

પ્રકાશક :—

રાવજીભાઈ છગનભાઈ દેસાઈ

ઓ. વ્યવસ્થાપક, પરમ શ્રુત પ્રભાવક મંડળ,

શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર જૈન શાસ્ત્રમાળા,

શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર આશ્રમ, અગાસી, વાયા આણંદ

in fiction

1. 1950年 1月 1日 星期日 晴
 2. 1950年 1月 2日 星期一 晴
 3. 1950年 1月 3日 星期二 晴
 4. 1950年 1月 4日 星期三 晴
 5. 1950年 1月 5日 星期四 晴
 6. 1950年 1月 6日 星期五 晴
 7. 1950年 1月 7日 星期六 晴
 8. 1950年 1月 8日 星期日 晴
 9. 1950年 1月 9日 星期一 晴
 10. 1950年 1月 10日 星期二 晴
 11. 1950年 1月 11日 星期三 晴
 12. 1950年 1月 12日 星期四 晴
 13. 1950年 1月 13日 星期五 晴
 14. 1950年 1月 14日 星期六 晴
 15. 1950年 1月 15日 星期日 晴
 16. 1950年 1月 16日 星期一 晴
 17. 1950年 1月 17日 星期二 晴
 18. 1950年 1月 18日 星期三 晴
 19. 1950年 1月 19日 星期四 晴
 20. 1950年 1月 20日 星期五 晴
 21. 1950年 1月 21日 星期六 晴
 22. 1950年 1月 22日 星期日 晴
 23. 1950年 1月 23日 星期一 晴
 24. 1950年 1月 24日 星期二 晴
 25. 1950年 1月 25日 星期三 晴
 26. 1950年 1月 26日 星期四 晴
 27. 1950年 1月 27日 星期五 晴
 28. 1950年 1月 28日 星期六 晴
 29. 1950年 1月 29日 星期日 晴
 30. 1950年 1月 30日 星期一 晴
 31. 1950年 1月 31日 星期二 晴
 32. 1950年 2月 1日 星期三 晴
 33. 1950年 2月 2日 星期四 晴
 34. 1950年 2月 3日 星期五 晴
 35. 1950年 2月 4日 星期六 晴
 36. 1950年 2月 5日 星期日 晴
 37. 1950年 2月 6日 星期一 晴
 38. 1950年 2月 7日 星期二 晴
 39. 1950年 2月 8日 星期三 晴
 40. 1950年 2月 9日 星期四 晴
 41. 1950年 2月 10日 星期五 晴
 42. 1950年 2月 11日 星期六 晴
 43. 1950年 2月 12日 星期日 晴
 44. 1950年 2月 13日 星期一 晴
 45. 1950年 2月 14日 星期二 晴
 46. 1950年 2月 15日 星期三 晴
 47. 1950年 2月 16日 星期四 晴
 48. 1950年 2月 17日 星期五 晴
 49. 1950年 2月 18日 星期六 晴
 50. 1950年 2月 19日 星期日 晴
 51. 1950年 2月 20日 星期一 晴
 52. 1950年 2月 21日 星期二 晴
 53. 1950年 2月 22日 星期三 晴
 54. 1950年 2月 23日 星期四 晴
 55. 1950年 2月 24日 星期五 晴
 56. 1950年 2月 25日 星期六 晴
 57. 1950年 2月 26日 星期日 晴
 58. 1950年 2月 27日 星期一 晴
 59. 1950年 2月 28日 星期二 晴
 60. 1950年 2月 29日 星期三 晴
 61. 1950年 3月 1日 星期四 晴
 62. 1950年 3月 2日 星期五 晴
 63. 1950年 3月 3日 星期六 晴
 64. 1950年 3月 4日 星期日 晴
 65. 1950年 3月 5日 星期一 晴
 66. 1950年 3月 6日 星期二 晴
 67. 1950年 3月 7日 星期三 晴
 68. 1950年 3月 8日 星期四 晴
 69. 1950年 3月 9日 星期五 晴
 70. 1950年 3月 10日 星期六 晴
 71. 1950年 3月 11日 星期日 晴
 72. 1950年 3月 12日 星期一 晴
 73. 1950年 3月 13日 星期二 晴
 74. 1950年 3月 14日 星期三 晴
 75. 1950年 3月 15日 星期四 晴
 76. 1950年 3月 16日 星期五 晴
 77. 1950年 3月 17日 星期六 晴
 78. 1950年 3月 18日 星期日 晴
 79. 1950年 3月 19日 星期一 晴
 80. 1950年 3月 20日 星期二 晴
 81. 1950年 3月 21日 星期三 晴
 82. 1950年 3月 22日 星期四 晴
 83. 1950年 3月 23日 星期五 晴
 84. 1950年 3月 24日 星期六 晴
 85. 1950年 3月 25日 星期日 晴
 86. 1950年 3月 26日 星期一 晴
 87. 1950年 3月 27日 星期二 晴
 88. 1950年 3月 28日 星期三 晴
 89. 1950年 3月 29日 星期四 晴
 90. 1950年 3月 30日 星期五 晴
 91. 1950年 3月 31日 星期六 晴
 92. 1950年 4月 1日 星期日 晴
 93. 1950年 4月 2日 星期一 晴
 94. 1950年 4月 3日 星期二 晴
 95. 1950年 4月 4日 星期三 晴
 96. 1950年 4月 5日 星期四 晴
 97. 1950年 4月 6日 星期五 晴
 98. 1950年 4月 7日 星期六 晴
 99. 1950年 4月 8日 星期日 晴
 100. 1950年 4月 9日 星期一 晴
 101. 1950年 4月 10日 星期二 晴
 102. 1950年 4月 11日 星期三 晴
 103. 1950年 4月 12日 星期四 晴
 104. 1950年 4月 13日 星期五 晴
 105. 1950年 4月 14日 星期六 晴
 106. 1950年 4月 15日 星期日 晴
 107. 1950年 4月 16日 星期一 晴
 108. 1950年 4月 17日 星期二 晴
 109. 1950年 4月 18日 星期三 晴
 110. 1950年 4月 19日 星期四 晴
 111. 1950年 4月 20日 星期五 晴
 112. 1950年 4月 21日 星期六 晴
 113. 1950年 4月 22日 星期日 晴
 114. 1950年 4月 23日 星期一 晴
 115. 1950年 4月 24日 星期二 晴
 116. 1950年 4月 25日 星期三 晴
 117. 1950年 4月 26日 星期四 晴
 118. 1950年 4月 27日 星期五 晴
 119. 1950年 4月 28日 星期六 晴
 120. 1950年 4月 29日 星期日 晴
 121. 1950年 4月 30日 星期一 晴
 122. 1950年 4月 31日 星期二 晴
 123. 1950年 5月 1日 星期三 晴
 124. 1950年 5月 2日 星期四 晴
 125. 1950年 5月 3日 星期五 晴
 126. 1950年 5月 4日 星期六 晴
 127. 1950年 5月 5日 星期日 晴
 128. 1950年 5月 6日 星期一 晴
 129. 1950年 5月 7日 星期二 晴
 130. 1950年 5月 8日 星期三 晴
 131. 1950年 5月 9日 星期四 晴
 132. 1950年 5月 10日 星期五 晴
 133. 1950年 5月 11日 星期六 晴
 134. 1950年 5月 12日 星期日 晴
 135. 1950年 5月 13日 星期一 晴
 136. 1950年 5月 14日 星期二 晴
 137. 1950年 5月 15日 星期三 晴
 138. 1950年 5月 16日 星期四 晴
 139. 1950年 5月 17日 星期五 晴
 140. 1950年 5月 18日 星期六 晴
 141. 1950年 5月 19日 星期日 晴
 142. 1950年 5月 20日 星期一 晴
 143. 1950年 5月 21日 星期二 晴
 144. 1950年 5月 22日 星期三 晴
 145. 1950年 5月 23日 星期四 晴
 146. 1950年 5月 24日 星期五 晴
 147. 1950年 5月 25日 星期六 晴
 148. 1950年 5月 26日 星期日 晴
 149. 1950年 5月 27日 星期一 晴
 150. 1950年 5月 28日 星期二 晴
 151. 1950年 5月 29日 星期三 晴
 152. 1950年 5月 30日 星期四 晴
 153. 1950年 5月 31日 星期五 晴
 154. 1950年 6月 1日 星期六 晴
 155. 1950年 6月 2日 星期日 晴
 156. 1950年 6月 3日 星期一 晴
 157. 1950年 6月 4日 星期二 晴
 158. 1950年 6月 5日 星期三 晴
 159. 1950年 6月 6日 星期四 晴
 160. 1950年 6月 7日 星期五 晴
 161. 1950年 6月 8日 星期六 晴
 162. 1950年 6月 9日 星期日 晴
 163. 1950年 6月 10日 星期一 晴
 164. 1950年 6月 1

the first thing that I saw when I stepped out of the car was a

[illegible]

[Handwritten signature]

[illegible][illegible]

હોય નો; પણ તેમાંથી વૃત્તિને મોળી પાડવા જે હવ ઇચ્છે છે તે હવ મોળી પાડી શકે છે; અને સત્શાસ્ત્રના પરિચયને સ્વર્થે ક્ષણે અવકાશ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

આરંભ પરિબદ્ધ પરથી જેની વૃત્તિ ખેડ પાત્રી છે, એટલે તેને અસાર જાણી તે પ્રત્યેથી જે હવે ઓચાર્યા છે, તે હવેને સત્પુરુષોનો સમાગમ અને સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ વિશેષ કરીને વિનંતરી થાય છે. આરંભ પરિબદ્ધ પર વિશેષ વૃત્તિ વર્તતી હોય તે હવેમાં સત્પુરુષતાં વચનનું અથવા સત્શાસ્ત્રનું પરિણમન થવું કઠણ છે.

આરંભ પરિબદ્ધ પરથી વૃત્તિ મોળી પાડવાનું અને સત્શાસ્ત્રના પરિચયમાં રુચિ કરવાનું પ્રથમ કાળ પડે છે; કેમકે હવનો અનાદિ પ્રકૃતિભાવ તેથી જુદો છે; તે પણ જેણે તેમ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, તે તેમ કરી શક્યા છે; માટે વિશેષ ઉત્સાહ રાખી તે પ્રવૃત્તિ કરનાં છે.

અર્થ સુમુદ્રલોચી આ પાનનો નિશ્ચય અને નિત્ય નિયમ કરવો ઘટે છે, પ્રમાદ અને અનિયમિતતાનું શાકનું પડે છે."

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર, પત્રાંક ૭૮૩

"હે મુનિશ્વર! દ્રવ્યથી, કૌત્યથી, કાળથી અને ભાવથી અસંગપણે વિચરવાનો સતત ઉપોદ્ધાન મિદ્ધ કરતાં યોગ્ય છે. જેમણે જગત્ સુખસ્પૃહા છોડી જાનીતા માર્ગનો આશ્રય લેવા પડ્યો છે, તે અવસ્થા તે અસંગ ઉપયોગને પામે છે. જે શુદ્ધથી અસંગતા ઉદ્ભવે તે મુક્તિના પરિચય કર્તાવ્ય છે."

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર, પત્રાંક ૭૮૬

"જો શુદ્ધિથી સન્નિભાગમ, સદાચાર અને સત્શાસ્ત્રવિચારરૂપ અવલંબનમાં રહ નિયમ કરે તે તેને સંતોષકૃષ્ણ ભૂમિકા પામી ન પડેલેયું કઠણ નથી; કઠણ છતાં પણ કામ્ય મળે."

—પત્રાંક ૭૯૯

"સન્નિભાગમ, સત્શાસ્ત્ર અને સદાચારમાં રહ નિવાસ એ આત્મદશા થવાનાં માર્ગ છે."

—પત્રાંક ૮૦૦

"જો મુનિશ્વર! કદીને જોઈ મિદ્ધ કરતાં સન્નિભાગમ અને સન્નિભાગમ સેવવા યોગ્ય છે. આરંભ પરિબદ્ધ પર વિશેષ વૃત્તિ વર્તતી હોય તે હવેમાં સત્પુરુષતાં વચનનું અથવા સત્શાસ્ત્રનું પરિણમન થવું કઠણ છે."

—પત્રાંક ૮૨૪

"સન્નિભાગમ, સત્શાસ્ત્ર અને સદાચારમાં રહ નિવાસ એ આત્મદશા થવાનાં માર્ગ છે. આરંભ પરિબદ્ધ પર વિશેષ વૃત્તિ વર્તતી હોય તે હવેમાં સત્પુરુષતાં વચનનું અથવા સત્શાસ્ત્રનું પરિણમન થવું કઠણ છે."

“૬. શાન્તપણું પ્રાપ્ત કરવાથી જ્ઞાન વધે છે.”

“૭. આત્મસિદ્ધિ માટે દ્વાદશાંગીનું જ્ઞાન જાણીતાં” ઘણો વખત જાય, ત્યારે જોઈ માત્ર શાન્તપણું સેવ્યથી તરત પ્રાપ્ત થાય છે.”

“૧૮ સનાતન આત્મધર્મ તે શાંતઃકૃત, વિરામ પામવું તે છે; આખી દ્વાદશાંગીનો તાર પણ તે જ છે તે પરદર્શનમાં સમાય છે, અને તે પરદર્શન જૈનમાં સમાય છે.”

“૨૦. જૈન ધર્મનો આશય, દિગમ્બર તેમજ શ્વેતામ્બર આચાર્યોનો આશય, ને દ્વાદશાંગીનો આશય માત્ર આત્માનો સનાતન ધર્મ પમાડવાનો છે, અને તે જ સારરૂપ છે. આ જાનમાં કોઈ પ્રકારે જ્ઞાનીઓનો વિકલ્પ નથી. તે જ ત્રણે કાળના જ્ઞાનીઓનું મનું છે, હનું અને યશી; પણ તે નથી સમજાતું એ જ મોટી આંટી છે.”

“૩૦ છતાં જ્ઞાનીની આજ્ઞા પ્રમાણે શાંતપણામાં વિચરે તો અંતર્મુદ્ધૂતમાં મુખ્ય થાય છે.”

આ પ્રમાણે શાંત થયેલા આ-મદશામાં, સ્વભાવમુખમાં નિમગ્ન થયેલા જ્ઞાની પુરુષોનાં શાન્તરૂપથી ભરેલાં વગનેનું અનુસીલન સંસારતાપથી તપેલા મુમુક્ષુઓને શાંત દશા પ્રમાણે તમા શાંત સમાધિમુખમાં નિમગ્ન થવા બળવાન ઉપકારી થાય છે.

આ પરંતુ આપ્રમાણ મેન્સ બગવત્ કુંઠકુંઠાચાર્યે પ્રાકૃતમાં આઠ પ્રાભુતરૂપે રચેલાં આઠ શાસ્ત્રો છે. શ્રી કુંઠકુંઠાચાર્ય દિગમ્બર સંપ્રદાયમાં અત્યંત પ્રસિદ્ધ સમર્થ જ્ઞાની થઈ ગયા છે. નમઃપત્તર, પ્રત્યક્ષમાર, નિયમમાર, રચણમાર, પંચાસ્તિકાય, અષ્ટ પ્રાભુત, કદશાનુષ્ટેય વગેરે અનેક ગ્રંથો તેમણે રચેલાં છે. તે સમાજમાં સર્વત્ર અત્યંત મુખ્ય સિદ્ધિ છે તેમજ તેનો સર્વત્ર આદરપૂર્વક વ્યાપક રીતે અભ્યાસ કરાય છે.

શ્રીમદ્ ગણપદક પચાંક પદક માં લખે છે:—

“કુંઠકુંઠાચાર્યે જનને આનંદપનછને ત્રિદાંત મંથથી જ્ઞાન તીવ્ર તત્તુ. કુંઠકુંઠાચાર્યે જાને આત્મસિદ્ધિમા ભદ્ર નિયત દ્વાપા.”

કાલ મેલ ન તાજ નેવ માં શ્રીમદ્ લખે છે:—

“કે તોનુંજ તાંમલ તિનુમ્લ કમ્બકદશન ! જનને અન્યંત બળિથી નમસ્કાર હો.

આ જગતે આજે જીવન જગતે અનંત અનંત છયે તાજ આશય વિના અનંત આજે જીવન આજે જીવન છે

જાને તુલ્ય કરવે સર્વજનક દશા કુલિ મુલિ પચમ બીનરામ સ્વભાવ પ્રત્યે પચમ જીવન આજે જીવન પચમે જાને સર્વજનક દશા

કે જીવન આજે જીવન પચમે જાને સર્વજનક દશા કુલિ મુલિ પચમ બીનરામ સ્વભાવ પ્રત્યે પચમ જીવન આજે જીવન પચમે જાને સર્વજનક દશા

ભાષામાં આ અષ્ટ પ્રાભૂત ઉપર લખેલી ટીકા પણ પ્રસિદ્ધ છે. ચૂર્ચર ભાષાના તત્ત્વરસિક જિજ્ઞાસુઓ માટે ગુજરાતીમાં આ ભાષાંતર કરવા અદ્યપમતિ અનુસાર આ પ્રયાસ કર્યો છે.

અદ્યપનતાને કારણે આ અન્યતા ભાષાંતરમાં કે સંપાદનમાં કોઈ પણ ત્રુટિ રહી જવા પામી હોય તો સુક્ત વિદ્વજ્જનો ગુણ્ણ દૃષ્ટિથી અને ઉદાર ચિત્તથી ક્ષમા કરશે. તથા ત્રુટિ જણાવશે તો દ્વિતીયાવૃત્તિમાં સુધારી શકાશે.

આત્માર્થોએને આત્મસાધનામાં આ અન્ય પ્રબળ ઉપકારી બનેા ! એ જ ભાવના.

આ પરમ શુભ પ્રભાવક મંજની શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર જૈન શાસ્ત્રમાળામાંથી આ આપમદ્વારા આજ સુધીનાં (૧) ગોમ્મટસાર જીવકાંડ, (૨) સ્વામિકાતિકેયાનુપ્રેક્ષા, (૩) પરમાત્મપ્રકાશ, (૪) જ્ઞાનાર્ણવ, (૫) પ્રવચનસાર, (૬) પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાય, (૭) બૃહદ્-દ્રવ્યસંમય, (૮) આત્માત્મ રાજચન્દ્ર, (૯) પંચાસતિકાય, (૧૦) અષ્ટપ્રાભૂત આદિ ઉત્તમ સંપાદનના અમૂલ્ય અંથો પ્રગટ થયા છે, અને સ્વાદ્વાદમંજરી, ગોમ્મટસાર કમકાંડ આદિ હાલ છપાઈ રહ્યા છે.

શ્રી પરમજન પ્રભાવક મંડળ,
શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર જૈન શાસ્ત્રમાળા,
શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર આપમ, આપમ.
૩ મિત્ર સુદ પૂર્ણિમા, ૨૦૨૬,
તા. ૨૩-૧૧-૨૬

લિ૦
સંતચરણોપાસક
રાવજીભાઈ છ. દેસાઈ

विषय	पा. नं.	विषय	पा. नं.
सम्पत्तय विना सावपरिभ्रमण, मधुपिण्ड, वसिष्ठ, पादु, द्विपावननां दृष्टांत	८९-८७	उत्तरगुह्योक्तं पावन तथा मोक्षभूत-तत्त्वभावना	१२६
सिद्धिं शरण्य भावयुद्धि, विवक्षुभारतुं दृष्टांत	८८	जिनवचनविमुक्तने अशुभ कर्मवर्ध	१२७
द्वयसिंही कर्मसेवनां कथा	८९	शीघ्र, उत्तरगुह्यो, धर्म तथा शुद्धध्याननी	१२८
भावसिंही विवक्षुनिनी कथा	८९	भावना	१२८
भावसिंही नगवनी निरर्थकता	९०	भावश्रमण्यथी संसारछेदन	१२८
भावसिंही कर्मे कथेयम् ?	९०	पंचपरमेष्ठितुं ध्यान तथा ज्ञानमहिमा	१२९
भावसिंही विवक्षुभ्रमणना	९१	भावयुक्त मुनिने अनंत सुषोनी उपार्जना	१३०
मुनिनं भूत अत्यवसाव चिंतना	९३	भावश्रमण्यथी ऋद्धि प्रत्ये निर्मोक्षता	१३१
संज्ञा विधि उपरपर	९४	शातना उदयमा अत्यवसाव करवानी प्रेरणा	१३२
अस्तिगमन भावनाथी सिद्धपदप्राप्ति	९४	भोगार्थे यती द्विसाथी जन्म परंपरा	१३३
पंचमविषयननी भावना	९५	मिथ्य तत्त्वभावतुं तथा भोगतुं वधुर्न	१३३-१३४
पावन-भावनाथी भावनी साधना	९६	सम्पत्तयनी श्रेयता	१३६
भावसिंही नगवनी अक्षयता	९७	उपरपर, तथा जिनभावनाथी भावने नाम	१३७
भावसिंही नगवनी भाविसमाधिनी आश्रमि	९८	धातीकर्मक्षयथी अनंत यतुष्टयनी प्राप्ति	१३८
शुभ अशुभ, शुद्ध विविधभावन	१००	संसार छेदक शस्त्ररूप जिनलक्षित	१३८
नित्यं कर्ममार्गं यथैव मे गकारण्य भावना	१०२	जलकमलवत् सत्पुरुषां भावना	१३९
दृष्टांत विवक्षुभ्रमणना	१०८	मुनी-रूप यदभातुं वधुर्न	१४१
निर्बल जिनविषय-कथन	१०९	दुःखभङ्गना भाव शुद्धि	१४२
जिनवचननी कर्ममार्गं भावना	११०	भावप्रामाण्यनी महता	१४३
मार्गं भावना	१११		

१. मोक्षप्राप्त

गाथानुक्रमणिका

गाथा	पृ.सं.	गाथा	पृ.सं.	गाथा	पृ.सं.
अ		आदा गु मज्झ पाणे	११	उवसमखमदमजुता	६४
आरमिहमज्झ	१५५	आदेदि कम्ममंठी	२०६	ए	
आउवादि वदिमरम	१५६	आयदग चेदिहरं	४७	एण कारणेण य तं	२६
अधेवण रि चेडा	१६३	आकडनि अंतरणा	१४७	एण कारणेण य	११२
अज नि विविममज्झा	१७७	आदारमयवरिमह	१२५	एए तिणि वि भावा	३७
अज्जम विमज्झ वज्जि	३६	आदागमणिहाजय	१६८	एए तिणि वि भावा हवति	३१
अज्ज व विमज्झुनी	८५	आहारो य सरीरो	५८	एएदि लक्खणेहि य	३५
अज्ज व विमज्झा	८०	आमवहेयू य तदा	१६५	एकेकशुलि वादी	८२
आजिहम मज्झमज्झ	७२	इ		एगो मे सस्तदो अप्पा	९२
आज्ज आदिम मज्झ	७१	इच्छायारमहत्थं	२५	एगं जिणस्स रुवं	१५
आज्ज मज्झि मज्झ मज्झदिम	११२	इद्धमज्झ विउत्थिम	१३१	एरिसमुणेहि सव्वं	५९
आज्ज मज्झि मज्झ	१६९	इम पाउकम्ममुद्धो	१३८	एवं आयतपुण	६६
आज्ज मज्झि मज्झ	१७२	इय उदमसं मारं	१६०	एव निय पाऊग य	३३
आज्ज मज्झि मज्झ	१७३	इय मज्झि मज्झ ओदि	१५७	एवं जिणपणसं	१५
आज्ज मज्झि मज्झ	४०	इय गागे मुण्डोमं	१३७	एवं जिणपणसं मोक्खस्स	१८७
आज्ज मज्झि मज्झ	१७	इय गागे मज्झमज्झ	१२४	एवं जिणेदि कहियं	१७९
आज्ज मज्झि मज्झ	१७	इय जिणि मज्झमज्झ	७८	एवं बहुप्पमारं जिणेहि	२०८
आज्ज मज्झि मज्झ	१७	इय मज्झमज्झमज्झ	१४३	एवं गादिओ मुणिवर	१९३
आज्ज मज्झि मज्झ	१७	इय मज्झमज्झमज्झ	१३४	एवं मावमज्झमं	४०
आज्ज मज्झि मज्झ	१७	इय मज्झमज्झमज्झ	११५	एवं मज्झि मज्झ	४५
आज्ज मज्झि मज्झ	१७१	इय मज्झमज्झमज्झ	४३	क	
आज्ज मज्झि मज्झ	१८६	इय मज्झमज्झमज्झ	७३	कला भोउ अमुलो	१३७
आज्ज मज्झि मज्झ	८६	इय मज्झमज्झमज्झ	७४	कल्ले मादे अवा	१८९
आज्ज मज्झि मज्झ	८०	इय मज्झमज्झमज्झ	१६४	कल्लमज्झमज्झ	२०
आज्ज मज्झि मज्झ	१६३	इय मज्झमज्झमज्झ	३६	कल्लम मज्झमज्झ	३
आज्ज मज्झि मज्झ	८७	इय मज्झमज्झमज्झ	३६	कल्लम मज्झमज्झ	१८६
आज्ज मज्झि मज्झ	१७२	इय मज्झमज्झमज्झ	६३	कल्लमज्झमज्झ	८१
आज्ज मज्झि मज्झ	१७३	इय मज्झमज्झमज्झ	१३१	दि कल्लमज्झमज्झ	१८४
आज्ज मज्झि मज्झ	८७	इय मज्झमज्झमज्झ	१०८	दि मज्झमज्झमज्झ	१४२
आज्ज मज्झि मज्झ	१७३	इय मज्झमज्झमज्झ	१०३	दि मज्झमज्झमज्झ	१३३
आज्ज मज्झि मज्झ	८७	इय मज्झमज्झमज्झ	१०३	दि मज्झमज्झमज्झ	१८०
आज्ज मज्झि मज्झ	८७	इय मज्झमज्झमज्झ	६०	दि मज्झमज्झमज्झ	१८३

पृष्ठ	पृष्ठ	पृष्ठ	पृष्ठ
१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७
१८	१९	२०	२१
२२	२३	२४	२५
२६	२७	२८	२९
३०	३१	३२	३३
३४	३५	३६	३७
३८	३९	४०	४१
४२	४३	४४	४५
४६	४७	४८	४९
५०	५१	५२	५३
५४	५५	५६	५७
५८	५९	६०	६१
६२	६३	६४	६५
६६	६७	६८	६९
७०	७१	७२	७३
७४	७५	७६	७७
७८	७९	८०	८१
८२	८३	८४	८५
८६	८७	८८	८९
९०	९१	९२	९३
९४	९५	९६	९७
९८	९९	१००	१०१

१०२

[illegible]

श्रीमच्छंभुंनारायणविश्वित
अष्टप्राप्त

[illegible]

2:20 PM 2:20 PM

૧. દર્શન પ્રાભુત

કાઝળ ણમુક્કારં જિનવરવસહસસ વહ્દમાણસસ ।

દંસણમગ્ગં વોચ્છામિ જહાકમ્મં સમાસેણ ॥૧॥

કૃત્વા નમસ્કારં જિનવરવૃષભસ્ય વર્દ્ધમાનસ્ય ।

દર્શનમાર્ગં વસ્યામિ યથાક્રમં સમાસેન ॥૧॥

હરિગીત છંદ

જિનવરવૃષભ શ્રી વર્ધમાન પ્રભુપદે પ્રણતિ કરી,

કુટુંભાર્ગ સદ્દર્શનતથો, સંશોષમાં ક્રમ આદરી. ૧

જિનવરોમાં વૃષભ એટલે પ્રધાન એવા શ્રી વર્ધમાન સ્વામી, મહાવીરહેવને નમસ્કાર કરીને સમ્યક્દર્શનનો માર્ગ ક્રમપૂર્વક સંશોષમાં કહીશ.

પ્રથમનો પ્રારંભ કરતાં અંધકર્તા આત્મજ્ઞ શ્રીમદ્ કુંહકુંહ આચાર્યદેવ આર્યઅન્થ-પ્રત્યોગી પ્રજ્ઞાવિકા અનુસાર આદિ મંગલમાં ઇંદ્રદેવતા શ્રી વર્ધમાન સ્વામીને નમસ્કાર કરવારૂપ પ્રથમ ગાથા મંગલાચરણરૂપે પ્રકાશે છે.

મં ગાલયતિ રૂપિ મંગલં । મં એટલે પાપને, ગાલયતિ એટલે ગાળી દે છે, નાશ કરે છે તે મંગલ; અથવા મંમં એટલે સુખ, અને લાતિ એટલે લાવે છે, સુખને પ્રાપ્ત કરાવે તે મંગલ. એમ પાપનો નાશ કરાવનાર અને સુખની પ્રાપ્તિ કરાવનાર મંગળનો નિરૂપણ છે.

જનનિ જા તિમઃ । ઝાતાદિ અંતરંગ શત્રુઓને છતે તે જિન, અવિરતિ સમ્યક્દર્શન વિઃ તેમાં તર એટલે છેલ્લે તે જિનવર, શ્રીગણધરણિ મુનિવર; તેમાં વૃષભ એટલે પ્રધાન એવા શ્રી વર્ધમાનદેવ તે જિનવરવૃષભ.

જાદી જિનવરવૃષભ શ્રી વર્ધમાનને નમસ્કાર કરતાં આદિ તીર્થંકર શ્રી વૃષભદેવ જીને અભિષેક કરીને શ્રી વર્ધમાન સ્વામીને પણ નમસ્કાર થાય છે. વળી સર્વ તીર્થંકર શ્રી જિનવરોનાં વૃષભ છે તેમજ અંતરંગ અને બાહ્ય સદ્ભીષી વર્ધમાન હોવાથી સર્વને પાપમુક્તિ પ્રેરેલા પદ્મ પરીક્ષિતેથી આદિ અને અંત કલેતાં અધ્યના સર્વતીર્થંકરોને પણ નમસ્કાર થાય છે તે જીવરૂપ 'જિનવર વૃષભ' વિશેષણમાં શ્રી ઝીતમાદિ મુનિવરો સહજાએ મોકલે તે સુવર્ણવૃષભ લાગીએ. અતઃ દે જે જાનની ઉત્પત્તિ અને સાશ્વતી કાળાંતર સંસ્કારક તે નેવને પણ નમસ્કાર થઈ જાય છે.

આ પ્રમાણે નમસ્કાર કરવા ક્રમ મંગલાચરણ કરીને અન્થકર્તા પ્રથમ દર્શનપ્રાભુતમાં સુવર્ણવૃષભ, જાદીને કુંહકુંહ વૃષભમાં કહીશની શરૂઆત કરે છે. ૧

સમ્યગ્દર્શનરૂપ ધર્મ જેને પ્રગટ્યો છે તે ધર્મમૂર્તિ જ્ઞાનીપુરુષ કર્મોના ક્ષય કરી પરમાત્મા યાય છે. તે જ અન્યને ધર્મ પ્રગટાવવા પ્રબળ અવલંબનરૂપ છે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રકાશે છે કે:-

“ધર્મ જ જેનાં અસ્થિ અને ધર્મ જ જેની મિજા છે, ધર્મ જ જેનું લોહી છે, ધર્મ જ જેનું આમિષ છે, ધર્મ જ જેની ત્વચા છે, ધર્મ જ જેની ઇન્દ્રિયો છે, ધર્મ જ જેનું દર્મ છે, ધર્મ જ જેનું ચલન છે, ધર્મ જ જેનું ગેસવું છે, ધર્મ જ જેનું ઊઠવું છે, ધર્મ જ જેનું ઊભું રહેવું છે, ધર્મ જ જેનું શયન છે, ધર્મ જ જેની જાગૃતિ છે, ધર્મ જ જેનો આદાર છે, ધર્મ જ જેનો વિહાર છે, ધર્મ જ જેનો નિહાર [!] છે, ધર્મ જ જેનો નિકટ છે, ધર્મ જ જેનો સંકટ છે, ધર્મ જ જેનું સર્વસ્વ છે, એવા પુરુષની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે, અને તે મનુષ્યદેહે પરમાત્મા છે. એ દશાને શું આપણે નથી ઇચ્છતા? ઇચ્છીએ છીએ; તથાપિ પ્રમાદ અને અસત્સંગ આડે તેમાં દષ્ટિ નથી દેતા.

આત્મભાવની વૃદ્ધિ કરજો; અને દેહભાવને ઘટાડજો.”

—પનાંક ૧૩૦, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

જેમ પાપા વિનાનો પ્રાસાદ ટકી શકતો નથી, જોમો થઈ શકતો નથી; જેમ મૂળ વિના વૃક્ષ નવપક્ષ્વિત થતું નથી, તેને શાખા પ્રશાખા ફૂલફળ થતાં નથી, તેમ સમ્યગ્ દર્શન વિના ધર્મ ધર્મરૂપે પરિણમતો નથી, મોક્ષનું કારણ થતો નથી. તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં પહેલું જ સૂત્ર—

સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનકારિકાણિ મોક્ષમાર્ગઃ । કલ્પું છે. ધર્મનું મૂળ એવા સમ્યગ્દર્શનનું ફેવું અદુરુપ અગિયમ મહાગ્રંથ છે। તે યથાર્થ કેમ સમજાય અને તેની પ્રાપ્તિ કેમ થાય તેના જ પ્રવાગમાં મુમુક્ષુઓની નિરંતર ભાવના રાખ છે.

સમ્યગ્દર્શન એટલે શું?

તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં દ્વિતીય સૂત્ર તત્ત્વાર્થજ્ઞતાનં સમ્યગ્દર્શનમ્ કલ્પું છે. ભગવાને કહેલાં તત્ત્વોની જાણ તેને સમ્યગ્દર્શન કલ્પું છે. છતાં અછતાં આદિ સાત તત્ત્વોમાં પોતાના દૈન્યમયરૂપ અ-ભેદન-ભેદ-સાદાસરક થયેા, અનુભવ થયેા તે પરમાર્થ સમ્યગ્દર્શન છે. અમરિત, સમલક્ષ્ય, આનંદદર્શન, આનંદઅનુભવ આદિ તેના જોકાર્યવાચી અનેક શબ્દો છે.

પરમપદ્મજી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર શ્રીઆત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રમાં પ્રકાશે છે કે:-

“સમ્યગ્દર્શન એટલે તત્ત્વ જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન;

અમરિત તેને અમરિતમ્, સમલક્ષ્ય તેને સમલક્ષ્યમ્, આનંદ તેને આનંદમ્, અનુભવ તેને અનુભવમ્, આદિ સાત તત્ત્વોમાં પોતાના દૈન્યમયરૂપ અ-ભેદન-ભેદ-સાદાસરક થયેા, અનુભવ થયેા તે પરમાર્થ સમ્યગ્દર્શન છે.

અમરિત, સમલક્ષ્ય, આનંદદર્શન, આનંદઅનુભવ આદિ તેના જોકાર્યવાચી અનેક શબ્દો છે.

કલ્પું વરે સિદ્ધિ ભાવના. ૧૩૧”

“હે લવ્યછવો ! તમે સમ્યગ્દર્શન નામના અમૃતનું પાન કરો. આ સમ્યગ્દર્શન અનુભવ સુખનું નિધાન છે. સમસ્ત કલ્યાણોનું બીજ અર્થાત્ મૂળ કારણ છે. સંસારરૂપી યસુદ્રને તારવા માટે જહાજ છે. લવ્ય છવો જેને પામવા પાત્ર છે. પાપરૂપી વૃક્ષને છેદવાને એ કુદારો છે. પવિત્ર તીર્થોમાં એ પ્રધાન છે, પોતાના શત્રુ મિથ્યાત્વને જેણે છુની લીધો છે એવું આ સમ્યગ્દર્શન છે; માટે હે લવ્યો ! તેને અંગીકાર કરો.”

આ પ્રમાણે સમ્યગ્દર્શન ધર્મનું મૂળ છે. જેને સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ છે તેને ધર્મ પ્રગટ છે. તેની પાસેથી જ ધર્મ પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય છે. માટે હે લવ્યો ! એવા સમ્યગ્દર્શન દુષ્ટા ધર્મભૂતિ મહાત્માને જ વંદો, સેવો, પરમાર્થે તેનીજ આજ્ઞાને ઉપાસો તો પરિણામે ધર્મને પામી સંસારથી તરી ગોદા સુખને પામી કૃતકૃત્ય થઈ જશો. તેથી વિપરીત સમ્યગ્દર્શનહીનને નમન, વંદન કરવા યોગ્ય નથી. કારણ કે જ્યાં ધર્મ નથી ત્યાંથી ધર્મપ્રાપ્તિ શી રીતે થવા યોગ્ય છે ? જિહ્વું ધર્મપ્રાપ્તિ અહીંથી થશે એવી પ્રાંતિ નર્મમાન થશે અને વાસ્તવિક ધર્મપ્રાપ્તિથી વંચિત રહેવાશે, જેથી સંસારજામણ વધી જશે અને અનંત દુઃખનો પાર પામવાનો આ અમૂલ્ય અવસર હારી જવાશે; અર્થાત્ અનંત દુઃખમય પરિજામણનો અંત આવશે નહિ.

હવે ત્રીજી માથામાં દર્શનબ્રહ્મ છે તે જ ખરા બ્રહ્મ છે અને તેને નિર્વાણપ્રાપ્તિ થતી નથી એમ જણાવે છે.

દંમણમદ્વા મદ્વા દંમણમદ્વસ્સ જત્થિ ણિવ્વાણં ।

મિગ્ગંતિ પરિયમદ્વા દંમણમદ્વા ણ સિગ્ગંતિ ॥ ૩ ॥

દર્શનમથાઃ ખણાઃ દર્શનમથસ્ય નાસ્તિ નિર્વાણમ્ ।

સિગ્ગંતિ ન સિગ્ગતાઃ દર્શનમથાઃ ન સિગ્ગન્તિ ॥ ૩ ॥

તે બ્રહ્મ, દર્શનબ્રહ્મ જો. નિર્વાણ તેને ના કદી;

સારિયબ્રહ્મ સીમે કદી. પણ દર્શિદીન નહીં કદી. ૩

જે સમ્યગ્દર્શનથી બ્રહ્મ છે તે જ ખરેખર બ્રહ્મ છે. કારણકે જેનું સમ્યગ્દર્શન નહતું થયું છે તે નિર્વાણ પામત નથી. સારિય શુભ જેનો નહતું થયો છે પરંતુ સમ્યગ્દર્શન જેનું નહતું થયું છે તે કદીયો સારિય પામીને મેલ પામી શકશે. પરંતુ જેનું સમ્યગ્દર્શન નહતું થયું છે તેને કદી મેલપામિ મળી શકતી નથી.

જે નિર્વાણ પૂરતી શાખા, જશાખા પણ પાત્રજ આદિ નાશ પામ્યા છતાં જો તેનું મૂળ દિવ્યજ્ઞાન નિર્વાણ ન હોય તો જ્ઞાન નવપાત્રવિન થતાં બાર લાગતી નથી, પરંતુ મૂળ છેલ્લું જ્ઞાન હોય તો જ્ઞાન પાત્રજ નહતું પાત્રજ આદિ લીધાં જ્ઞાનનાં છતાં અનુપપાદમાં સુકાર્પી નહતું પાત્રજ છે તેમ જિહ્વું કદી નહતું હોય તો જ્ઞાન નવપાત્રજન વિદ્યમાન છે, અને જ્ઞાન નહતું હોય તો જ્ઞાન નહતું હોય તો જ્ઞાન નવપાત્રજન થતાં બાર લાગતી

સમ્યક્ચવિરહિતા ણં સુષ્ટુ અપિ ઉગ્રં તપઃ ચરંતઃ ણં ।

ન હમન્તે વોધિલાભં અપિ વર્ષસહસ્રકોટિભિઃ ॥૫॥

સમકિત વિના સારીવિધિ અતિ ઉગ્ર તપ તપતાં છતાં;

પાત્રે ન બોધિલાભ વર્ષો સહસ્ર કોટિ ગયા છતાં. ૫

જે પુરુષો સમ્યગ્દર્શન રહિત છે તે સારી વિધિપૂર્વક હજાર કોટિ વર્ષો સુધી ઉગ્ર તપશ્ચરણ કરે છતાં બોધિલાભ પામતા નથી.

સમ્યગ્દર્શન વિના દર્શનજ્ઞાનનાસ્તિત્વ રત્નત્રય કે બોધિલાભની પ્રાપ્તિ થતી નથી. રત્નત્રય વિના મોક્ષની પ્રાપ્તિ કદી થતી નથી. તેથી સમ્યગ્દર્શન વિના કશેડો વર્ષો સુધીનાં તપો નેતાં ઉગ્ર તપ કે ક્રિયાકલાપો પણ મોક્ષ આપવા સમર્થ થતાં નથી. ૫

તમ્મનનાજાનંદસજ્જવલ્લીરિયવદ્દમાણ જે સર્વે ।

ત્ત્વિકત્ત્વમવાચરહિયા વરણાણી દ્વોતિ અરેણ ॥૬॥

સમ્માનજ્ઞાનદર્શનવલ્લીર્યવર્ધમાનાઃ ચે સર્વે ।

ત્ત્વિકત્ત્વમવાચરહિતાઃ વરણાનિઃ ભવન્તિ અચિરેણ ॥૬॥

સમ્યક્ત્વ દર્શનજ્ઞાનત્રય વીર્યાદિમાં વધતા જતા;

ક્ષણિકાદ્વિપિત પાપહીન તે સૌ ક્ષેત્ર પામતા. ૬

જે સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, દર્શન, જલ, વીર્યાદિ શુભોમાં વૃદ્ધિ પામી રહ્યા છે તથા સ્તિયુગ્મથી દ્વિપિત પાપોથી રહિત છે તે સર્વ થોડા કાળમાં ઉત્તમ જ્ઞાન, જેવજ્ઞાન પામવા આશ્ચર્યની બને છે. ૬

તમ્મતમચ્ચિત્તાત્તો નિર્ગ દિવણ પવદણ જસ્સ ।

તમ્મં ચાલુયરમ્મં વંચુનિય જામણ તમ્મ ॥૭॥

તમ્મતમચ્ચિત્તાત્તો નિર્ગ દિવણે પ્રવર્તે ચરણ ।

તમ્મં ચાલુયરમ્મં વંચુનિય તમ્મતિ તમ્મ ॥૭॥

સમ્યક્ત્વજ્ઞાનને ધરણ જેના હૃદયમાં નિર્ગ વાદ;

તે કર્મકાર વચનના દાણી. આત્મનિર્મળતા કાંદે. ૭

જેના હૃદયમાં તમ્મતમચ્ચિત્તાત્તો નિર્ગ વાદ પ્રવાહ નિર્ગ વદ્યા કરે છે તેને પૂર્વે ને તેને કર્મકાર કાર જે વાદ કર્યા આત્મનિર્મળતા વધ્યા કરે છે. અર્થાત્ પૂર્વ કર્મોની નિર્મળતા કર્મકાર જે વાદ ને તમ્મતમચ્ચિત્તાત્તો અને કર્મ કદી મર્ગ કર્મકારક કરે થઈ શકે નહીં આત્મનિર્મળતા પ્રવાહ કર્મકારક જે વાદ ને તમ્મતમચ્ચિત્તાત્તો ૭

તિ દંડમિત્તુ ક્કા કાણે ક્કા વરિયમ્મદા ય ।

વરિય વરિયમ્મદા મિત્તુ તિ વરિય વિજામંતિ ॥૮॥

તિ દંડમિત્તુ ક્કા કાણે ક્કા વરિયમ્મદા ય ।

વરિય વરિયમ્મદા મિત્તુ તિ વરિય વિજામંતિ ॥૮॥

તેમ વૃદ્ધ મૂલ સહિત હોય તો તેનાં શાખા, પ્રશાખા, સ્કંધ આદિ અનેક ઘણાં વૃદ્ધિ પામી વિશાળ વૃદ્ધરૂપે ફૂલ ફલાદિથી સમૃદ્ધ થાય છે, તેમ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાન ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગનું મૂળ ભગવાને જિનદર્શનને કહ્યું છે. ભગવાનના કહેલા વીતરાગદર્શનની યથાર્થ યદ્દા, ઉપાસના કરનાર મોક્ષમાર્ગના મૂળ સહિત હોવાથી મોક્ષરૂપ કલ્પવૃક્ષને ફૂલ ફૂલ સહિત સમૃદ્ધ કરવા ભાગ્યશાળી બને છે, અર્થાત્ મોક્ષ પામી કૃતાર્થ થઈ જાય છે. ૧૧

જે દંસણેષુ મદ્દા પાણ પાહંતિ દંસણધરાણં ।
તે દોતિ લ્હમૂઆ વોદી પુણ દુલ્હા તેસિં ॥૧૨॥
યે દર્શનેષુ ભટ્ટાઃ પાદયોઃ પાતયન્તિ દર્શનધરાન્ ।
તે મવન્તિ વ્હનૂકાઃ વોગિઃ પુનઃ દુર્લભા તેપામ્ ॥૧૨॥
જે જાણ દર્શનથી, પડાવે પાય દર્શનવંતને;
ભૂતા મૂંગા તે થાય, બોધિ દુર્લભા તેને બને. ૧૨

જે સમ્યગ્દર્શન સહિત છે તે જો સમ્યગ્દષ્ટિને પોતાના પગે પડાવે, વંદન નમન કરાવે અથવા (પાડાંતરે પાએ જુ પડંતિ, એટલે) સમ્યગ્દષ્ટિને પગે ન પડે, વંદન ન કરે, ને તે પર ભગવાં ભૂંગા થાય છે; અને તેમને રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ અત્યંત દુર્લભ બને છે. ૧૨

જે નિ પહંતિ ન તેસિં જાણંતા લજ્જાગારવમયેણ ।
તેમિ પિ જલ્પિય વોદી પાવં અણુમોયમાણાણં ॥૧૩॥
જેનિ પહંતિ ન તેપાં જાતન્તઃ લજ્જાગારવમયેન ।
જેનમિ નાસિય વોગિઃ પાપં અનુલ્લપમાનાનામ્ ॥૧૩॥
મિથ્યાન્તીને જતલું કતાં નમતા બપાદિ કરજી;
બોધિ ન તે પવ પામતા, અનુભાવના પાપતી બને. ૧૩

હિત અને અહિતને બહુનાર દુઃશીલને તણ દર્ધને સત્શીલથી અલંકૃત થઈ, શીલના દળથી ઇન્દ્ર નરેન્દ્રાદિનાં સાંસારિક સર્વોત્તમ સુખની પ્રાપ્તિરૂપ અભ્યુદય પામે છે. અને પ્રાન્તે નિર્વાણપદને પામી કૃતાર્થ થાય છે. ૧૬

જિજ્ઞવણમોસદમિણં વિસયસુહવિરેયણં અમિદભૂયં ।

જરમરણવાહિદરણં સ્વયકરણં સન્વદુઃસ્થાણં ॥૧૭॥

જિનવચનમૌપવમિદં વિષયસુહવિરેચનમમૃતભૂતમ્ ।

જરામરણવ્યાધિદરણં ક્ષયકરણં સર્વદુઃસ્થાનામ્ ॥૧૭॥

જિનવચન ઔપધ આ, વિષયસુખનું વિરેચન, અમીગાણું;

મૃત્યુજરાવ્યાધિદરણુ, ક્ષયકરણુ દુઃખ સમસ્તનું. ૧૭

આ જિન બગવાનનું વચન વિષયસુખને દૂર કરનાર ઔપધ છે તથા જન્મ જરા વ્યાધિ મરણાદિ સર્વ દુઃખોનો નાશ કરનાર તથા અજરામર શાશ્વત મોક્ષપદ આપનાર અમૃત સમાન છે.

બગવાનનાં વચનથી સાંસારનાં શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ આદિ પંચેન્દ્રિય વિષયનાં સુખો, મુગ્ધજન સમાન અસાર સમગ્રદર્ધ, તેની ઇચ્છા નિવૃત્ત થઈ, આત્મિક સુખ સંપન્ન મહાત્મ્ય વાસ્તવિક સમગ્રતય છે, તેની રુચિ જાગે છે, તેથી જન્મ મરણાદિ દુઃખથી મુક્ત કરી શાશ્વત પદને પમાડનાર રત્નવચની આરાધના પ્રગટે છે. પ્રાન્તે એ અમૃતમમાન વસનોની ઉપાસનાથી આત્મા પરમાત્મા બની મોક્ષસુખને પામી કૃતાર્થ થાય છે. તેથી શત પુરુષનાં વચનનું મહાત્મ્ય અદ્ભુત અચિત્ય અલૌકિક અનુપમ છે.

“અતો સ્વપુરુષનાં વચનામૃત, મુદ્રા અને સત્સમાગમ! સુપુત્ર ચેતનને બાળ્યત નમાર, પાત્રની વૃત્તિને સ્થિર રાખનાર, દર્શનમાત્રથી પણ નિર્દોષ અપૂર્વ સ્વભાવને પ્રેરક, સ્વરૂપમેતીને, અપ્રમાત્ર સંયમ, અને પૂર્ણ વીનરાગ નિર્વિકલ્પ સ્વભાવનાં કારણભૂત— શેરંગે અર્પણી સ્વભાવ પ્રગટ કરી અનંત અવ્યામાધ સ્વરૂપમાં સ્થિતિ કરાવનાર! ત્રિકાળ અવર્તન વર્તો! ઐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ”

—શ્રીમદ રાજચંદ્ર, પત્રક ૮૭૫

“નિર્વંશ બગવાને પ્રવૃત્તિના પવિત્ર ધર્મ માટે જે જે ઉપમા આપીએ તે તે નૂન જ હો માનવા અનંત કલ્પ બાંધતો, તે માત્ર એનાં નિરુપમ ધર્મના અભાવે. જેના મોક્ષ મેઘના ઉલ્લિખ પણ નમાર, મોક્ષ કે અન્યાપી રહી નથી તે સત્પુરુષનાં વચન કામ કે ક્રોધ ભરે કંઈ પણ નહીં કરી શકતાં. તેનાં જ વચનમાં પ્રગટત બાવે પુનઃ પુનઃ પ્રગટત હવે એ વચન એ પુનઃ સર્વોત્તમ કૃપ છે.

તે એટલે કેટલી સ્વ. બગવાને વિકારમય થઈને અનંતાર પણ રજો નથી. શુદ્ધ, પવિત્ર કેવલ જીવે મદ્યો કેવલરસ દુઃખ ભવનનો એલિધી પ્રવાહરૂપે નીકળેલાં તે રિતેલકા પોષક ભવનનો ભગવત્તમને વિકલ્પ બ્રહ્મ નેહા! એ જ પરમાત્માના મોગમગ અ. બ. ક. ક. નમાર.”

—શ્રીમદ રાજચંદ્ર, પત્રક ૫૨

एवं जिनप्रणीतं दर्शनरत्नं धरत भावेन ।

सारं गुणरत्नत्रये सोपानं प्रथमं मोक्षस्य ॥२१॥

એવું જિનેન્દ્રકથિત દર્શનરત્ન ભાવથકી અહો,

ગુણ રત્નત્રયમાં સાર એ, સોપાન શિવમંદિર અહો! ૨૧

આ પ્રકારે જિનેન્દ્ર ભગવાને કહેલું સમ્યગ્દર્શન રત્ન રત્નત્રયમાં ઉત્તમરત્ન છે તથા મોક્ષમંદિરમાં ગઢવાના દાહરનાં પહેલાં પગથિયાંની પંક્તિ છે, અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શનથી રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ થાય છે અને રત્નત્રયથી મોક્ષમંદિરમાં અનંતસુખમાં અનંત કાળ માટે વિરાજમાન શર્ધ છત્ર કૃતકૃત્ય થાય છે. માટે હે ભવ્યો! એ સમ્યગ્દર્શનને ભાવથી મદદ કરો. ૨૧

जं सकृद् तं कीरद् जं च ण सक्रेद् तं च सद्वहणं ।

केवलजिनेहिं भणियं सद्वहमाणस्स सम्मत्तं ॥२२॥

જન્ શકનોતિ તત્ ક્રિયતે યત્ ચ ન શક્નુયાત્ તસ્ય ચ શ્રદ્ધાનમ્ ।

કેવલજિનૈઃ ભણિતં શ્રદ્ધાનસ્ય સમ્યક્ત્વમ્ ॥૨૨॥

શક્તિ પ્રમાણુ આશરે, નહિ શક્તિ ત્યાં શ્રદ્ધા ધરે;

એથી કુચિ, શ્રદ્ધા કરું સમ્યક્ત્વ કેવલજિનવરે. ૨૨

સમ્યક્ત્વ થાય છે ત્યાં પોતાના આત્મદ્રવ્ય સિવાય બીજાં સર્વ પરદ્રવ્ય હેય છે, ન્યાત્વ છે, એમ શ્રદ્ધા, નિશ્ચય થાય છે. પોતાનું શુદ્ધ સહજાત્મસ્વરૂપ એજ એક ઉપાદેય છે એમ દૃઢ નિર્ધાર થયો છે. તેથી પરમાં આત્મબુદ્ધિ કે પરમાં ઉપાદેય બુદ્ધિ મળે છે, નેતરો મિથ્યાત્વભાવ, દર્શનમોહ ટળી સમ્યક્ત્વનો ઉદય થયો છે. પરંતુ આરિત્ર મોહને લગ્નને સર્વ ત્યાગ કરવાની શક્તિ હજી પ્રગટ નથી થઈ તેથી સમ્યગ્દષ્ટિ છલો શક્તિ પ્રમાણુ પરમાર્થો અને પરદ્રવ્યોના ત્યાગમાં પ્રવર્તે છે, છતાં આરિત્રમોહને લીધે જ્યાં ન્યાત્વ નથી થઈ શકે ત્યાં ત્યાગ તો ત્યાગના જ રાણે છે. અર્થાત્ અંતરંગ કુચિ, શ્રદ્ધા ભાવ સંપૂર્ણ આત્મમુક્તિમાં જ રાખે છે. એ કુચિને, શ્રદ્ધાને, કેવલિ ભગવાને સમ્યક્ત્વ કર્યું છે. ૨૨

देवप्रमाणमग्निं नपरिणमे जित्त्वकाष्ठमुपमात्मा ।

एते ह तेर्षाणा ते गुणवादी गुणवराणं ॥२३॥

દેવપ્રમાણમગ્નિં નપરિણમે જિત્ત્વકાષ્ઠમુપમાત્મા :

એ હ તેર્ષાણ તે ગુણવાદી ગુણવરાણ ॥૨૩॥

જે દેવપ્રમાણ અરણ્ય ને વિનયમાં તરલીત છે.

નાપિ દ્રેહો વચ્ચતે નાપિ ચ કુલં નાપિ ચ જાતિસંયુકઃ ।

કઃ વચ્ચતે ગુણહીનઃ ન સ્વલ્લ શ્રમણઃ નૈવ શ્રાવકઃ ભવતિ ॥૨૭॥

વંદન નથી કંઈ દેહને, નથી જાતિ કે કુલ વંધ તો,

ગુણહીન શ્રાવક કે શ્રમણ ના, તે પછી ક્યાં વંધ તો ? ૨૭

દેહને કોઈ વંદન કરતા નથી, તેમ જાતિ એટલે માતૃપક્ષ અને કુલ એટલે પિતૃ-પક્ષ ઉચ્ચ એઈ કોઈ નમસ્કાર કરતા નથી. નમસ્કાર તો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રાદિ ગુણોને થાય છે. તે ગુણો વિના શ્રાવક કે મુનિપણું જ નથી તો નમસ્કાર આદિ તેવા ગુણવિહીનને થાય જ ક્યાંથી ? તેથી આ જગતમાં સમ્યગ્દર્શનાદિ ગુણના ધારક ઉચ્ચ જ્ઞાતમાઓ જ વંદનીય છે.

વંદમિ તવરાગણ્ણા' સીલં ચ ગુણં ચ વંમચેરં ચ ।

સિદ્ધિગમનં ચ તેસિ સમ્મત્તેણ સુદ્ધભાવેણ ॥૨૮॥

વન્દે તપઃશ્રમગાન્ શીલં ચ ગુણં ચ વ્રજચર્યં ચ ।

મિદ્ધિગમનં ચ તેગાં સમ્યક્ત્વેન સુદ્ધભાવેન ॥૨૮॥

સમ્યક્ત્વ સાદ નમું શુદ્ધ ભાવે સર્વ તપધર શ્રમણને,

નમું શીલ, ગુણ, વ્રજચર્ય ને ઉત્કૃષ્ટ સિદ્ધિગમનને. ૨૮

શ્રીમદ્ કુંદકુંદ આગાધ કરે છે કે હું તેવા સર્વ તપ કરનારા મુનિવરોને, તેમના શીલરૂપ ઉત્તરગુણોને, ગુણ એટલે મૂલગુણોને, આત્મરમણતારૂપ પ્રાધ્વચર્યને તથા સર્વોત્કૃષ્ટ મુક્તિગમનને, તે ગુણોની રુચિરૂપ સમ્યક્ત્વ સહિત નિષ્કપટ સરળ નિર્માળ ભાવે નમસ્કાર કરું છું. આવા પ્રધારાન્તરે એમ પણ અર્થ સંભવે કે હું તેવા તપસ્વીઓને, તેમના શીલરૂપ ઉત્તર ગુણોને અને ગુણ એટલે મૂલગુણોને તથા આત્મરમણતારૂપ પ્રાધ્વચર્યને નમસ્કાર કરું છું. તેમને ને ગુણો તથા સમ્યક્ત્વ અને શુદ્ધ ભાવવડે સિદ્ધિ એટલે મોક્ષ મળે એમનું મેં પણ છે. તેથી સિદ્ધિના કારણરૂપ એ ગુણો વન્દનીય છે.

વડમદ્ધિવમમદ્ધિવો વડનીમદ્ધિ અડસદ્ધિ સંવુત્તો ।

વડસવદ્ધિવમદ્ધિવો કમ્મસવકારણમિમિત્તો ॥૨૯॥

વડપાવિવમમદ્ધિવો વડુમિસદ્ધિમિત્તો સંયુકઃ ।

વડપાવદ્ધિવમમદ્ધિવો વડુમિસદ્ધિમિત્તો ॥૨૯॥

વડપાવ શ્રાવક સર્વ વંધ રીતે, મેળવીશ અતિશય મળે છે.

સમ્યક્ત્વથી જ જ્ઞાન સમ્યગ્જ્ઞાન અને ચારિત્ર સમ્યગ્ચારિત્ર કહેવાય છે. અને ચારિત્રથી નિર્વાણપ્રાપ્તિ હોય છે માટે સમ્યગ્દર્શન એજ સર્વોપરી સાર છે. ૩૧

જાણમ્મિ દંસણમ્મિ ચ તવેણ ચરિણ સમ્મસહિણ ।

ચોન્દં પિ સમાજોગે સિદ્ધા જીવા ન સંદેહો ॥૩૨॥

જ્ઞાને દર્શને ચ તપસા ચારિત્રેણ સમ્યક્ત્વસહિતેન ।

ચતુર્ણામપિ સમાયોગે સિદ્ધા જીવા ન સંદેહઃ ॥૩૨॥

એ જ્ઞાન દર્શન ચરણ તપ સમ્યક્ત્વ સહ સાધી ઘણા;

ચારેયના સંયોગથી સિદ્ધિ ગયા સંદેહ ના. ૩૨

જે જે છવે સિદ્ધિમાં, મોક્ષમાં ગયા છે તે સર્વ સમ્યક્ત્વસહિત જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપ એ ચારેયના સંયોગથી ગયા છે, એમાં સંદેહ નથી. ૩૨

કલ્લાણપરંપરયા લહંતિ જીવા વિસુદ્ધસમ્મત્તં ।

સમ્મદંસણચરણં અગ્નેદિ સુરાસુરે લોણ ॥૩૩॥

કલ્યાણપરંપરયા લભન્તે જીવાઃ વિસુદ્ધસમ્યક્ત્વમ્ ।

સમ્યગ્દર્શનચરણં મર્યાતે સુરાસુરે લોકે ॥૩૩॥

વિશુદ્ધ સમ્યગ્દર્શન કલ્યાણશ્રેણી છવ વરે;

છે પૂજ્ય સમકિતરત્ન લોહ, સુર અસુર મહિમા કરે. ૩૩

છવ વિશુદ્ધ સમ્યગ્દર્શન વડે કલ્યાણની પરંપરા પામે છે. સમ્યગ્દર્શનની વિશુદ્ધિ ગાદિ કારણે નીધંકર નામ કમ ઉપાજે છે. ગભં, જન્મ, તીક્ષ્ણ, જ્ઞાન અને નિર્વાણરૂપ કલ્યાણરૂપ પામી, સુરાસુરેન્દ્રોથી પૂજા પ્રતિષ્ઠા પામી નિર્વાણપદને પામે છે. માટે સમકિત રત્ન આ લોકમાં પૂજ્ય છે, સર્વોત્તમ છે, સુરાસુરેન્દ્રો વડે તેના મહિમા, પૂજા, યશોમાન જાય છે. ૩૩

સદ્ગુણ ય મણુયત્તં મદિયં તદ ઉત્તમેણ ગુત્તેણ ।

સદ્ગુણ ય મમ્મત્તં અચરણમુત્તમં ચ મોક્ષત્તં ચ ॥૩૪॥

સદ્ગુણ ચ મણુયત્તં મદિયં તથા ઉત્તમેણ ગોત્રેણ ।

સદ્ગુણ ચ મમ્મત્તં મણુયત્તમં ચ મોક્ષત્તં ચ ॥૩૪॥

જર જન્મ ઉત્તમ ગુણ દર્શન મહત્તી સાધક તે કરે;

સમ્યક્ત્વ પામી મોક્ષ આપ્ય મદિય સમ્યક્ત્વ તે ૩૪

૨. સૂત્ર પ્રાભૂત

અરહંતભાસિયત્યં ગણહરદેવેર્હિ ગંથિયં સમ્મં ।
 મૃત્તત્યમગ્ગણત્યં સવણા સાહંતિ પરમત્ત્યં ॥૧॥
 અર્હદ્ભાપિતાર્થં ગણવરદેવૈઃ પ્રથિતં સમ્યક્ ।
 સૂત્રાર્યમાર્ગણાર્થં શ્રમણાઃ સાધયન્તિ પરમાર્થમ્ ॥૧॥
 અરિદ્ધંત દેવે ભાખિયું ને, અર્થ ગૂંથે ગણધરો,
 તે સૂત્ર-સાર ઉરે ધરી, પરમાર્થ સાધે મુનિવરો. ૧

ને અરિદ્ધંત સર્વજ્ઞ ભગવાને ઉપદેશ કર્યો તે અર્થને ચાર જ્ઞાનના ધારક અષ્ટ
 મહાસિદ્ધિસદિત એવા ગણધર દેવોએ અક્ષર પદ વાક્યમયી રચના કરી, અર્થરૂપે ગૂંથે
 તેને સૂત્ર કહેવાય છે. તે સૂત્રના અર્થને વિચારવો એ જેનું પ્રયોજન છે એવા એ સૂત્ર
 પઠે કરીને મુનિએ મોક્ષરૂપ પરમાર્થને સાધે છે. ૧

મુત્તમ્મિ જં મુદિદ્ધં આરિયપરંપરેણ મગ્ગેણ ।
 જાજ્ઞ દુવિદ્ધ મુત્તં વદ્ધ સિવમગ્ગ જો ભવ્વો ॥૨॥
 મૂંયં યન્ મુદ્ધં આચાર્યપરંપરેણ માર્ગેણ ।
 જાજ્ઞા દિવિધં મૂત્તં વર્તેતિ શિવમાર્ગે યઃ ભવ્યઃ ॥૨॥
 મદ્ધુરુ પરંપર માર્ગથી, સૂત્રે કથિત પરમાર્થ ને;
 તે દિવિધ જાણી ભવ્ય સાધે, શિવપથે આત્માર્થને. ૨

સર્વજ્ઞ ઉપદેશતા દ્વાદશાંગ સૂત્રના રહસ્યને જ્ઞાની મદ્ધુરુની પરંપરાથી શબ્દ અને
 અર્થરૂપે એ પ્રકારે જાણીને એ મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવર્તે છે તે ભવ્ય છત્ર છે. અર્થાત્ ભવ્ય
 છત્રે મદ્ધુરુના જ્ઞાનવાનના ઉપદેશોના સૂત્રના રહસ્યને જાણીને મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવર્તે છે. ૨

મુત્તમ્મિ જ્ઞાનમાર્ગો ભવમ્મ ભવમાસણં ન સો કુણદિ ।
 મૂંયં યન્ મુદ્ધં આચાર્યપરંપરેણ માર્ગેણ ।
 જાજ્ઞા દિવિધં મૂત્તં વર્તેતિ શિવમાર્ગે યઃ ભવ્યઃ ॥૨॥
 મદ્ધુરુ પરંપર માર્ગથી, સૂત્રે કથિત પરમાર્થ ને;
 તે દિવિધ જાણી ભવ્ય સાધે, શિવપથે આત્માર્થને. ૨

સૂત્રાર્થપદવિનષ્ટઃ મિથ્યાદષ્ટિઃ હિ સ જ્ઞાતવ્યઃ ।

લેટેડપિ ન કર્તવ્યં પાણિપાત્રં સચ્ચેલસ્ય ॥૭॥

સૂતાર્થ પદથી નષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ જણાવે છે; એહને;

કરપાત્ર લોજન ના ઘટે, કુતૂહલવશે પણ તેહને. ૭

જે સૂતના અર્થ તથા પદથી રહિત છે અર્થાત્ દિગંબર મુદ્રા રહિત છે તે મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા. એ માટે વચ્ચેસહિત મુનિએ હાથ કે કુતૂહલ વશે પણ પાણિપાત્ર લોજન કરવા યોગ્ય નથી. તેમજ તેવાને દિગંબર મુનિની માફક હાથમાં આહાર દેવો ન જોઈએ. ૭

હરિહરતુલ્યો ચિ જરો સર્ગાં ગચ્છેદ્ એદ્ ભવકોટી ।

તદાપિ જ પાવદ્ સિદ્ધિં સંસારત્યો પુણો મળિદો ॥૮॥

હરિહરતુલ્યોપિ નરઃ સ્વર્ગં ગચ્છતિ એતિ ભવકોટીઃ ।

તદાપિ ન પ્રાપ્નોતિ સિદ્ધિં સંસારત્યઃ પુનઃ મળિતઃ ॥૮॥

એવા હરિહર તુલ્ય નર પણ સ્વર્ગ જઈ ભવમાં ભમે;

કોટિ ભવે પણ મુક્તિ ના પામે ભવે ભમતા ભમે. ૮

જે પુરુષો સૂતાર્થથી બાંધે છે તે હરિ એટલે નારાયણ અને હર એટલે રુદ્ર સમાન અદ્વિતીય કે પરાક્રમવાળા હોય તો પણ કદાચિત્ દાનપૂજા ઉપવાસાદિ કરીને સ્વર્ગ પામે છે. એક ભવ ત્યાં સુખ જોગવી પછી કોટિ, અસંખ્ય, અનંત ભવ સંસારનાં દુઃખમાં ભમે છે. પરંતુ સૂતના અભાવે સમક્રિતથી મ્યુત થયેલા મિથ્યાદષ્ટિ એવા તે સિદ્ધિને પ્રાપ્ત નથી, પણ સંસારમાં જ જામ્યા કરે છે. ૮

અભિદ્રર્શાદનરિયં વદુપરિયમ્મો ય ગુરુકમારો ય ।

ગો વિદરદ્ સચ્ચંદં પાવં ગચ્છદિ દોદિ મિચ્છતં ॥૯॥

અભિદ્રર્શિનઃ વદુપરિકર્મા ન ગુરુકમારથ ।

ગ. વિદરદિ સચ્ચંદં પાવં ગચ્છતિ ભવતિ મિથ્યાત્વમ્ ॥૯॥

ઉપદેશ સિદ્ધસમાન ચરણ, ઉમતપ શુરુપદ છતાં;

અભાવથી સચ્ચંદં સેવે પાપી મિથ્યાત્વી થતા. ૯

જે શિર, સમાન શુરવીરપદે નિર્ભયપદે ઉત્કૃષ્ટ આરિત્ર પામે છે, ઉપ તપશ્ચર્યા કરે છે, શુરુપદ, આદ્યર્થવડે મુક્ત છે. છતાં તે જો સૂતને અવગણી સ્વછંદે ચાલે તો તે પાપી મિથ્યાદષ્ટિ છે. ૯

મહા અર્થ ઇચ્છાકાર જાણે, સૂત્રસ્થિત આરંભ તણે;
સમકિત સહિત પ્રતિમા વહે, પરલોકમાં સુખ સંપન્ને. ૧૪

ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકને, આત્માર્થને ઇચ્છાકાર કરાય છે. ‘આત્માથી સૌ હીન,’ ‘જગત ઇન્દ્ર નદિ આત્મથી’, એમ આત્માનું અર્થિત્ય સાહાત્મ્ય લાગવાથી એક આત્માને ચાહવો, એક આત્માને જ ઇચ્છવો, એક આત્મરુચિ કરવી, એ ઇચ્છાકાર શબ્દનો મહાન અર્થ છે. તે અર્થને જે જાણે છે, એવા તે ઇચ્છાકારના પ્રધાન અર્થને જાણનાર સૂત્ર અનુસાર સમ્યક્ત્વ સહિત આરંભાદિકને છોડી ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકની પ્રતિમા ધારે છે તે પરલોકમાં સ્વર્ગાદિ સુખને પામી અનુક્રમે મોક્ષસુખ પામે છે. ૧૪

અહ પુન અપ્પા જિચ્છદિ ધમ્માઈં કરેઈ ગિરવસેસાઈં ।
તદ્વિ જ પાવઈ સિદ્ધિ સંસારત્થો પુણો મણિદો ॥૧૫॥

જમ પુનઃ આત્માનં નેચ્છતિ ધર્માન્ કરોતિ નિરવશેષાન્ ।
તથાપિ ન પ્રાપ્નોતિ સિદ્ધિ સંસારસ્થઃ પુનઃ મણિતઃ ॥૧૫॥
ઇચ્છે ન આત્મસ્વરૂપને પણ ધર્મકાર્ય અર્થાં કરે;
તોયે ન પામે સિદ્ધિને સંસારમાં જ ભમ્યા કરે. ૧૫

ઇચ્છાકારનો પ્રધાન અર્થ આત્માને ચાહવો, ઇચ્છવો, આત્માની રુચિ કરવી. એ સ્વરૂપની રુચિરૂપ સમ્યક્ત્વને તો ધારણ કરે નહીં. અને જીતાં ધર્મનાં કાર્યો અર્થાં જ કરે તો તે સિદ્ધિ એટલે મોક્ષને પામે નહીં, અને સંસારમાં જ ભમ્યા કરે. ૧૫

પૂજ્ઞ કારણેણ ચ તં અપ્પા સદ્દેહ તિવિદ્દેણ ।
જેણ ચ વ્હેઈ મોક્ષં તં નાજિજ્ઞઈ પયત્તેણ ॥૧૬॥
પૂજ્ઞ કારણેણ ચ તં આત્માનં શ્રદ્ધત્ત ત્રિવિદેન ।
તેન ચ જમ્યં મોક્ષં તં જાનીન પ્રયત્તેન ॥૧૬॥
એ કારણે સદ્ગતિની શ્રદ્ધા, રુચિ ત્રિવિધિ દેશે;
જાણી પ્રયત્ન રવાનને, જેથી તમે મુક્તિ વરો. ૧૬

પંચમહાવ્રતયુક્તઃ તિષ્ઠમિઃ ગુણિભિઃ યઃ સ સંયતો ભવંતિ ।

નિર્ગ્રન્થમોક્ષમાર્ગઃ સ ભવતિ હિ વંદનીયઃ ચ ॥૨૦॥

જે પાંચ મહાવ્રતયુક્ત ને ત્રણ ગુણિ સહ સંયત કહ્યા;

નિર્ગ્રન્થ તેહિજ મુક્ષિમાર્ગ, યોગ્ય વંદન તે ગણ્યા. ૨૦

જે મુનિ પાંચ મહાવ્રતયુક્ત અને મન વચન કાયાની ત્રણ ગુણિ સહિત છે તે સંયમી હોય છે. તે જ પરિબ્રહ્મ રહિત મોક્ષમાર્ગ છે. અને તે જ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે. ૨૦

દુર્યં ચ ઉત્ત લિંગં ઉક્લિષ્ટં અવરસાવયાણં ચ ।

મિત્તલં મમેદ્ પત્તે સમિદીમાસેણ મોળેણ ॥૨૧॥

દિર્ઘં ચોક્તં લિંગં ઉક્લિષ્ટં અવરશ્રાવકાણાં ચ ।

મિત્તાં મમતિ પાત્રે સમિતિમાપેણ મૌનેન ॥૨૧॥

ઉત્કૃષ્ટ બીજું લિંગં શુદ્ધક શ્રેષ્ઠ પ્રતિમા યુક્તતું;

બિદ્યાભ્રમશુદ્ધ મૌન અથવા વચન સમિતિ સહિતતું. ૨૧

અગિયારમી પ્રતિમાધારી ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકતું બીજું લિંગ (વેધ) કહ્યું છે. એ એક વસ્ત્ર તથા દોષીન માત્ર ધારે છે. એ બિદ્યાવૃત્તિથી પાત્રમાં આહાર બ્રહ્મ કરે છે અથવા દયામાં પ્રદાય કરે છે. બાપા સમિતિ સહિત હિતકારી પ્રિય વચન બોલે છે અથવા મૌન ધારણ કરે છે. ૨૧

લિંગં દર્શયીણ દનદિ મુંજદ્ પિંડં સુણ્યકાલમ્મિ ।

અધિય નિ ઇકવત્થા વચ્ચાવરણેણ સંજેદ્ ॥૨૨॥

લિંગં ત્વીનાં ભવતિ મુંકે પિંડં સ્વેકકાલે ।

અર્થાભિ ઇકવત્થા વચ્ચાવરણેન મુંકે ॥૨૨॥

તમી લિંગં ત્રીજું ત્રીજાનું, આદાર એકજ વાર લે;

આર્થા હતાં એ એકવચ્ચા. વસ્ત્ર સહ આદાર લે. ૨૨

ત્રીજો અર્થોત્ત આદિત્તઓનો ત્રીજો વેધ કહ્યો છે. તે દિવસમાં એકવાર ભોજન લે છે, સાપિંડા અથવા મુરિડા પણ એક વસ્ત્ર ધારણ કરે છે અને વસ્ત્ર સહિત ભોજન લે છે. ૨૨

જલિ વિચ્છદ્ વચ્ચવરો તિલ્લમાગ્ગે સર્વિ દોદ્ તિલ્લયરો ।

જાગો તિલોત્તમમ્મો મેમા ઉમ્મમ્મયા સચ્ચે ॥૨૩॥

જે અદ્ય અહતા ગ્રાહ્ય જ્યમ વસ્ત્રાર્થ જલ જલધિ થકી;

ક્રિયા સમસ્ત નિવૃત્ત જેની, હુઝ બળ્યાં તેનાં નકી. ૨૭

જેમ કોઈ પુરુષ સમુદ્રના જળમાંથી માત્ર પોતાના વસ્ત્ર ધોવાપૂરતું જ જલ અહણ કરે તેમ મુનિએ અહણ કરવા યોગ્ય આહારાદિક પણ થોડાજ પ્રમાણમાં અહણ કરે છે. આ પ્રકારે જે મુનિઓની ઈચ્છા નિવૃત્ત થઈ ગઈ છે, તેમનાં સર્વ હુઝ દૂર થઈ ગયાં છે, કારણ તેમને સિદ્ધિનાં અનંત સુખ હવે અત્યંત સમીપમાં છે.

“હે છવા! કયા ઈચ્છિત હવે, હૈ ઈચ્છા હુઝમૂલ;

જમ ઈચ્છાકા નાશ તખ, મિટે અનાદિ ભૂલ.”

આશા જન્મોમ્પક્ષાય શિવાયાશાવિપર્યયઃ ।

इति सम्यक् समालोच्य यद्धितं तत्समाचर ॥

—શ્રી જ્ઞાનાર્થવ.

હે આત્મન્! સંસારના પદાર્થોની આશા, તૃષ્ણા, ઈચ્છા, સંસારનાં જન્મમરણાદિનાં અનંત પરિભ્રમણરૂપ ઊંડા કાઢવમાં ફાસાવનાર છે. પરંતુ આશા, ઈચ્છામાત્રનો ત્યાગ અને અંતોષનું ભારણ એ પરમ કલ્યાણરૂપ મોક્ષને દેનાર છે. એમ સારી રીતે વિચારીને જોઈ શિવ યાચ તેણું આચરણ કર.

सकलविषयबीजं सर्वसाधनमूलं

नरकनगरकैतुं वित्तमातं विहाय ।

अनुत्तर मुनिपुण्ड्रानन्दि संतोषराज्य-

मभिलषति यद्वि त्वं जन्मबन्धव्यपायम् ॥

—શ્રી જ્ઞાનાર્થવ.

હે આત્મન્! જે તું સંસારરૂપ બંધનનો નાશ કરવા ઈચ્છતો હોય તો સર્વ વિષયોનું તોષ, સર્વ પાપોનું મૂલ અને નરક નગરની ધ્વજરૂપ પરિભ્રમણ સમૂહનો ત્યાગ કર; અને મુનિમંદુને આનંદકારી એવા સંતોષરૂપી સામાજ્યને અંગીકાર કર.

“સુખધામ અનંત સુસંત ગદી,

દિનરાત રહે તદ્દ ધ્યાન મહી;

પરશનિ અનંત સુધામય જે,

પ્રજામું પદ તે તર તે જય તે.”

—શ્રીમદ્ રાજવંદ્ર

એ ત્રણે ભાવો જીવના, અક્ષય અનંત સ્વભાવના;
એ શુદ્ધ કરવા જિનકથિત ચારિત્ર દ્વિવિધ બાણવાં. ૪

જીવના આ સાનાદિક ત્રણે ભાવો અક્ષય અને અનંત છે. તેને શુદ્ધ કરવા જિનેન્દ્ર
ભગવાને બે પ્રકારનાં ચારિત્ર કહ્યાં છે. ૪

જિણ્ણાણદિટ્ઠીમુદ્દં પઢમં સમ્મત્તચરણચારિત્તં ।

વિદિયં સંજમચરણં જિણ્ણાણસદેસિયં તં પિ ॥૫॥

જિનજ્ઞાનદિટ્ઠીશુદ્ધં પ્રથમં સમ્યક્વચરણચારિત્રમ્ ।

દ્વિતીયં સંયમચરણં જિનજ્ઞાનસંદેશિતં તદપિ ॥૫॥

જિનજ્ઞાનદર્શનથી વિશેષિત આદ્ય સમ્યક્ત્વ ચરણએ,

જિનજ્ઞાનથી જ વિશુદ્ધ એ પણ, દ્વિતીય સંયમ ચરણતે. ૫

તેમાં પહેલું સમ્યક્ત્વના આચરણરૂપ ચારિત્ર છે. જે જિનભાષિત તત્ત્વોના જ્ઞાન
તથા મદ્દારી શુદ્ધ છે. બીજું સંયમના આચરણરૂપ ચારિત્ર છે તે પણ જિનદેવના જ્ઞાનથી
ઉપદેશરૂપ સોઈ શુદ્ધ છે. ૫

પૂરં નિય ણાઝ્ઞા ય સગ્ગે મિચ્છત્તદોસ સંકાઙ્ ।

પરિહરિ સમ્મત્તમલા જિણ્ણમણિયા તિવિહજોણ ॥૬॥

પૂર્વં નિય જ્ઞાયા ચ સર્વાન્ મિષ્ઠાત્વદોપાન્ શંકાદીન્ ।

પરિહર સમ્યક્ત્વમજાન્ જિનમણિતાન્ ત્રિવિધયોગેન ॥૬॥

આ બાળી સો મિથ્યાત્વના શંકાદિ દોષો દૂર કરો,

જિનપદ્ધતિ સમ્યક્ત્વમક્ષને ત્રિવિધ યોગે પરિહરો. ૬

આ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ આચરણરૂપ ચારિત્રને બાળીને, તથા જિનેન્દ્ર ભગવાને કહેલા
સમ્યક્ત્વને મહિન કરનાર શંકાદિ પચીસ દોષોને બાળીને, સમ્યક્ત્વના એ સર્વ મલનો
મલ પથન કાપણી ત્યાગ કરો.

સમ્યક્ત્વને મહિન કરનાર આ પચીસ દોષોને યથાર્થ બાણવા જોઈએ, જેથી તેનો
નષ્ટ થઈ શકે.

સમ્યક્ત્વને નિરાકરિત, નિઃકરિત આદિ આઠ અંગ કહ્યાં છે. તેથી વિપરીત આઠ
અંગ ન હોય.

એ ત્રણે ભાવો જીવના, અક્ષય અનંત સ્વભાવના;
એ શુદ્ધ કરવા જિનકથિત ચારિત્ર દ્વિવિધ જાણવાં. ૪

જીવના આ જ્ઞાનાદિક ત્રણે ભાવો અક્ષય અને અનંત છે. તેને શુદ્ધ કરવા જિનેન્દ્ર ભગવાને બે પ્રકારનાં ચારિત્ર કહ્યાં છે. ૪

જિનજ્ઞાનદિટ્ટીમુદ્ધં પદમં સમ્મત્તચરણચારિત્તં ।
વિદિયં સંજમચરણં જિનજ્ઞાનસંદેસિયં તં પિ ॥૫॥
જિનજ્ઞાનદિટ્ટીમુદ્ધં પ્રથમં સમ્યક્ચરણચારિત્રમ્ ।

દ્વિતીયં સંયમચરણં જિનજ્ઞાનસંદેશિતં તદપિ ॥૫॥
જિનજ્ઞાનદર્શનથી વિશેષિતઆદ્ય સમ્યક્ત્વ ચરણએ,
જિનજ્ઞાનથી જનિશુદ્ધએ પણ, દ્વિતીય સંયમ ચરણતે. ૫

તેમાં પહેલું સમ્યક્ત્વના આચરણરૂપ ચારિત્ર છે. જે જિનભાષિત તત્ત્વોના જ્ઞાન તથા શ્રદ્ધાથી શુદ્ધ છે. બીજું સંયમના આચરણરૂપ ચારિત્ર છે તે પણ જિનદેવના જ્ઞાનથી ઉપદેશોત્ત હોઈ શુદ્ધ છે. ૫

પરં નિમ જાઝ્ઞ ય સઘ્વે મિચ્છત્તદોસ સંકાહ ।
પરિહરિ સમ્મત્તમલા જિનમણિયા તિવિહજોણ ॥૬॥
પરં યેવ જાઝ્વા ચ સર્વાન્ મિથ્યાત્વદોવાન્ શંકાદીન્ ।
પરિહર સમ્યક્ત્વમટાન્ જિનમણિતાન્ ત્રિવિધયોગેન ॥૬॥
આ જાતની શો મિથ્યાત્વના શંકાદિ દોષો દૂર કરો,
જિનપરકથિત સમ્યક્ત્વમટાને ત્રિવિધ યોગે પરિહરો. ૬

આ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ આચરણરૂપ ચારિત્રને જાતીને, તથા જિનેન્દ્ર ભગવાને કહેલા સમ્યક્ત્વને મહિત કરનાર શંકાદિ પચીસ દોષોને જાતીને, સમ્યક્ત્વના એ સર્વ મહત્તો મન ભગવત્ પદ્યથી ત્યાગ કરો.

સમ્યક્ત્વને મહિત કરનાર આ પચીસ દોષને યથાર્થે જાણવા જોઈએ, જેથી તેનો નાશ થઈ શકે.

ઉચ્છાદભાવનાસંપ્રસંસેવા કુદંસણે સદ્ધા ।

અજ્ઞાણમોહમર્ગે કુર્વંતો જહદિ જિણસમ્મ ॥૧૩॥

ઉચ્છાદભાવનાસંપ્રસંસાસેવાઃ કુદર્શિને શ્રદ્ધા ।

અજ્ઞાનમોહમાર્ગે કુર્વન્ જહાતિ જિનસમ્યક્ત્વમ્ ॥૧૩॥

અજ્ઞાન મોહ ધુમાર્ગરૂપ મિથ્યામતે ઉત્સાહ જો;

શ્રદ્ધા, પ્રશંસા, લાવના, સેવા, હરે સમ્યક્ત્વ તો. ૧૩

અજ્ઞાન અને મિથ્યાત્વના માર્ગરૂપ મિથ્યામતમાં ઉત્સાહ, લાવના, પ્રશંસા, સેવા અને શ્રદ્ધા દરનાર પુરુષ જિનધર્મની શ્રદ્ધારૂપ સમ્યગ્દર્શનને તથા દે છે. ૧૩

ઉચ્છાદભાવનાસંપ્રસંસેવા મુદંસણે સદ્ધા ।

જ જહદિ જિણસમ્મત્તં કુર્વંતો જાણમર્ગેણ ॥૧૪॥

ઉચ્છાદભાવનાસંપ્રસંસાસેવાઃ મુદર્શિને શ્રદ્ધા ।

ન જહાતિ જિનસમ્યક્ત્વં કુર્વન્ જ્ઞાનમાર્ગેણ ॥૧૪॥

સદર્શિને જે જ્ઞાનમાર્ગે, ધરે શ્રદ્ધા, લાવના,

ઉત્સાહ, સેવા, મુપ્રશંસા, તે તજે સમ્યક્ત્વ ના. ૧૪

જાનમાર્ગમાં જ્ઞાનમાર્ગદ્વારા ઉત્સાહ, પ્રશંસા, સેવા અને શ્રદ્ધા રાખનાર પુરુષ જિનદર્શનની શ્રદ્ધારૂપ સમ્યગ્દર્શનને તજતા નથી. ૧૪

અજ્ઞાણં મિચ્છરં વજ્જહિ જાણે વિમુદ્ધસમ્મત્તે ।

અદ મોહં સારંમં પરિહર ધમ્મે અહિંસાયા ॥૧૫॥

અજ્ઞાનં મિથ્યાયં વર્જય જ્ઞાને વિમુદ્ધસમ્યક્ત્વે ।

અદ મોહં સામ્યં પરિહર ધર્મે અહિંસાયામ્ ॥૧૫॥

અજ્ઞાન ને મિથ્યાત્વ તજ, અદ જ્ઞાન સદ સમ્યક્ત્વને,

આરંભ સદ તજ મોહ, ધારી અહિંસામય ધર્મને. ૧૫

હો જાણ! તું જાણને પામીને અજ્ઞાનને તજ દે, સમ્યગ્દર્શનને પામીને મિથ્યાત્વને તજ દે, અને અહિંસારૂપ ધર્મને પામીને આરંભ અદિત મોહને તજ દે. ૧૫

પવિત્ર ગાંધાર પવિત્ર મુતને મુસંજમે માયે ।

પીઠ મુનિમુદ્ધજ્ઞાણં જિન્મોદં વીચરાયને ॥૧૬॥

પવિત્ર ગાંધાર પવિત્ર મુતને મુસંજમે માયે ।

[illegible][illegible]

第一、本報自創刊以來，對於社會主義之宣傳，固已不遺餘力，惟因篇幅有限，未能盡述其詳，茲特將社會主義之基本理論，略加介紹，以供讀者之參考。

[illegible]

我： 你们那里， 是 不是 有 一个 叫 做 王 子 的 人？
 王 子： 有 的， 他 是 一 个 很 好 的 人。
 我： 他 是 谁 的 儿 子？
 王 子： 他 是 一 个 很 好 的 人。

2011年11月11日 星期五 晴
 今天，我们去了一个地方，那里有一个大湖，湖水很清，周围有很多树，很漂亮。我们在那里玩了一天，很开心。

解：設 \$A\$ 點到 \$BC\$ 的距離為 \$x\$，則 \$AD = x\$，
 由 \$AB^2 = AD^2 + BD^2\$ 得 \$1^2 = x^2 + BD^2\$，
 由 \$AC^2 = AD^2 + CD^2\$ 得 \$2^2 = x^2 + CD^2\$，
 由 \$BC = 3\$ 得 \$BD + CD = 3\$，
 解得 \$x = \frac{2}{3}\$，
 故 \$AD = \frac{2}{3}\$。

1. 1950年10月1日，中华人民共和国成立，标志着中国历史进入了一个新的纪元。

સમ્યક્ત્વનું આચરણ કરનાર ધીર પુરુષ સંસારી જીવોની મર્યાદારૂપ કર્મોની સંખ્યાત-
શુદ્ધી તથા અસંખ્યાતશુદ્ધી નિર્જરા કરે છે. અને કર્મના ઉદયથી ઉત્પન્ન દુઃખનો નાશ
કરે છે. ૨૦

દુર્વિહં સંજમચરણં સાયારં તદ્દ હવે નિરાયારં ।

સાયારં સમંગ્યે પરિગ્રહા રહિય સ્વલુ નિરાયારં ॥૨૧॥

દ્વિવિધં સંયમચરણં સાગારં તથા ભવેત્ નિરાગારમ્ ।

સાગારં સપ્રન્યે પરિગ્રહાદ્રહિતે સ્વલુ નિરાગારમ્ ॥૨૧॥

સાગાર નિરાગાર એ દ્વિવિધ સંયમચરણ છે;

સાગાર ચુદુસ્થી તથા, મુનિકેદું નિરાગાર છે. ૨૧

સંયમચરણ ચારિત્ર એ પ્રકારનું છે. એક સાગાર, બીજું નિરાગાર. તેમાં પરિગ્રહ
શરિત આવકનું સાગાર ચારિત્ર છે અને પરિગ્રહ રહિત મુનિનું નિરાગાર ચારિત્ર છે. ૨૧

દંસણ ત્રય સામાઙ્ય પોસહ સચિત્ત રાયમત્તે ય ।

ચંમારંભપરિગ્રહ અણુમણ ઉદિટ્ટ દેસવિરદો ય ॥૨૨॥

દર્શનં વ્રતં સામાયિકં પ્રોપથં સચિત્તં રાત્રિમુક્તિશ્ચ ।

વ્રત આરંભઃ પરિગ્રહઃ મનુમત્તિઃ ઉદિટ્ટઃ દેશવિરતશ્ચ ॥૨૨॥

દર્શન પ્રથમ વ્રત દ્વિતીય, સામાયિક, પ્રોપથ તે પછી,

સચિત્ત રાત્રિમુક્તિ ત્યાગી બ્રહ્મચર્ય સાતમી;

આરંભ પરિગ્રહ અનુમતિ ઉદિષ્ટ ભોજન ત્યાગ એ,

અગિયાર પ્રતિમા દશવિરતિરૂપ સંયમચરણ એ. ૨૨

પહેલી દર્શન પ્રતિમા, બીજી વ્રત પ્રતિમા, ત્રીજી સામાયિક, ચોથી પ્રોપથ, પાંચમી
સચિત્ત ત્યાગ, છઠ્ઠી રાત્રિભોજન ત્યાગ, સાતમી બ્રહ્મચર્ય, આઠમી આરંભ ત્યાગ, નવમી
પરિગ્રહ ત્યાગ, દશમી અનુમતિ ત્યાગ, અગિયારમી ઉદિષ્ટ ભોજનત્યાગ, એમ અગિ-
યાર પ્રતિમા રૂપ દશવિરતિ સંયમચરણ છે.

સામાયિકં ચ પ્રથમં દ્વિતીયં ચ તથૈવ પ્રોષધઃ મળિતઃ ।

તૃતીયં ચ અતિથિપૂજા ચતુર્થં સરલેક્ષના મન્તે ॥૨૬॥

કથું પ્રથમસામાયિક, શિક્ષાન્ત ધીજીં પ્રોષધ ગણ્યું;

ચર્ચી તૃતીય અતિથિ પૂજના, સંલેખના ચોથું કથું. ૨૬

૨૬એ ચાર શિક્ષાન્ત કહે છે. અહીં શિક્ષાશબ્દ એમ સૂચવે છે કે આગળ જે મુનિપણું ધારણ કરવાનું છે તેનો અભ્યાસ અહીં થાય છે.

રાગદેવનો ત્યાગ કરી, ગૃહકાર્યની ચિંતાથી નિવૃત્તિ કરી, એકાન્ત સ્થાનમાં બેસી પ્રભાત મહ્યાદ્ધ અને સાયંકાળે અમુક સમય પર્થાંત સ્વસ્વરૂપનું ચિંતવન કરવું, પંચ પદેમણીની ભક્તિના પાઠ કરવા, વંદના આદિ કરવી, ઇત્યાદિ વિધાનને સામાયિક બણવું. આક્રમ ચૌદશ આદિ પર્વને દિવસે પ્રતિજ્ઞા લઈ ધર્મકાર્યમાં પ્રવર્તવું તે પ્રોષધ. અતિથિ એટલે મુનિ તેનું પૂજન કરવું, આહારદાન આપવું તે અતિથિપૂજન. અંત સમયે શરીર અને કપાયને દૂષ કરી સમાધિમરણ કરવું તે સલેખના. એ ચાર શિક્ષાન્ત છે. ૨૬

एवं सावयधम्मं संजमचरणं उदेसियं सयलं ।

मुद्धं संजमचरणं जइधम्मं णिवकलं वोच्छे ॥२७॥

एवं आवकधर्मा संयमचरणं उपदेशितं सकलम् ।

मुद्धं संयमचरणं यनिधर्मं निष्कલं वदये ॥२७॥

એ ધર્મ આવકનો સકલ સંયમચરણરૂપ ઉપદેશયો;

યનિધર્મ સંયમચરણ નિષ્કલ શુદ્ધ કહું જિનવર કથ્યો. ૨૭

આ પ્રમાણે આવકનો સકલ સંયમ એટલે એકદેશ સંયમરૂપ ધર્મ ઉપદેશયો છે. ૨૭એ યનિનો ધર્મ શુદ્ધ અને નિષ્કલ એટલે સંપૂર્ણ સંયમરૂપ કહીશ ૨૭

पंचेन्द्रियमंगरणं पंचवया पंचवित्तकिरियासु ।

पंच समिद्धि तयगुती मंजमचरणं निरायारं ॥२८॥

पंचेन्द्रियमंगरणं पंच वयाः पंचवित्तकिरियासु ।

पंचमभिद त्रियो गुणयः संयमचरणं निरागारम् ॥२८॥

પંચ પાંચમન્દ્રિયનો, મહામાન પાંચ, સદ્ પચ્ચીસ ક્રિયા,

સદ્ પાંચ સમિદિ ત્રિયો ગુણ, અગ્રગાર સંયમચરણ આ. ૨૮

પંચ મન્દ્રિયનો ગુણ, પંચ વય, તેની પચ્ચીસ ક્રિયાના, પાંચ સમિદિ અને ત્રણ ગુણનો નિરાગાર અર્થે મુનિઓનું સંયમચરણ આદિત્ર છે. ૨૮

अवगच्छति य मण्डपे मतीरद्वये अजीवद्वये य ।

११ दौः मण्डपे पंचेन्द्रियमंगरो मणिप्रो ॥२९॥

અવગચ્છતિ ય મણ્ડપે મતીરદ્વયે અજીવદ્વયે ચ ।

૧૧ દૌઃ મણ્ડપે પંચેન્દ્રિયમંગરો મણિપ્રો ॥૨૯॥

ક્રોધમયહાસ્યલોમમોહવિપરીતભાવનાઃ ચૈવ ।

દ્વિતીયસ્ય ભાવના ઇમાઃ પંચૈવ ચ તથા ભવન્તિ ॥૩૩॥

બળી દોષ લીલિત હાસ્ય પ્રકૃતિ લોભ કે મિથ્યાત્વની;

તે ત્યાગવારૂપ ભાવના, એ પાંચ બીજા પ્રતતણી. ૩૩

ક્રોધનો ત્યાગ, ભયનો ત્યાગ, હાસ્યનો ત્યાગ, લોભનો ત્યાગ, અને મિથ્યાત્વ-
ભાવનો ત્યાગ એ બીજા સત્ય મહાપ્રતની પાંચ ભાવના છે. ૩૩

મુજ્જાગારણિવાસો વિમોચિતાવાસ જં પરોધં ચ ।

પ્રસન્નમુદ્ધિસત્તં સાહમ્મીસંવિસંવાદો ॥૩૪॥

ગુણ્યાગારણિવાસઃ વિમોચિતાવાસઃ યત્ પરોધમ્ ચ ।

પ્રસન્નમુદ્ધિસદ્ધિતં સાધર્મિસમવિસંવાદઃ ॥૩૪॥

અતિ શુન્યસ્થળ કે ત્યક્ત સ્થળમાં વાસ પરનો રોધ ના;

ત્યાં એપણા સમિતિ સહિત, સાધર્મીથી વિવાદ ના. ૩૪

સૂતા ઘરમાં રહેવું, ત્યજેલ ઘરમાં રહેવું, બીજાને રોકવા નહિ, શુદ્ધ આહાર લેવો,
પ્રેમાત્મક સ્વધર્મી જનો સાથે જગડો ન કરવો એ અર્થોર્થ મહાપ્રતની પાંચ ભાવના છે. ૩૪

મહિન્દ્રાક્રોધણપુવ્વરૂપસરણસંસત્તવસદ્ધિવિક્રહાદિં ।

પુદ્ગિરસેદિં વિરઝો ભાવણ પંચાપિ તુર્યમ્મિ ॥૩૫॥

મહિન્દ્રાક્રોધણપુવ્વરૂપસરણસંસત્તવસદ્ધિવિક્રહાદિઃ ।

પૌદ્ગિરમ્મિઃ વિરઝઃ ભાવનાઃ પંચાપિ તુર્યે ॥૩૫॥

સ્થળની નિરીક્ષણ, પૂર્વરૂપિતું સ્થળ, વસતિ સ્ત્રી કને;

સીધા ભોજન પુષ્ટ, - ત્યાગ ભાવના ચોથા પ્રતે. ૩૫

સીધાને નામભાગથી જોવી, પહેલાં ભોગવેલા ભોગોની સ્મૃતિ કરવી, સ્ત્રીની સમીપમાં
રહેવું, જોઈએ મારું ધર્મ કરવી, પૌદ્ગિક ભોજન કરવું, આ પાંચેય વિકાર ભાવોને
જ મુક્ત ને બહારવર્તેલની પાંચ ભાવના છે. ૩૫

અવર્તિતમ્મ ગમપુણેયુ સદપરિમરસસ્વગંધેષુ ।

ગાવરીત્તાંતે વનિદામે મારણા દોતિ ॥૩૬॥

અવર્તિતમ્મ ગમપુણેયુ સદપરિમરસસ્વગંધેષુ ।

ગાવરીત્તાંતે વનિદામે મારણાઃ ભવન્તિ ॥૩૬॥

પણી સ્વેદન અતિશય એપણાં વિષય પાંચ પ્રતે;

જે સમયે સ્વેદન જાણે, ભાવના પંચમ પ્રતે. ૩૬

જો સ્વેદન અતિશય થાય, પાણી, ૩૫, સ્વેદન, ગંધ એ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં
જો સમયે સ્વેદન થાય, તે સમયે સ્વેદન ભાવના પાંચ ભાવના છે. ૩૬

બદ્ધ રહ્યા કરે, અને જે જે સમયે જીવની જેટલી જેટલી જ્ઞાનશક્તિ તથા વીર્યશક્તિ છે તે તે અપ્રમત્ત રહ્યા કરે. ” ૩૭

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર, પત્રાંક ૭૬૭

ભવ્વજનવોદ્ધણત્યં જિણમગ્ગે જિણવરેહિં જહ મણિયં ।

જાણં જાણસરૂવં અપ્પાણં તં વિયાણેહ ॥૩૮॥

મત્ત્યજનવોદ્ધનાર્થં જિનમાર્ગે જિનવરૈઃ યથા મણિતં ।

જ્ઞાનં જ્ઞાનસ્વરૂપં આત્માનં તં વિજાનીહિ ॥૩૮॥

જે લઘ્ય જન પ્રતિષેધવા, જિનમાર્ગમાં જિનવર કહે,

તે જ્ઞાન, જ્ઞાનસ્વરૂપ જાણે, શુદ્ધ નિજ સહજાતમને. ૩૮

જિન ભગવાને, જૈન માર્ગમાં લઘ્ય જીવોને સમજાવવા માટે જેવું જ્ઞાન અને જ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહ્યું છે તે જ્ઞાનસ્વરૂપ શુદ્ધ સહજાતમાને હે લઘ્યે તમે સારી રીતે જેમ જે તેમ જાણો. ૩૮

જીવાજીવિભત્તી જો જાણઈ સો જ્ઞેઈ સ્ખણાણી ।

રાગાદિદોષરહિઓ જિણસાસણે મોક્ષમગ્ગુત્તિ ॥૩૯॥

જીવાજીવિભત્તં યઃ જાનાતિ સ ભવેત્ સજ્જાનઃ ।

રાગાદિદોષરહિનઃ જિનશાસને મોક્ષમાર્ગે ઇતિ ॥૩૯॥

જે બેઃ જીવાજીવનો જાણે અને સદ્જ્ઞાની તે;

તે રાગ દેવ રહિત થાયે, મોક્ષપથ જિનશાસને. ૩૯

જે પુરુષ જીવ અને અજીવના ભેદને જાણે છે, તે સમ્યક્જ્ઞાની થાય છે; તથા રાગદેવ આદિ દોષોથી રહિત થાય છે. એને જિનશાસનમાં મોક્ષમાર્ગ કહ્યો છે. ૩૯

મગ્ગદાદાદેવમિતિ નિયતં જ્ઞાનધૈરાગ્યશક્તિઃ ।

સ્વં વસ્તુત્વં કલ્પયિતુમર્થં સ્વાગ્યરૂપાતિમુક્તયા ॥

મગ્ગદાદાદાદા વ્યતિકરમિત્તં તત્ત્વતાઃ સ્વં પરં ચ ।

રશ્મિમત્તાત્મે ધિરમતિ પરાત્ સર્વેતો રાગયોગાત્ ॥

—શ્રી સમયસાર કણથ

મગ્ગદાદાદાદા નિયમથી આત્મજ્ઞાન અને ધૈરાગ્યની શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. તે પેલાના મુદ્દા વાદતામરવરૂપની પ્રાપ્તિ અને પરસ્વરૂપની શુદ્ધિ વડે પોતાના વસ્તુ-સ્વરૂપના અનુભવના પ્રેમી થઈ જાય છે, કેમકે તેમણે તત્ત્વદૃષ્ટિથી આત્મા અને અતી-ત્ત્વને જિન-જિન જાણી લીધા છે. એટલા માટે તે સર્વસમતા કારણોથી વિરક્ત થઈને પોતાના આત્માના સ્વરૂપના વિરક્ત કરે છે, નિરંતર આત્મસ્મરણમાં જ નિમગ્ન રહે છે.

સ્વમગ્ગાતાર્થેન વિચિત્રિ જાણેદ પમમદાપ્ ॥

મ જાણિયેલ માર્ગે ધરેજ સર્વેનિ જિવ્યાણે ॥૪૦॥

સ્વ-મગ્ગ-તાર્થ-જાણે-પમ-મદાપ-પરમ-થાપ ॥

સ્વ-મગ્ગ-તાર્થ-જાણે-પમ-મદાપ-પરમ-થાપ ॥૪૦॥

પૂર્વં સંક્ષેપેણ ચ મણિતં જ્ઞાનેન વીતરંગેણ ।

સમ્યક્ત્વસંયમાશ્રયદ્વયોરપિ ઉદ્દેશિતં ચરણમ્ ॥૪૪॥

સમ્યક્ત્વ ને સંયમચરણ ચારિત્ર દ્વિવિધ ઉપદેશ્યું;

વીતરાગ દેવે જ્ઞાનથી, સંક્ષેપમાં આહી આ કહ્યું. ૪૪

આ પ્રકારે શ્રી વીતરાગ દેવે કેવલજ્ઞાનભાસ્કર દ્વારા પ્રકાશીલું સમ્યક્ત્વ અને સંયમ એ બંને સંબંધી જે ચારિત્ર, સમ્યક્ત્વચરણ ચારિત્ર, અને સંયમચરણ ચારિત્ર તે આહી સંક્ષેપમાં ઉપદેશ્યું છે. ૪૪

માવેદ્ય માવસુદ્ધં કુહુ રડયં ચરણપાહુલં ચૈવ ।

લહુ ચડગઢ ચડઝળં બડરેણડપુણઞ્મવા હોઈ ॥૪૫॥

માવગત માવસુદ્ધં સ્ફુટં રચિતં ચરણપ્રાપ્તં ચૈવ ।

લુ લુતુર્ગતોઃ ત્યક્ત્વા અચિરેણ અપુનર્ભવાઃ ભવત ॥૪૫॥

સ્વેષ્ટં ચરણ પ્રાપ્તુ પ્રગટ, ભાવો ભાવશુદ્ધિ ઉર ધરો;

તથ શીઘ્ર ચારગતિ ભ્રમણ ભવમુક્તિ શાશ્વત ઝરો. ૪૫

જે બધા છવો! આ પ્રાપ્ત અને સ્પષ્ટ પ્રગટરૂપે સ્વેષ્ટ છે. તેને તમે શુદ્ધ ભાવો નટે નિરંતર ભાવો, ચિંતવો, કે જેથી શીઘ્ર ચારગતિરૂપ ભયંકર ભ્રમણનો અંત આણી આ સંસારમાં ફરી જન્મવું ન પડે તેવી અપુનર્ભવ એટલે મોક્ષગતિને પામો. ૪૫

ૐ નમઃ

“ સર્વં છત્ર મુખને ઢાંકે છે. હુઃખ સર્વને અપ્રિય છે. હુઃખથી મુક્ત થવા સર્વં છત્ર ઢાંકે છે. વાસ્તવિક તેનું સ્વરૂપ ન સમજવાથી તે હુઃખ મટતું નથી. તે હુઃખના આત્યંતિક અસાધનું નામ મોક્ષ કદીએ છીએ.

આત્યંત વીતરાગ થવા વિના આત્યંતિક મોક્ષ હોય નહિ.

સમ્યગ્જ્ઞાન વિના વીતરાગ યદ્યપિ શકાય નહિ. સમ્યગ્જ્ઞાન વિના જ્ઞાન અસમ્યક્ કહેવાય છે. વસ્તુની જે સ્વભાવે સ્થિતિ છે તે સ્વભાવે વસ્તુની સ્થિતિ સમજાવી તેને સમ્યગ્જ્ઞાન કહીએ છીએ. સમ્યગ્જ્ઞાનરહીતથી પ્રતીત થયેલા આત્મભાવે વર્તવું તે ચારિત્ર છે. એ ત્રણેની જોડણી મોક્ષ થાય.

જે છત્ર! મિત્ર સ્વિષ્ઠ. કદીને તું અંતરંગમાં જો, તો સર્વ પર દ્રવ્યથી મુક્ત એવું મુક્ત સ્વરૂપ તને સમ પ્રસિદ્ધ અનુભવાશે.

જે છત્ર! અસમ્યક્જ્ઞાનને લીધે તે સ્વરૂપ તને ભ્રાણતું નથી. સમ્યક્જ્ઞાનનો મોક્ષ પ્રાપ્તિ પ્રવાહને અસમ્યક્જ્ઞાનની નિવૃત્તિ ધરે.

જે સમ્યક્જ્ઞાનનો સમ્યક્ચરણ જ સમ્યક્જ્ઞાનનું રૂપ થયે છે, માટે તેમાં અપ્રમત થા—”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

આત્માર્થે તે કહ્યું જ્ઞાન ને અરિહંતભાષિત દેવ જે;
વળીતીર્થ, અરિહંત ને પ્રવ્રજ્યા, બહુ ગુણવિશુદ્ધ એ. ૪

આયતન, ચૈત્યગૃહ, જિનપ્રતિમા, દર્શન, રાગરહિત જિનભિંબ, જિનમુદ્રા, આત્માને પ્રયોજનરૂપ જ્ઞાન, દેવ, તીર્થ, અરિહંત, અને ગુણોથી પવિત્ર દીક્ષા, એ અગિયાર સ્થાન તેવાં અરિહંત ભગવાને કહ્યાં છે તેવાં યથાક્રમે બહો. ૩-૪

મળવચનકાયદન્વા આયત્તો જસ્સ ઇંદિયા વિસયા ।

આયદણં જિણમગ્ગે ણિદ્દિદ્દં સંજયં રૂવં ॥૫॥

મનોવચનકાયદ્રવ્યાણિ આયત્તાઃ યસ્ય એન્દ્રિયાઃ વિષયાઃ ।

આયતનં જિનમાર્ગે નિર્દિદ્દં સાંયતં રૂપમ્ ॥૫॥

મન વચન કાયા દ્રવ્ય ઇન્દ્રિય વિષય આધીન જેહને,

કહ્યું આયતન જિનશાસ્ત્રમાં એ સંયતિના દેહને. ૫

મન, વચન, કાયારૂપ દ્રવ્ય તથા પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષય જેને આધીન છે, વશ છે એવા રાગભી મુનિના દેહને જૈન શાસ્ત્રોમાં આયતન કહ્યું છે. ૫

મય રાય દોસ મોહો કોહો લોહો ય જસ્સ આયત્તા ।

પંચમહવ્વયધારા આયદણં મહરિસી મણિયં ॥૬॥

મદઃ ગમઃ દ્વેષઃ મોહઃ ક્રોધઃ લોભઃ ચ યસ્ય આયત્તાઃ ।

પંચમહાવ્યવધારાઃ આયતનં મહર્પયો મણિતાઃ ॥૬॥

મદ રાગ દ્વેષ વિમોહ માયા આદિ જેહો વશ કર્યા;

જે પંચ મહાવ્યવ યુક્ત મુનિવર આયતન તેને કહ્યા. ૬

મદ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, ક્રોધ, લોભ, માયા, માન આદિ જેહો વશ કર્યા છે અને પંચ મહાવ્યવ જેહો ધારણ કર્યા છે, તે મહામુનિ ધર્મનું આયતન એટલે નિવાસ સ્થાન કહેવાય છે. ૬

મિદ્દં મમ્મ મદન્તં વિમુદ્ધાણસ્સ ણાણજુત્તસ્સ ।

મિદ્ધાવદ્ધં મિદ્દં મુણિવરસાદસ્સ મુણિદત્થં ॥૭॥

મિદં યમ્ય મદન્તં વિમુદ્ધાણસ્ય જ્ઞાનયુક્તસ્ય ।

મિદ્ધાવદ્ધં મિદં મુનિવરવૃપમસ્ય મુનિતાર્યં ॥૭॥

મનમ્મની પ્રાપ્તિ થત મુનિ ધ્યાન જ્ઞાન સહિતને;

જાતાર્ય મિદ્ધાવદ્ધ તો કહેવાય મુનિવરવૃપ એ. ૭

જે મિદ્ધાવદ્ધ જાતાર્ય કહેવાય, કેવળજ્ઞાન યુક્ત, મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ એવા મહાભાગ્યને કહે છે. મદન્તં મિદ્ધાવદ્ધ તો કહેવાય, તે કેવળજ્ઞાનીને સર્વ પદાર્થને બંધનનાર એવા કહેવાય છે. ૭

જે મુનિવર મદન્તં મિદ્ધાવદ્ધ કહેવાય, તેને મદન્તં આયતન એટલે સંયતિમાં આયતન

જં ચરદિ શુદ્ધચરણં જાણં પિચ્છેં શુદ્ધસમ્મતં ।
 સા દોઢ વંદનીયા ગિગંથા સંજદા પડિમા ॥૧૧॥
 યઃ ચરતિ શુદ્ધચરણં જાનાતિ પશ્યતિ શુદ્ધસમ્યક્ત્વમ્ ।
 સા ભવતિ વંદનીયા નિર્ઘ્નથા સંયતા પ્રતિમા ॥૧૧॥
 શુદ્ધ સમક્તિ સહ બુદ્ધે, જાણે, ચરણને આચરે;
 નિર્ઘ્નથ સંયત જ્ઞાની મુનિવર વંદે તે પ્રતિમા ખરે. ૧૧

જે શુદ્ધ ચારિત્રને આચરે છે, જે સમ્યક્જ્ઞાને કરી યથાર્થ વસ્તુના સ્વરૂપને જાણે છે, તથા સમ્યક્દર્શને કરી પોતાના શુદ્ધ સહજાત્મસ્વરૂપને દેખે છે, એવા પરિશ્કરણરૂપિન ગ્રંથમી મુનિનું સ્વરૂપ જંગમ પ્રતિમા છે તથા તે નભસ્કાર કરવા યોગ્ય છે. ૧૧

દંસણઅણંતજાણં અણંતવીરિય અણંતસુખાયા ।
 સાસયમુક્ત અદેહા મુક્તા કમ્મદ્વંધેહિં ॥૧૨॥
 નિરુપમમચ્છલમ્મહોદા ગિમ્મિચિયા જંગમેણ રૂપેણ ।
 મિદ્ધદ્વાણમ્મિ ઠિયા વોસરપડિમા ધુવા સિદ્ધા ॥૧૩॥
 દર્શનાનંતજ્ઞાનં અનન્તવીર્યાઃ અનન્તસુખાઃ ચ ।
 શાશ્વતમુક્તા અદેહા મુક્તાઃ કર્માષ્ટબન્ધૈઃ ॥૧૨॥
 નિરુપમા અચ્છા અક્ષોમાઃ નિર્માપિતા જંગમેણ રૂપેણ ।
 મિદ્ધસ્થાને સ્થિતાઃ ચ્યુતર્ગપ્રતિમા ધુવાઃ સિદ્ધાઃ ॥૧૩॥
 વર જ્ઞાન દર્શન સૌખ્ય વીર્ય અનંત પ્રગટ્યાં જેમને;
 સદી આઠ કર્મથી મુક્તિ, દેહ રહિત, શાશ્વત સૌખ્યને; ૧૨
 જે અચ્છા, અનુપમ, ક્ષોભવિનુ, નિર્મિત સ્થિર સ્વરૂપમાં;
 ચ્યુતર્ગ પ્રતિમા નિશ્ચિતા, સ્થિત શિદ્ધ સિદ્ધિસ્થાનમાં. ૧૩

જે અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતસુખ અને અનંતવીર્ય સહિત છે, જે અનંતસુખસ્વરૂપ છે, શુદ્ધચરણ દેહથી રહિત ચેતન્યમય, જ્ઞાનમય મૂર્તિરૂપ છે, આઠમ કર્મના અશ્વનથી વિમુક્ત છે, જન્મનમાં દોષની પણ ઉપમા જેને આપી શકાય તેમ નહિ હોય તેવી દેહના રહિત છે, અનંતજ્ઞાન રહિત નિશ્ચય છે, ક્ષોભ, અશાન્તિ રહિત છે, અજંગમ એવી મિદ્ધદ્વંધુ નિર્માપિત છે, અર્થાત્ મુક્તિગમન સમયે એક સમયમાં ત્રૈલોક્યશિખર દર્શન સિદ્ધિસ્થાને પહોંચવા પછી ન્યાયી આચરણ, ધર્માસ્તિકાચરણ અત્યાવશ્યી, નહિ જતાં, પણ અનુપમમય, અચ્છા કરી નિર્માપિત, સ્થિર નિશ્ચય છે, અતિમ શરીરત્યાગ પાળને જે કહેવાય છે તે પણ જન મુદ્ધા નથી તે મુદ્ધાને, તે આકારે સ્થિત છે, એવા શિદ્ધિસ્થાનમાં તે સ્વરૂપ સદી અચ્છા પ્રતિમા છે.

મુદ્ધાને કી પાળના દેહરહિત અર્થમી મુનિની મુદ્ધાને જંગમ કરી છે. આ પ્રતિમાને મિદ્ધાની ક્ષોભ, નિર્મા પ્રતિમા કરી છે. એમ સ્થાવર જંગમ પ્રતિમા કરી છે. જે રહિત છે.

આલય તે મંદિર; મંત્ર, પુસ્તક તે વચ, તથા ચૈત્ય, તથા મંદિર એ ત્રણ આલયત્રિકે, તથા જિનભવન તે અદૃત્રિમ ચૈત્યાલય એ સર્વને જિનશાસનમાં જિનવરોએ ધ્યાનને માટે અવલંબનરૂપ કહ્યાં છે.

અર્થાત્ સત્ત્વ, તીર્થ, શાસ્ત્ર, પુસ્તક, જિનભવન, પ્રતિમા એ સર્વે મુનિઓને, શાવકોને તથા સમ્યક્દષ્ટિઓને વેદ્ય એટલે ધ્યાનમાં અવલંબન યોગ્ય અરહંતોએ કહ્યાં છે. ૪૩

પાંચ મહાવ્રત યુક્ત, પાંચ ઇન્દ્રિયોનો જય કરનાર, અપેક્ષા, ઇચ્છા, સ્પૃહા રહિત, નિઃસ્પૃહ, સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનમાં મગ્ન રહેનાર એવા શ્રેષ્ઠ મુનિઓ ઉપર કહેલાં સ્થાનોને અન્યંત ઇચ્છે છે. ૪૪

ગિદગંયમોદ્દમુક્તા વાવીસપરીસહા જિયકસાયા ।

પાવારંભવિમુક્તા પવ્વજ્ઞા ઇરિસા મણિયા ॥૪૫॥

ગૃહમન્યમોદ્દમુક્તા દ્વાવિંશતિપરીપહા જિતકપાયાઃ ।

પાપારંભવિમુક્તા પ્રવ્રજ્યા ર્દેદશી મણિતા ॥૪૫॥

૪૬ મધે મોહ વિમુક્ત બાવીશ પરીપહજય જેહમાં;

આરંભત્યાગ કપાયજય કહી પ્રવ્રજ્યા એ ઉત્તમા. ૪૫

આ આશામાં પ્રવ્રજ્યાનું સ્વરૂપ કહે છે.

જે ગૃહવાસ તથા પરિમદના મોહથી મુક્ત છે, જે બાવીશ પરિપહનો જય કરનારા છે, જે કપાયોને જીતનારા છે, જે પાપના આરંભથી રહિત છે, તેમને ઉત્તમ પ્રવ્રજ્યા કહી છે. ૪૫

ધનપાન્યવચ્ચદાણં દિરણ્ણસયણાસણાઃ છત્તાઈં ।

કુલાનવિરહરદિયા પવ્વજ્ઞા ઇરિસા મણિયા ॥૪૬॥

ધનપાન્યવચ્ચદાણં દિરણ્ણસયણાસણાદિ છત્તાદિ ।

કુલાનવિરહરદિતા પ્રવ્રજ્યા ર્દેદશી મણિતા ॥૪૬॥

મો માન્ય પત્રો મોનું રૂપ શયન આસન છત્રનાં;

કુલાન વિરહિત તે પ્રવ્રજ્યા, મધે ઉત્તમ મુનિજના. ૪૬

જે મોહન, આજ, વત્ર, મોનું, ચાંદી, શય્યા, આસન, છત્ર, ચામર આદિ એવાં વસ્તુઓ વિરહિત છે તે પ્રવ્રજ્યા છે. ૪૬

મણ્ણિમે વ મમા પમંસર્ગિદામચ્ચદિલ્લસિમા ।

વચ્ચમ્મ વચ્ચમાસા પવ્વજ્ઞા ઇરિસા મણિયા ॥૪૭॥

મણી મિમે વ મમા પ્રમંસર્ગિદામચ્ચદિલ્લસિમા ।

વચ્ચમ્મ વચ્ચમાસા પ્રવ્રજ્યા ર્દેદશી મણિતા ॥૪૭॥

સમગ્ર જે મધે મણુમિમે, પ્રસામા નિંદા વિષે;

સમગ્ર મણુમિ મણુ કલકસન, પ્રવ્રજ્યા પર મુનિવિદ. ૪૭

નહિ રતેહ લોભ વિહાર કે નહિ ક્ષુપતા વળી મોહ નહીં,

નિર્ભય નિરાશાભાવ જેમાં પ્રવ્રજ્યા એવી કહી. ૫૦

જો પરપદાર્થોમાં સ્નેહ રહિત છે, લોભ રહિત છે, મોહભાવ રહિત છે, વિકાર રહિત છે, પાપ કે મલિનતા રહિત છે, ભય રહિત છે, તથા આશા રહિત છે તેમને જિનદ્રીયા કહી છે. ૫૦

जहजायरुवसरिसा अवलंविभुय णिराउहा संता ।

परक्रियणिलयणिवासा पव्वज्जा एरिसा भणिया ॥५१॥

यथाजातरूपसदृशा अवलंबितभुजा निरायुधा शान्ता ।

परकृतनिष्ठनिवासा प्रव्रज्या ईदृशी भणिता ॥५१॥

મુનિ નગ્ન આયુધ રહિત લાંબા કર કરી શાંતિ ભર્યા,

પરફુલ નિસયમાં વાસ પ્રવ્રજ્યા અહો એવી વર્થા. ૫૧

જે દીકરામાં નગ્ન દિગંબરપણું ધારણ કરવામાં આવે છે, નીચા લાંબા હાથ કરી કાયો-સર્ગ મુદ્રામાં ધ્યાન કરવામાં આવે છે, જે શસ્ત્ર રહિત શાન્તમુદ્રા સહિત છે, જ્યાં બીજાએ બનાવેલાં મકાન આદિમાં નિવાસ કરવામાં આવે છે એવી જિનદીક્ષા કહેવાય છે. ૫૧

उत्तममखमदमजुत्ता सरीरसकारवज्जिया खवत्ता ।

मयरायदोसरहिया पन्वज्जा एरिसा भणिया ॥५२॥

उपशमभगदगयुक्ता शरीरसंस्कारवर्जिता रूक्षा ।

मदरागशेपरजिता प्रमथ्या ईदृशी भणिता ॥५२॥

शमदम क्षमा सह शरीर संस्कारादि वर्जित मुनिवरा;

મહા રામદાસ રહિત એવી પ્રત્યક્ષ કહી મુખકર પર

જે ઉપશામ, શાંતભાવ સંવિત છે, યામા, પ્રતિદ્રવ્યદમનરૂપ સંયમ સહિત છે, સ્નાન નિરોધન અદિ શરીર સંસ્કાર સહિત છે, તેજ આદિના લોપ સહિત છે, મદ, રાગ, દ્વેષ સંવિત છે, ગેલી ગિનદીક્ષા પ્રદી છે. પર

विर्गमयुद्भावा पणद्रकम्भद्र णद्रमिच्छता ।

मम्मगणविमुद्रा पञ्चला एरिया भणिवा ।५३॥

विश्वैश्वर्याया प्रपन्नकर्मणि नष्टमिध्याया ।

महाराजस्यै नमः ॥ २३ ॥

विशेषतः नृ-संज्ञानादौ, ननु इति व्याजः ज्ञेयः;

संस्कृत-शब्दकोश-संग्रह-सं. ५३

જે સારું કિર્તિનામું એ સર્વ સર્વ છે, મુદતના જોરથી આત્મા અંબણી અજ્ઞાન કરી
 ને આ જાણ નહીં થાય તે સુધી જોનારના અવરતન છે, અદેશ કરીને તેણે નાશ કર્યો
 છે તેથી જોનારના અવરતન સુધી જોનારના અવરતન છે, નેમની જિતનીશા કરી છે. ૫૩

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १० ॥

(2027) 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027
 2027 2027 2027 2027 2027

તવચયગુણેહિં સુદ્ધા સંજમસમ્મત્તગુણવિસુદ્ધા ય ।
 સુદ્ધા ગુણેહિં સુદ્ધા પવ્વજ્ઞા ઇરિસા મળિયા ॥૫૮॥
 તપોવ્રતગુણૈઃ શુદ્ધા સંયમસમ્યક્ત્વગુણવિશુદ્ધા ચ ।
 શુદ્ધા ગુણૈઃ શુદ્ધા પ્રવ્રજ્યા ર્હૈદક્ષી મળિતા ॥૫૯॥
 તપવ્રતગુણોથી શુદ્ધ જે, વળી શુદ્ધ સંયમ સમક્રિતે;
 શુદ્ધગુણવડે વિશુદ્ધ જે વર પ્રવ્રજ્યા કહી શુદ્ધ તે. ૫૮

જે બાર પ્રકારનાં તપવડે, પાંચ મહાવ્રત વડે, અને ૮૪ લાખ ઉત્તર ગુણો વડે શુદ્ધ છે, સંયમ સમક્રિત અને મૂઢશુભોથી વિશુદ્ધ છે, તથા જે દીક્ષાના ગુણોથી શુદ્ધ છે તેવી દીક્ષાને શુદ્ધ દીક્ષા કહી છે. ૫૮

एवं आयत्तगुणपञ्जत्ता बहुविसुद्धसम्पत्ते ।
 णिर्गम्ये जिणसग्गे संखेवेण जहासादं ॥५९॥
 एवं आत्मत्वगुणपर्याप्ता बहुविशुद्धसम्यक्त्वे ।
 निर्मये त्रिनमार्गे संक्षेपेण यथाख्यातम् ॥५९॥
 મૂઝ આત્મભાવે પૂર્ણ બહુવિશુદ્ધ સમક્રિત શુદ્ધ જે;
 નિર્માય ત્રિનપથમાં પ્રશાસી, દૂકમાં કહી અત્ર એ. ૫૯

અર્થ આ ગાથામાં પ્રવ્રજ્યાના સ્વરૂપનું નિરૂપણ પૂર્ણ કરે છે.

આ પ્રકારે આત્મભાવનાના ગુણોથી પરિપૂર્ણ દીક્ષા નિર્ગમ સમ્યક્ત્વ સહિત તથા આત્મત્વ પરિવ્રત સહિત જેથી ત્રિનમાર્ગમાં પ્રસિદ્ધ છે તેવી સંક્ષેપમાં કહી છે. આત્મભાવના પ્રવ્રજી નથી તો તે દીક્ષા અપૂર્ણ છે. તેમજ શુદ્ધ સમક્રિત પ્રગટ્યું નથી તો પણ તે દીક્ષા કહેવા માત્ર છે. આત્મભાવના સહિત તેમજ નિર્માણ સમ્યક્ત્વ સહિતની આત્મ પદ્ય દીક્ષા અપૂર્ણ, પર્ણાત કહેવાય છે. પરંતુ નગ્ન દિગંબર દીક્ષા પણ મિથ્યાત્વ સહિત આત્મભાવના સહિત કહેવા તો તે દીક્ષા જ નથી; કારણ તેનાથી સંસારવિચ્છેદ થતો નથી. તેમજ તપ કરનાર મિથ્યાદિગ્નિ મુનિવેગધારીઓ માત્ર નવ ક્રિયેયક સુધી જઈ જાય છે તેથી તેમને મહા સંસારજાલમાં કહે છે.

શ્રીમદ્ ગુરુમહારાજ આત્મનુશાસનમાં કહે છે:—

अविच्योद्वर्त्मनामय धौगोपपाधिगतिर्मवेः ।

अविच्योદ्वર્त्मनाમय धौगोપपाधिगतिर्मवेः ॥

“હું અવિચલ, પરિવ્રત સહિત, શુદ્ધશુદ્ધ પરમાત્મા છું એવો નિરંતર અભ્યાસ કરીને મુંડાવ્યું છે. અવિચલ પરમાત્મા ધરતી પરમાત્મા પામવાનું આ રહસ્ય માત્ર મુંડાવ્યું છે તે નહીં અર્થ કહ્યું છે.”

“તે શુદ્ધશુદ્ધ પરમાત્મા જે જેના નિર્માય સત્તાના સદાય આશ્રય કરે. હું જેદાં રહસ્ય સત્તા જેદાં સત્તા જેદાં મુંડાવ્યું છે તેથી શુદ્ધ મનન્ય સ્વરૂપ અવિચલથી જેદાં હું આત્મ ની જેદાં આત્મના સત્તા જેદાં રહસ્યને. હું આત્મ.”

“આત્મના સત્તા જેદાં સત્તા જેદાં સત્તા જેદાં સત્તા જેદાં સત્તા જેદાં.”

અને અમદિત વિના આત્મભાવનાના અભાવે ઘણાં ઘણાં દુઃખો ભોગવ્યાં છે. પૃથ્વીકાયરૂપે તું થયે; ત્યાં કોદાળી વગેરેથી ખોદાવાનાં, છેદાવાનાં, ભેદાવાનાં દારુણ દુઃખ તું પામ્યો છું. જલકાયરૂપે તું ઊપજ્યો, ત્યાં અગ્નિથી તપાવવાનાં, ઢોળવાનાં આદિ દુઃખને પામ્યો. અગ્નિકાય વિષે જ્વાલન, ઘુઝાવવા આદિનાં દુઃખ પામ્યો. વાયુકાય વિષે પંખાથી વીંઝાવા આદિનાં દુઃખ પામ્યો. વનસ્પતિકાયમાં કુહાડીથી છેદાવું ભેદાવું આદિ અત્યંત દુઃખ પામ્યો. વિકલ્પત્રય એટલે એ ત્રણ ચાર ઈન્દ્રિય વિષે જન્મ્યો ત્યાં રોકાવું, અલપ આયુષ્યથી મરવું ઇત્યાદિ દુઃખોને પામ્યો. પંચેન્દ્રિય પથ્ય પક્ષી જલચર આદિ વિષે પરસ્પર ઘાત, મનુષ્યાદિ વડે વેદના, ભૂખ, તરસ, રોકાવું, ગંધાવું આદિ દુઃખ પામ્યો. એમ તિથિય ગતિમાં અમંખ્યાત, અનંત કાલ પર્યાંત તું દુઃખ દુઃખ અને દુઃખ જ પામ્યો છું. ૧૦

આગન્તુક માણસિયં સહજં સારીરિયં ચ ચત્તારિ ।

દુઃસ્વાઈ મણ્યજન્મે પત્તોસિ અણંતયં કાલં ॥૧૧॥

આગન્તુકં માનસિકં સહજં શારીરિકં ચ ચત્તારિ ।

દુઃસ્તાનિ મનુજજન્મનિ પ્રાપ્તોઽસિ અનન્તકં કાલમ્ ॥૧૧॥

નરભવે આકરિમક શારીરિક માનસ સહજ એ;

દુઃખ ચાર જનિનાં અનંતો કાળ પામ્યો છવ હે । ૧૧

હે છવ ! મનુષ્યજનિમાં અનંતકાળ પર્યાંત તે અકસ્માત તે વજ્રપાતાદિથી આવી પડેલાં, માનસિક તે મનમાં ઊપજેલાં, જેવાં કે વિપયતી ઈચ્છા છતાં તેની અપ્રાપ્તિ આદિનાં, ચાલજ તે ગમદેવાદિથી, ઈષ્ટ અનિષ્ટ બાવોથી ઊપજેલાં, અને શારીરિક તે વ્યાધિ, રોગાદિ, તથા પરદુન ભેદન ભેદન આદિનાં એ ચાર પ્રકારનાં દુઃખ અનંત અનંત પ્રકારે ભોગવ્યાં છે. ૧૧

મુર્ખિભ્યોનુ મુરચ્છરવિશોયકાલે ચ માણસં તિવ્વં ।

ગંધર્વામિ મદાનમ દુઃસં મુદ્ધમાવનારદિભ્યો ॥૧૨॥

મુર્ખિભ્યોનુ મુરચ્છરવિશોયકાલે ચ માણસં તિવ્વં ।

મંદમત્તેભ્ય મદાનમ ! દુઃસં મુદ્ધમાવનારદિભ્યો ॥૧૨॥

મદમત્તે; મંદો દુઃખ દેવતોદે આત્મભાવ વિના ઘણાં;

ધિવ દેવ દેવીના વિષેયે માનસિક વ્યથા તથાં. ૧૨

હે મદમત્ત ! તું દેવદેવમાં ધિવ એવી દેવીઓના તથા દેવીરૂપે ઊપજ્યો ત્યારે ધિવ એવો દેવો વિષયના દુઃખ પામ્યો તથા ઈન્દ્રાદિક મદાન કદિધારી દેવોની કદિ દેવવં અતિ દેવી. પૂર્વ મદમત્તે પૂર્વ ધર્મભાવનામાં પ્રભાવી રહેવાથી આ જાવમાં દેવ દેવ મંદ મંદ વિચાર પદ મંદ, જેવાં આદિ અનેક માનસિક દુઃખોથી દુઃખી થયો. એક આ રત્ન કદિવ અવ દુઃખ તે નરો.

અર્થાત્ 'અકાલ' નામે જન દુઃખ તેને આત્મિક એ છે કે મુનિ નિમંત્રણ ક્રિયા કરે

પાસત્યભાવણાઓ અણાફકાલં અણેયવારાઓ ।
 ભાઝળ દુદં પત્તો કુમાવળા ભાવવીઈ ॥૧૪॥
 પાર્થસ્થભાવનાઃ અનાદિકાલં અનેકવારાન્ ।

ભાવયિત્વા દુઃખં પ્રાપ્તઃ કુમાવનાભાવવીજૈઃ ॥૧૪॥
 પાર્થસ્થ આદિ ભાવ ભાવી તેં અનાદિ કાળથી;
 કુભાવનના ભાવ થીજે દુઃખ લઘ્યાં ચિરકાળથી. ૧૪

પાર્થસ્થ આદિ પાંચ ભાવનાઓ વડે, અનાદિ કાળથી અનંતવાર તેં તે જોડી
 ભાવનાઓ ભાવીને, દીર્ઘ કાળ સુધી દુઃખ લોગળ્યાં.

જે મુનિ વચ્ચતિમાં પ્રતિબદ્ધ થઈ મુનિઓની સમીપ પાર્શ્વમાં પ્રવર્તે તે પાર્થસ્થ
 વેવધારી કહેવાય છે. જે કયાથી થઈ ત્રતાદિકથી ભ્રષ્ટ થની સંઘાદિકનો અવિનય કરે તે
 મુનિવેવધારીને કુશીલ કહેવાય છે. જે વૈદ્યક, જ્યોતિષ, વિદ્યા, મંત્રથી આશુવિકા કરે,
 રાજનિકના રોવક થાય તેના વેવધારીને અંશકૃત કહેવાય છે. જિનસૂત્રથી વિરુદ્ધ, ચારિત્રથી
 ભ્રષ્ટ આગમુ જોવા વેવધારીને અવસર કહેવાય. શુરનો આશ્રય છોડી એકાકી સ્વચ્છંદ
 પ્રવર્તે, જિન આજ્ઞા લોષે જોવા વેવધારીને મૃગચારી કહેવાય. એ પાંચની ભાવના ભાવે
 તે દુઃખને પામે. ૧૪

દેવાળ ગુણ વિહૃર્ શુદ્ધી માહૃષ્ય વહુવિહં દદૃઠં ।
 દોઝળ દોળદેવો પત્તો વહુમાણસં દુવસં ॥૧૫॥
 દેવાનાં ગુણાં વિગૃહીઃ પર્જઃ માહામ્યં વહુવિહં દૃષ્ટ્વા ।
 મુલા દોળદેવઃ પ્રાપ્તઃ વહુમાણસં દુઃખં ॥૧૫॥
 દેવાનં ગુણાં વિગૃહીઃ પ્રાપ્તઃ માહામ્યં ગાદુવિહં ભાગ્યતાં;
 દોળ દેવ અર્થે અદુ માનસિક દુઃખો લઘ્યાં ઉરગાળતાં. ૧૫

અર્થમાં દોળ દેવ, નીચ દેવ અર્થને મહાન કાદિધારી દેવોની અભિમાદિ શુદ્ધી
 વિગૃહી દેવનાં, દેવગદેવોઃ અર્થનો કલ્પા પરિવાર જોતાં તથા આજ્ઞા અંશર્યા આદિ
 મહામ્યં ભાગ્યં મનમાં દુઃ દોળગુણી દેવથી આવી કાદિ ન પામ્યો, એવા વિગાર
 નામનિક દુઃખથી દુઃખનિ નામગણન થયો. ૧૫

વરિષ્ઠાં ત્યાગતો મયમતો અગૃહભાવપયટલ્યો ।
 વિરિષ્ઠ દોરેવં પત્તોમિ અણેયવારાઓ ॥૧૬॥
 વરિષ્ઠાં ત્યાગતો મયમતો અગૃહભાવપયટલ્યો ।

ગૃહ કુટુંબ પ્રાપ્તઃ અગિ અનેકવારાન્ ॥૧૬॥
 ને માત્ર વિરિષ્ઠ મત મુનિ માત્રમ વદિ મુરગાન અગોઃ
 વરિષ્ઠાં ત્યાગતો મયમતો અગૃહભાવપયટલ્યો. ૧૬

જોડી દેવગદેવો, વરિષ્ઠાં ત્યાગતો મયમતો અગૃહભાવપયટલ્યો

મવસાગરે અણંતે છિણ્ણુજ્ઞિય કેસથહરણાલટ્ટી ।
પુંજેઝ જડ્ કો વિ જણ હવદિ ય ગિરિસમાધિયા રાસી ॥૨૦॥

મવસાગરં અનન્તે છિન્નોઞ્જિતકેશનસ્ત્રનાલાસ્થીતિ ।
પુન્નતિ વદિ કોઽપિ દેવઃ મવતિ ચ ગિરિસમાધિકા રાશિઃ ॥૨૦॥
ભવસાગરે છેદી તજ્યાં નખ નાલ અસ્થિ કેશને;
મુર એકઠાં કોઈ કરે, મુરગિરિથી વધુ રાશિ બને. ૨૦

આ અનંત સંસારસાગરમાં તેં એટલા બધા જન્મ લીધા છે કે તે તે જન્મોના તારા કેશ, હાડકાં, નખ, નાલ છેદીને નાખી હીધેલાં કોઈ દેવ એકઠાં કરે તો મેરુપર્વત કરતાં પણ અધિક મોટો રાશિ થાય. ૨૦

જલથલસિહિપવણંવરગિરિસરિદરિતરુવણાં સવ્વત્તો ।
વસિઓસિ ચિરંકાલં તિહુવણમજ્જે અણપ્પવસો ॥૨૧॥

જલથલસિહિપવનામ્બરગિરિસરિદરીતરુવનાદિષુ સર્વત્ર ।
વસિતોઽસિ ચિં કાલં ત્રિમુવનમવ્યેડનાત્મવશઃ ॥૨૧॥
જળસ્થળેવાયુઅગ્નિ નભ કે ગિરિ નદી તરુ વન મહીં;
ગિરિકાળ પરવશ થઈવસ્યો, સર્વત્ર તું ત્રિભુવન મહીં. ૨૧

હે યવ ! તેં દીર્ઘકાળ, અનંત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાલ પર્યંત ત્રણે લોકને વિષે જત વિષે, થત એટલે ભૂમિ વિષે, શિખિ એટલે અગ્નિ વિષે, પવન વિષે, આકાશ વિષે, પર્વત વિષે, નદી વિષે, ફરી એટલે ગુફા વિષે, વન વિષે, તરુને સ્થાને પાઠાંતર કરે તે ત્યાં દેવકુરુ તથા ઉત્તર કરુતાં ઉત્તમ ભોગભૂમિનાં કલ્પવૃક્ષોનાં વન વિષે, ઇત્યાદિ સર્વત્ર, મરં સ્થાન વિષે નિવાસ કર્યો છે. કેવી રીતે ? અનાત્મવશે, પરાધીનપણે, નિજ નિર્માણ સદ્ બુદ્ધ મૈત્ર્યભૂતિં એવા સદાજ આત્મસ્વરૂપની ભાવના કે અનુભવરૂપ સમ્યક્દર્શનની પ્રાપ્તિ વિના, જન્મ મરણાદિ દુઃખપૂર્ણ અનંત અનંત પરિત્રમણુ, પરવશપણે કર્યો છે. ૨૧

મમિષાં પુમગ્યાં મુવણોદરવત્તિયાં સવ્વયાં ।
વત્તોઽગિ તો જ તિત્તિ પુણ્ણવં તાં મુંજેતો ॥૨૨॥

મમિષાં પુમગ્યાં મુવણોદરવર્તિનઃ સર્વે ।
વત્તોઽગિ તો જ તિત્તિ પુણ્ણવં તાં મુંજાતઃ ॥૨૨॥
કામદુ મર્મ પામત અર્થાં ત્રિભુવન ઉદરમાં જે સ્થાં;
વત્તિદગ્ધ તે પવન થયો, ફરી ફરી ભોગવિયાં છતાં. ૨૨

હે યવ ! તેં આ વત્તોદરની મધ્યમાં સ્થેતાં સર્વ પુદ્ગલોને આદારરૂપે લાકડાં કરી જે છતાં તેને જ ફરી સ્વારૂપે ભોગવતાં છતાં તું તેનાથી તૃપ્ત થયો નથી.

હિમચ્છલનસલિલગુહતરપર્વતતરુરોહણપતનમજ્જૌ ।

રસત્રિધાયોગધારણાનયપ્રસંગૈઃ વિવિધૈઃ ॥૨૬॥

इय तिरियमणुयजम्मे सुइरं उववज्जिऊण वहुवारं ।

अवमिच्छुमद्वादुक्खं तिव्वं पत्तोसि तं मित्त ॥२७॥

इति तिर्यग्मनुष्यजन्मनि सुचिरं उत्पद्य बहुवारम् ।

अपमृद्यુमद्वादुःखं तीव्रं प्राप्नोऽसि त्वं मित्र ! ॥२७॥

વિષ વેદના ભાવ શસ્ત્રઘાતે રક્તક્ષય સંકલેશતા;

આહાર શ્વાસ નિરોધ થાતાં, થાય આયુવિનાશતા. ૨૫

હિમઅગ્નિજલગિરિઉચ્ચતરથી, પતનથી તન ભાગતાં;

રસ આદિ વિદ્યાયોગ ધારણુ, ન્યાય વિપરીત વર્તતાં; ૨૬

કુમરણનાં દુઃખ તીવ્ર પામ્યો, ઊપજી બહુવાર ત્યાં;

વિરક્તિ નિર્ધન મનુજ ભવમાં, મિત્ર! દુઃખ અપાર ત્યાં. ૨૭

વિષ ભક્ષણથી, વેદનાની પીડાથી, રુધિરના ક્ષયથી, ભયથી, શસ્ત્રના ઘાતથી, સંકલેશ પરિણામથી આધારના તથા શ્વાસના નિરોધથી ઇત્યાદિ કારણોથી આયુષ્યનો ક્ષય થાય છે.

ક્રિયાથી, અગ્નિથી, જલથી, પર્વત ઉપર ચઢીને પડવાથી, ઉચ્ચ તરુ ઉપર ચઢીને પડવાથી, શરીરનો ભંગ થવાથી, રસ, વિષ વિદ્યાના યોગથી અનેક ઔષધો મેળવીને ખાવાથી, અન્યાય કાર્ય, મોટી જાણવાર આદિના નિમિત્તથી, એવા અનેક પ્રકારના કારણોથી આયુષો વિરહિત થઈ કુમરણ થાય છે.

હે મિત્ર! જેવા નિર્ધન તથા મનુષ્ય જન્મોમાં તેં બહુવાર ઊપજીને કુમરણમાં તીવ્ર દુઃખોને મેળવ્યાં છે. આત્મભાવના વિના કે સમકિતની પ્રાપ્તિ વિના એવાં કુમરણ મરી ફરી ફરી અનુભવિતાં દુઃખને જ તે ઉપાન્યાયી છે, પણ એક વાર પણ સમાધિમરણ કે જે જનના સંસારનો અંત લાવી મોક્ષપ્રત્યે લઈ જાય છે, તે પ્રાપ્ત થયું નથી. માટે આ અપમરણથી હવે સમકિતને પ્રમદાવી, આત્મભાવનાના બળે, સમાધિમરણને સાધવામાં પ્રયત્ન કરીશ તો જ. ૨૫-૨૬-૨૭

सर्वार्थं विणिज्जि सया छावद्विसहस्रवारमरणाणि ।

अपमृद्युमद्वादुक्खं पणोमि निणोयवासम्मि ॥२८॥

सर्वार्थं विणिज्जि सया छावद्विसहस्रवारमरणाणि ।

अपमृद्यુમद्वादુक्खं पणोમિ નિણોયવાસમ્મિ ॥૨૮॥

આત્મભાવને વિના નિરોધે રહ્યાં તે મરણો કર્યા;

અપમરણથી દુઃખ અનુભવિતાં ઉપર કયોઈ ભયભર્યા. ૨૮

હે આત્મભાવને વિના નિરોધે રહ્યાં તે મરણો કર્યા; આત્મભાવનાના બળે, સમાધિમરણને સાધવામાં પ્રયત્ન કરીશ તો જ. ૨૮

अण्णे कुमरणमरणं अण्येयजम्मंतराइं मरिओसि ।

भावहि सुमरणमरणं जरमरणविणासणं जीव ! ॥३२॥

अन्यस्मिन् कुमरणमरणं अनेकजन्मान्तरेषु मृतोऽसि ।

भावय सुमरणमरणं जरामरणविनाशनं जीव ! ॥३२॥

અવભવ વિષે બાહુ કુમરણથી તું મર્યા જન્માન્તરે;

જીવ ! જન્મમૃત્યુનાશકારી, સુમરણ ભાવો ખરે ! ૩૨

હે છવ ! આ સસારવિષે અનેક જન્માંતરોમાં તું આવતા જન્મમાં પણ કુમરણ થાય, તેવાં કુમરણોથી મર્યો છું. હવે તો તું જે મરણથી જન્મ મરણનો આત્મતિક વિનાશ થાય તેવાં સુમરણથી મરાય તેની લાવના લાવ.

ગત્તર પ્રકારનાં મરણુમાં સંદેષમાં પાંચ પ્રકારનાં મરણુ કહ્યાં છે. (૧) પંડિતપંડિત મરણુ; (૨) પંડિત મરણુ, (૩) બાલપંડિત મરણુ; (૪) બાલ મરણુ; (૫) બાલબાલ મરણુ.

(૧) જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની અતિશયતા સહિત મરણ હોય તે પંડિત પંડિત મરણ.

(૨) રત્નત્રયની પ્રકર્ષતા જેમાં ન હોય તે સમકિતી સંયમીનું મરણ પડિત મરણ

(૩) સમ્યગ્દષ્ટિ આવક છે તે બાલપંડિત. તેનું મરણ તે બાલપંડિત મરણ.

(૪) વ્યવહાર પંડિત, સમ્યક્ત્વ પંડિત, જ્ઞાન પંડિત એને ચારિત્ર પંડિત એમ ચાર પ્રકારના પંડિત કહ્યા છે. લોકશાસ્ત્રના વ્યવહારમાં પ્રવીણ હોય તે વ્યવહાર પંડિત; સમ્યક્ત્વ મદિન હોય તે સમ્યક્ત્વ પંડિત; સમ્યક્જ્ઞાન સહિત હોય તે જ્ઞાનપંડિત; સમ્યક્ ચારિત્ર મદિન હોય તે ચારિત્ર પંડિત. આ ચાર પ્રકારના પંડિતમાંથી એક પણ પ્રકારનો જ્ઞાન જેને નથી તે બાક છે. તેનાં મરણ તે બાક મરણ.

(૫) જે અર્થથી ન્યૂન છે તે બાલબાલ છે. તેનાં મરણ બાલબાલ મરણ.

આમાં પંડિતપંડિત મરણ, પંડિત મરણ, અને બાલ પંડિત મરણ એ ત્રણ પ્રકારના મરણ છે. બાકીનાં મરણ છે.

સા.મ. જો અમ્યવશનં નાન ચાવિત્ર ચોકદેશ સહિત મરે તે સુમરણ છે. એનાં
મરણ સા.મ.જ.ને કૃતદેશ છે. ૩૨

मो नमिह दल्लमन्तो परमाणुपमाणमेत्तओ णिल्लओ ।

॥३३॥

पञ्चाङ्गानामात्रो नित्यः ।

प्रयोगमात्रकः सर्वः ॥३३॥

मन्त्रः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

३३

કે. સી. એ. સ્કોલરશીપ સંમિતિના સભ્યોના નામો : ૩૩

ત્રિચત્વારિંશત્ ત્રીણિ શતાનિ રજ્જૂનાં લોકક્ષેત્રપરિમાણં ।
 મુક્ત્વાડ્યૈૃ પ્રદેશાન્ યત્ર ન ધ્રમિતઃ જીવઃ ॥૩૬॥
 ઘનરજ્જુ ત્રણસો અધિક તેતાળીસ લોક વિષે સદા;
 તજી આઠ ઠેઈ પ્રદેશ ના જન્મ્યો મર્યા ના જ્યાં કદા. ૩૬

આ અર્થે મધ્ય અને બિહ્વ ત્રણે લોક ત્રણસો તેતાળીસ ઘનરજ્જુ પ્રમાણ ક્ષેત્રમાં
 આસ છે. તેની વચમાં મેરુની તળે ગોસ્તનાકાર આઠ પ્રદેશ છે. તેને છોડીને આખા
 લોકમાં બાકી એવા ઠેઈ પ્રદેશ રહ્યા નથી કે જ્યાં આ જીવ જન્મ્યો તથા મર્યો
 ન હોય. ૩૬

एकैकैकंगुलि बाही छणवदी होति जाण मणुयाणं ।
 अवसेसे य सरीरे रोया भण कित्तिया भणिया ॥३७॥
 एकैकांगुलौ व्यापयः पणवतिः भवन्ति जानीहि मनुष्याणाम् ।
 अवशेने च दरीं रोगाः भण कियन्तो भणिताः ॥३७॥
 એકેક આંગળ મનુષ્ય તનમાં રોગ છનુ છે કહ્યા;
 તે જાણ આખા શરીરમાં રે! કેટલા રોગો રહ્યા? ૩૭

આ મનુષ્યના શરીરમાં એક એક આંગળ જેટલી જગ્યામાં છનુ છનુ રોગ રહ્યા
 છે તે તે પ્રમાણે આખા શરીરમાં કેટલા રોગ થાય? તે વિચારો. વિચારીને શરીર પરનો
 મોટા મમત્વ ત્યાગીને, જન્મ જરા મરણ રોગાદિ રહિત શુદ્ધ સહજાતમસ્વરૂપ એવા
 મોક્ષમુક્તિ આનંદપામ પોતાના આત્માની નિરંતર ભાવના ભાવો.

न रोगा नि य सयत्ना सद्विया ते परवसेण पुव्वभवे ।
 एवं मममि मदाजस किं वा बहुएहिं लविएहिं ॥३८॥
 તે રોગ નાં ન મર્યા: સોદાસવયા પર વસેણ પુર્વભવે ।
 એવં મમમે મદાજસ:! કિં વાં બહુએ: લવિએ: ॥૩૮॥
 ને રોગ પવનને પૂર્વ ભવમાં સદા પરવશ થઈ અથા;
 મદાજસ:! તજી પવનસદિશ, સતતવચિના, કહું શું મુખા? ૩૮

રે મદાજસ! ને પોષિત બધા રોગોને પૂર્વભવ વિષે પરવશપણે સદા છે અને
 હવે પણ એ વળવપરી પ્રતિ ન કઈ તે બલિયનાં પણ સહન કરવા પડશે. વધારે
 બધું કેટલું જી મારું ૩૮

विप्रायुषं केयमसावित्रपर्वदिसमिक्किमिजाले ।
 एवमे वसिष्ठोपि विरं नवदममासेहिं पनेहिं ॥३९॥
 વિપ્રાયુષં કેયમસાવિત્રપર્વદિસમિક્કિમિજાલે ।
 એવમે વસિષ્ઠોપિ વિરં નવદમમાસેહિં પનેહિં ॥૩૯॥
 વિપ્રાયુષં કેયમસાવિત્રપર્વદિસમિક્કિમિજાલે ।
 એવમે વસિષ્ઠોપિ વિરં નવદમમાસેહિં પનેહિં ॥૩૯॥
 વિપ્રાયુષં કેયમસાવિત્રપર્વદિસમિક્કિમિજાલે ।
 એવમે વસિષ્ઠોપિ વિરં નવદમમાસેહિં પનેહિં ॥૩૯॥

હુવે જે બાંધવાદિથી છૂટી બાહ્ય ત્યાગ ગ્રહે છે તેને કહે છે કે કુટુંબાદિથી છૂટવું તે ખરું છૂટવું નથી પણ ભાવથી છૂટે તે જ ખરા છૂટયા ગણાય છે. ૪૨

ભાવવિમુક્તો મુક્તો જ ય મુક્તો વંધવાદિમિત્તેણ ।

इय भाविज्जण उज्झसु गंधं अब्भंतरं धीर ।। ૪૩ ।।

ભાવવિમુક્તઃ મુક્તઃ ન ચ મુક્તઃ બાન્ધવાદિમિત્તેણ ।

इति भावित्वा उज्झय गन्धमाभ्यन्तरं धीर ! ।। ૪૩ ।।

તે મુક્ત ભાવવિમુક્ત જે, નહિ બંધુ મિત્ર વિમુક્ત જો;

ઈમ ભાવી તણ દે ધીર! અંતર સ્નેહવાસ સમસ્ત તો. ૪૩

જે જે ભાવથી મુક્ત થયા તેને મુક્ત કહ્યા છે; પણ જે બાંધવાદિ કુટુંબથી મુક્ત થયા તેને મુક્ત કહ્યા નથી. માટે છે ધીર ! તું અભ્યંતર વાસનાને છોડી, અંતરંગ સ્નેહ બંધનને છોડી, અંતરંગથી દહોધ્યાસ આદિ પરભાવ છોડી, આત્મસ્વરૂપમાં ઉપયોગ, ભાવ સ્થિર થાય, નિમગ્ન થાય તેવી ભાવમુક્તિને સાધી લે. ૪૩

देहादिचत्तसंगो माणकसाएण कलुसिओ धीर ।

अत्तावणेण जादो बाहुवली कित्तियं कालं ।। ૪૪ ।।

देहादियत्तसंगः मानकपायेन कलुषितो धीर ।

मातापतेन जातो बाहुबलिः कियन्तं कालम् ।। ૪૪ ।।

દેહાદિ સંગ તત્ત્યા છતાં, બાહુબલિ જો માનમાં;

આતાપના યોગે છતાં, કલુષિત ક્યાં લગી ધ્યાનમાં ? ૪૪

હે ધીર ! જુઓ, બાહુબલિ, શ્રી ઋષભદેવના પુત્ર સર્વ પરિબ્રહ્મ તણ, દેહાદિના સંગને પણ તણ, કાયેત્સર્ગ મુદ્રાએ ધ્યાનમાં એકાગ્ર થઈ અટોલપણે નિર્જન સ્થળે આત્માપન યોગમાં ઝિંકા છે. પણ મનમાં માન કપાયથી મુક્ત ગલિત ભાવ હોવાથી ખાર બાંધ મહિના મુખીને આવે કડિન યોગ પણ સફળ થતો નથી. પણ જ્યાં ભાવમાંથી માન કપાય ત્યાં ત્યાં નરન જ ધ્યાનગી સફળતા થઈ, કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ.

ભાવવાન જાતબદેવના પુત્ર બાહુબલિ અને ભરતને યુદ્ધ થયું. ભરત તેમાં પરાજિત થયો. તેથી તેને બાહુબલિને મારવા ચક્ર મૂક્યું. પણ ચક્ર એક પિતાના પુત્ર ઉપર ચાલી શકતું નહિ. નિષ્ફળ ગયું. તેથી બાહુબલિએ ભરતને મારવા મુષ્ટિ ઉગામી. પરંતુ વિચાર બાંધને કે શા મારે ભરતને? શાન કરવો ? ઉગામેલી મૂઠી પાછી તો ન જ વાળવી. એમ વિચારી પાંચમુઠિ દોલ કરી, નમ દિગંબર ચર્ચા પ્રદાન કરી, ભગવાન પાસે જવા વિચારું. ભગવાન જવામાં આવ્યું. મારાથી નાના અરણ્ય ભાર્ગવોએ મારા કરતાં પહેલી સીધા લીધી છે. મારે તેમને મારી કંઈન કરવું પડે. " જો માનદાનિના કયથી તે ભગવાન પાસે ન જાય, " કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને જ ભગવાન પાસે મારે દોષને નમવું ન પડે, " એમ વિચારી ભગવાન પાસે ગયો. ભગવાન કયાનમાં, કાયેત્સર્ગ મુદ્રામાં અટોલ ઊભા. નાપ, ટાક, નરસાંક

બીજા વસિષ્ઠ મુનિ છતાં, નિદાનદોષે દુઃખ લહ્યાં;
હે જીવ! એવું સ્થાન ના જ્યાં પરિભ્રમણુ તેં ના કર્યાં. ૪૬

બીજા પછુ એક વસિષ્ઠ નામના મુનિ નિદાનના દોષથી ઘણાં દુઃખ પામ્યા. હે જીવ! દોષમાં એવું કોઈ નિવાસસ્થાન નથી કે જ્યાં તેં જન્મમરણરૂપ પરિભ્રમણુ ન કર્યું હોય. વસિષ્ઠ મુનિની કથા સંક્ષેપમાં આ પ્રમાણે છે.

પ્રથમ તાપસી લીધા લીધા પછી ચારણમુનિના ઉપદેશથી વસિષ્ઠ મુનિએ જિનલીલા લીધી હતી. મહિના મહિનાના ઉપવાસ સહિત તે આતાપન યોગ લઈ તપ કરતા હતા. મયુરા નગરીના રાજા ઉગ્રસેને આ તપસ્વી મુનિથી પ્રભાવિત થઈ તેમને મહિનાના ઉપવાસ પૂરા થાય ત્યારે પારણું કરાવવા પોતાને ત્યાં પધારવા વિનંતિ કરી. નગર જતોને ઘોષણા કરી કે બીજા કોઈએ આહાર દેવો નહિ. હવે જ્યારે પારણુના દિવસે મુનિ નગરમાં આહાર માટે આવ્યા ત્યારે અગ્નિને ઉપદ્રવ દેખી અંતરાય જાણી, આહાર લીધા વિના મુનિ પાછા ફર્યા. બીજે માસે પારણુના દિને મુનિ ફરી આવ્યા ત્યારે હાથીનો દોહ જોઈ ફરી અંતરાય જાણી પાછા ફર્યા. ત્રીજી વાર પારણુને દિને મુનિ આહાર માટે આવ્યા ત્યારે રાજા જરાસંઘને પત્ર આવેલો જેથી ઉગ્રસેનનું ચિત્ત વ્યથિત હતું તેથી મુનિને તેમણે સત્કાર્યા નહિ. તેથી મુનિ અંતરાયથી ફરી પાછા વનમાં ફર્યા. ત્યાં નગરમાં લોકોને વાત કરતા જાંભળ્યા કે આ રાજા મુનિને આહાર દેતો નથી તેમ બીજાને આપવા દેતો નથી. આ જાંભળી મુનિને દોષ વ્યાખ્યો. તેમણે નિદાન કર્યું કે મારા આ તપના ફળમાં હું આ રાજાનો પુત્ર થઈ તેનો નિમ્મલ કરું અને તેનું રાજ્ય ભોગવું, એમ હોજો.

આ નિદાનથી તે મરીને ઉગ્રસેનનો પુત્ર કંસ થયો. મોટો થતાં તેણે માતાપિતાને કારણદોષમાં નાખી મયુરાનું રાજ્ય પોતે લીધું. આગળ ઉપર શ્રી કૃષ્ણને હાથે તેનું મરણ થયું. આમ વસિષ્ઠ મુનિ નિદાનના ભાવથી ભવમાં લભ્યા પછુ સિદ્ધિ ન પામ્યા. ૪૬

મો જન્મિ તેં પદમો નરસીલક્ષ્મજોનિવાસમ્મિ ।

માર્ગસમો વિ મયજો જન્ય ન દુઃખુલ્લિખો જીવો ॥૪૭॥

મ માર્ગસમ પ્રદેશઃ નગુશીનિલક્ષ્યો નિવાસે ।

માર્ગસમોર્ણિવમગઃ યત્ર ન આન્તઃ જીવ ! ॥૪૭॥

એવો ન એક પ્રદેશ જ્યાં ચારારી લખ યોનિ લીસે;

માર્ગસમતાપિના ન જીવ! મુનિ પછુ જામ્યો ભવ ભવ વિષે. ૪૭

હે જીવ! આ નગરમાં ચારારી લખ યોનિનાં સ્થાનોમાં એવું કોઈ સ્થાન જાણી નથી કે જ્યાં તે આત્મનુમતરૂપ જાંભળ વિના, દ્રવ્યવિગી મુનિ થઈને પણ જન્મજન્મ કરું હોય. ૪૭

માર્ગસમોર્ણિવમગઃ જીવો દોઢ દુઃખવિગેજ ।

માર્ગસમોર્ણિવમગઃ જીવો દોઢ દુઃખવિગેજ ॥૪૮॥

પત્યરોનો મારો થઈ ક્યો. મુનિ નીચે ઢળી પડયા, ત્યારે તેમને ક્રોધ ઊપજ્યો. તેમના ક્રોધથી દારિકા દગ્ધ બની.

આમ ભાવશુદ્ધિ વિના દ્વીપાયન, મુનિ છતાં, અનંત સંસારી થયા.

હવે ભાવશુદ્ધિ સહિત જે મુનિ થયા તે સિદ્ધિને પામ્યા તેનું દષ્ટાંત કહે છે. ૫૦

ભાવસમણો ય ધીરો જુવઈજણવેદિઓ વિસુદ્ધમઈ ।

જામેણ સિવકુમારો પરીત્તસંસારિઓ જાદો ॥૫૧॥

ભાવશ્રમણશ્રધીરઃ યુવતિજનવેષ્ટિતઃ વિશુદ્ધમતિઃ ।

નામ્ના શિવકુમારઃ પરિત્યક્તસાંસારિકઃ જાતઃ ॥૫૧॥

નિર્ભળ મતિ નિશદ્ધિન યુવતી-સમૂહ મધ્યે જે રહ્યાઃ

ધીરવીર શિવકુમાર નામે, ભાવ મુનિ ભવ નિસ્તર્યા. ૫૧

શિવકુમાર નામના ભાવમુનિ યુવતીસમૂહમાં ઘેરાયેલા છતાં વિશુદ્ધ બુદ્ધિના ધરનારા એવા ધીર બની સંસારનો અત્યંત ત્યાગ કરનાર મુક્તિગામી બન્યા.

શિવકુમાર, ભાવની શુદ્ધિ વડે, બ્રહ્મદેવ લોકમાં વિદ્યુન્માલી દેવ થઈ ત્યાંથી ચ્યવી, જંબુસ્વામી દેવલી થઈ મોક્ષે ગયા. તેમની કથા સંક્ષેપમાં આ પ્રમાણે છે.

આ જંબુદ્વીપના પૂર્વ વિદેહમાં પુષ્કલાવતી દેશમાં વીતશોકનગરમાં મહાપદ્મ રાજા અને પદ્મમાતા રાણીને શિવકુમાર નામે પુત્ર હતો. તે એક દિન મિત્ર સહિત વનકીડા કરી નગરમાં આવતો હતો. ત્યાં લોકોને પૂછની સામગ્રી લઈ જતા એક મિત્રને પુછ્યું કે આ લોક કયાં જાય છે? મિત્રે કહ્યું કે વનમાં સાગરહત નામના શુભદેવલી ઋદ્ધિધારી મુનિને પૂજવા આ લોક જાય છે. તે સાંભળી શિવકુમાર પણ મુનિ પાસે ગયા. પોતાનો પૂર્વ ભવ મુનિ પાસેથી સંભળી સંસારથી વિરક્ત થઈ તે દીક્ષા લેવા ઉદ્ધુકત થયો. પણ માતા પિતાએ દીક્ષા લેવા રાજ આપી નહિ. તેથી દીક્ષાના ભાવ રાખી સ્ત્રીઓની મધ્યમાં રહી બ્રહ્મચર્યવ્રત અધિભાગ સમાન પાળતો સ્ત્રીઓને તૃપ્ત સમાન ગણી, વિકાર રહિત મનવાળો, બાર વરસ સુધી તપશ્ચર્ય કરીને, જીવિતાન્તે સમાધિમરણ કરી, બ્રહ્મેન્દ્રકલ્પમાં વિદ્યુન્માલી નામે દેવ થયો. ત્યારે જ્યારે જંબુકુમાર દેવલી બની મોક્ષે ગયા. તે જંબુચરિત્રમાંથી વિસ્તારથી જાણ્યો.

અ. પ્રમાણે ભાવશિવની પ્રધાનતા છે. ૫૧

ધ્યાતારં દમ ય દુઃખિય ચતુદસપુન્વાઈં સયન્નમુચ્ચનાં ।

પરિઓ મ મચ્ચમેજો જ માવસવળત્તણં પત્તો ॥૫૨॥

ધ્યાતારં દમ ય દે ચ ચતુર્દશપૂર્વાણિ સકલશ્રુતજ્ઞાનમ્ ।

પરિદમ મચ્ચમેજ ન માવશ્રમણ્યં પ્રાપ્તઃ ॥૫૨॥

ધ્યાતારં દમ ય દે ચ ચતુર્દશપૂર્વાણિ સકલશ્રુતજ્ઞાનમ્ ।

પરિદમ મચ્ચમેજ ન માવશ્રમણ્યં પ્રાપ્તઃ ॥

ધ્યાતારં દમ ય દે ચ ચતુર્દશપૂર્વાણિ સકલશ્રુતજ્ઞાનમ્ ।

પરિદમ મચ્ચમેજ ન માવશ્રમણ્યં પ્રાપ્તઃ ॥

ભાવેન ભવતિ નમ્રઃ વહિર્લિંગેન કિં ચ નગ્નેન ।

કર્મપ્રકૃતીનાં નિકરં નસ્યતિ ભાવેન દ્રવ્યેણ ॥૫૪॥

નિર્મથ હોયે ભાવથી, શું નગ્નલિંગે બાહ્યથી ?

સૌ કર્મ પ્રકૃતિયું જ નિષ્ણમે, દ્રવ્ય ભાવ ઉભય થકી. ૫૪

ભાવે કરીને નમ્ર, નિર્મથ થવાય છે. બાહ્ય નમ્રલિંગે કરીને શું કાર્ય થાય તેમ છે ? કાંઈ જ નહિ. કારણ કે ભાવ સહિત દ્રવ્યલિંગ વડે કર્મ પ્રકૃતિના સમૂહનો નાશ હોય છે.

આત્માને કર્મ પ્રકૃતિના નાશથી નિર્જરા અને મોક્ષ એ કાર્ય કરવાનાં છે. આ કાર્ય દ્રવ્યલિંગે કરીને તો થાય તેમ નથી. ભાવ સહિત દ્રવ્યલિંગ હોય તો થાય તેમ છે. માટે ભાવ સહિત દ્રવ્યલિંગ ધારણ કરવાનો ઉપદેશ છે. ૫૪

ગમગત્તણં અકજ્જં ભાવણરહિયં જિણેહિં પણ્ણત્તં ।

દ્ય ણાઝ્ઞય ય ણિચ્ચં ભાવિજ્જહિ અપ્પયં ધીર ! ॥૫૫॥

નમ્રત્વં અકાર્યં ભાવરહિતં જિનૈઃ પ્રજ્ઞતમ્ ।

હતિ જ્ઞાત્વા ચ નિત્યં ભાવયેઃ આત્માનં ધીર ! ॥૫૫॥

જિનવરે નિષ્કળ તે કહ્યું નમ્રત્વ ભાવવિહીનને;

હે ધીર ! એ જાણી સદા તું ભાવ આતમભાવને. ૫૫

આત્માની ભાવના વિના, શુદ્ધ આત્મભાવ વિના કેવલ નમ્રપણું કાંઈ કાર્યકારી નથી, પણ નિષ્કળ છે. એમ જિનભગવાને કહ્યું છે. આ જાણીને હે ધીર ! નિત્ય શુદ્ધ શુદ્ધ ચૈતન્યપત્ર એવા નિર્જ નિર્ભય સહજ સ્વરૂપ આત્માની ભાવના નિત્ય નિરંતર ભાવ, ચિત્તવ. "આતમ ભાવના ભાવતાં છવ લહે કેવલજ્ઞાન રે."

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

દેહાદિસંગરહિતો માણકસાર્થો સચ્ચ પરિચિત્તો ।

મમ્મા અપ્પમ્મિ રઓ સ ભાવલિંગી હવે સાહુ ॥૫૬॥

દેહાદિસંગરહિતઃ માનકમાયૈઃ સચ્ચ પરિચિત્તઃ ।

મામ્મા આપ્પમ્મિ રઓ સ ભાવલિંગી મવેત્ સાધુઃ ॥૫૬॥

દેહાદિ સંગ રહિત, વિરહિત સકલ માન કપાયથી,

આત્મા સ્વે રા આતમમાં, તે ભાવલિંગી સંચિત. ૫૬

દેહાદિ સંગરહિત, આત્મા અને અંતરંગ પરિબદ્ધથી રહિત, માન કપાયથી રહિત, આત્માને ચિરંતર સચ્ચ છે તે ભાવલિંગી મુનિ છે.

આત્મા નામ હમ પ્રકારના છે અંતરંગ સંગ ૧૪ પ્રકારના છે. એમ ૨૪ પ્રકારે આત્માને અંતરંગ સંગ, પરિબદ્ધ કર્યું છે. તે નીચે પ્રમાણે છે.

કલ્પ કામ્યુ વર્ણ વાગ્યં દિગ્ધં ચ ચત્રુષ્પદં ।

દિગ્ધં ચ ચત્રુષ્પદં ચ કલ્પં માંદં ચ દિગ્ધં ॥૧॥

કલ્પવાગ્યવેદકામ્યવર્ણવત્રુષ્પદ કપાયનતુષ્ટયં ।

માંદકલ્પે ચ માંદકામ્યવર્ણવત્રુષ્પદ ॥૨॥

[illegible]

1. 1990年12月，在“中国—东盟首脑非正式会晤”上，中国领导人正式提出建立中国—东盟自由贸易区。

[illegible][illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

[illegible][illegible]

蘇軾詩集卷之四
 蘇軾詩集卷之四
 蘇軾詩集卷之四

“我”和“你”的差别，在于“你”是“我”的“对象”，而“我”是“你”的“主体”。

— 10 —

1. 1940年12月1日，国民党政府宣布对日宣战。

一、政治思想：热爱祖国，热爱社会主义，热爱集体，热爱劳动，热爱科学，热爱和平，热爱家乡，热爱亲人，热爱朋友，热爱生命，热爱自然，热爱一切美好的事物。

一、政治思想：政治思想是政治行为的先导，是政治行为的灵魂。政治思想决定着政治行为的性质、方向、方式和结果。政治思想是政治行为的先导，是政治行为的灵魂。政治思想决定着政治行为的性质、方向、方式和结果。

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

一九五二年 新到金、銀、銅、鐵、

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

$$\{ \begin{array}{l} \text{A} \\ \text{B} \end{array} \} = \left\{ \begin{array}{l} \text{A} \\ \text{B} \end{array} \right\}$$
[illegible]
$$y_1 = \frac{1}{2} e^{2x} + \frac{1}{2} e^{-2x}, \quad y_2 = \frac{1}{2} e^{2x} - \frac{1}{2} e^{-2x}, \quad y_3 = e^x, \quad y_4 = e^{-x}$$
[illegible]

1. 1950年10月，毛泽东主席在莫斯科接见苏联驻华大使，就中苏关系问题发表重要谈话，指出中苏两国人民在反侵略斗争中有着共同的利益，中苏两国人民是亲密的兄弟。

હે છવ ! અજ્ઞાન, અવિવેકનો નાશ કરનાર મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યય અને દેવળ એ પાંચ પ્રકારનાં જ્ઞાન તેની ભાવના શીઘ્ર ભાવે.

જેના ભાવે આ જ્ઞાનની ભાવનાથી ભાવિત છે તે દિવ્ય દેવલોક સંબંધી સુખોના તેમજ શિવસુખ એટલે મોક્ષસુખના પાત્ર બને છે.

જ્ઞાન બહુવાના સ્વભાવે કરીને એક જ પ્રકારનું છે. છતાં કર્મના ક્ષયોપશમની અપેક્ષાએ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે. પરમાર્થવિચારે જ્ઞાન એક જ પ્રકારનું છે. આ આત્માનો સ્વભાવ દેવળજ્ઞાનમય છે, તેથી જ્ઞાનની ભાવના સ્વર્ગમોક્ષને આપનાર થાય છે. ૬૫

પટિણ્ણવિ કિં કીરડ કિં વા સુણિણ્ણ ભાવરહિણ્ણ ।

ભાવો કારણમૂદો સાયારણયારમૂદાણં ॥૬૬॥

પટિતેનાપિ કિં ક્રિયતે કિં વા શ્રુતેન ભાવરહિતેન ।

ભાવઃ કારણમૂતઃ સાગારાનગારમૂતાનામ્ ॥૬૬॥

છવ ! પડન પાડન અવણ કેવળ ભાવહીનને શું કરે ?

આવકપણા કે મુનિપણાનું ભાવ કારણ છે ખરે. ૬૬

જ્ઞાનનું પડન પાડન એટલે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો, અન્યને કરાવવો, કે શાસ્ત્રાધ્યાય અથવા ઉપદેશનું સંભળાવવું કે સાંભળવું એ સર્વ જો ભાવ વગરનું છે તો તે કાંઈ કાર્યકારી એટલે મોક્ષાર્થે સફળ થતું નથી. આવકપણું કે મુનિપણું જો ભાવ છે તોજ કહેવાય છે. મારે પડન, પાડન, અવણ, આવકપણું કે એ સર્વ ભાવપૂર્વક આદરો. તો જ સફળતા છે. ૬૬

દબ્બેણ સયલ્લગ્ગમા જારયતિરિયા ય સયલસંઘાયા ।

પરિજામેણ અમુદ્ધા જ ભાવસવ્વણત્તણં પત્તા ॥૬૭॥

દબ્બેણ સકલ્લગ્ગમા નનાઃ નારકતિર્યચ્ચ સલ્લસંઘાતાઃ ।

પરિજામેણ અમુદ્ધાઃ ન ભાવસવ્વણત્તણં પ્રાપ્તાઃ ॥૬૭॥

જે, આપણી તો નમ અર્થે, નારકી પશુસામૂહ છે;

પણ જાણ મુનિપણું નાહલે, પરિજામ જેથી અશુદ્ધ છે. ૬૭

દબ્બાથી, આપણી તો સર્વ પ્રાણી નમ હોય છે, નારકી છત્ર તથા તિર્થંચ છવ સર્વે નિરંતર વચ્ચાડિથી સદિન નમ હોય છે. સફળ સંઘાત કહેતાં અન્ય મનુષ્યાદિ પશુ કારણ વચ્ચાડી તો નમ હોય છે. પણ પરિજામ, ભાવ અશુદ્ધ છે ત્યાં સુધી તે ભાવમુનિપણું પામતાં નથી. અર્થાત્ મોક્ષાર્થે જે જ્ઞાન પામતા નથી. ૬૭

જામ્ભો પામત દુર્મમં જામ્ભો મંમારમાયરે અમર્મ ।

જામ્ભો જ જ્ઞાન દોરિં તિજ્ઞમાવજાતિયં મુદ્ધરં ॥૬૮॥

જ્ઞાન જામ્ભો દુર્મમં જામ્ભો મંમારમાયરે અમર્મ ।

જ્ઞાન ન જ્ઞાન દોરિં તિજ્ઞમાવજાતિયં મુદ્ધરં ॥૬૮॥

કે' જ્ઞાન પામે દુર્મમ, મિત્ર નમ્મ વ્યવસાયરે અમર્મ;

જ્ઞાન ન જ્ઞાન દોરિં તિજ્ઞમાવજાતિયં મુદ્ધરં ॥૬૮॥

“ઉદયકાળ પ્રભાતે વર્તીએ છીએ. ક્વચિત્ મનોયોગને લીધે ઈચ્છા ઉત્પન્ન હો તો સિત્ત વાત, પણ અમને તો એમ લાગે છે કે આ જગત પ્રત્યે અમારો પરમ ઉદાસીન ભાવ વર્તે છે. તે સાવ સોનાનું થાય તો પણ અમને તૃણુવત્ છે, અને પરમાત્માની વિભૂતિ રૂપે અમારું લક્ષિત ધામ છે.”

“જહાં રાગ અને વળી દ્વેષ, તહાં સર્વદા માનો કલેશ;
ઉદાસીનતાનો જ્યાં વાસ, સકલ દુઃખનો છે ત્યાં નાશ.
સર્વ કાળનું છે ત્યાં જ્ઞાન, દેહ છતાં ત્યાં છે નિર્વાણ;
ભવ છેયરની છે એ દશા, રામ ધામ આવીને વસ્યા.”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

પયડદિં જિણવરલિંગં અર્ધિમતરભાવદોસપરિસુદ્ધો ।

ભાવમલેણ ચ જીવો વાહિરસંગમ્મિ મયલિયઈ ॥૭૦॥

પ્રકટય જિનવરલિંગં અમ્યન્તરભાવદોષપરિશુદ્ધઃ ।

ભાવમલેન ચ જીવઃ વાહ્યસંગે મલિનયતિ ॥૭૦॥

જિનલિંગ ધર, થા શુદ્ધ, અંતર ભાવદોષ નિવાર ને;

રે! ભાવમલથી જીવ બાહ્યર સંગમાં દૂષિત બને. ૭૦

રે આત્મનું! અમ્યન્તર ભાવદોષથી રહિત અત્યંત શુદ્ધ એવું જિનવરલિંગ, બાહ્ય અનિપત્ત, નિર્મલ્ય વેષ, ધારણ કર. ભાવ શુદ્ધિ વિના દ્રવ્યલિંગ દૂષિત થઈ જાય છે.

જો ભાવશુદ્ધિ વટે દ્રવ્યલિંગ ધારણ કરે તો બ્રહ્મ ન થાય, પણ જો ભાવ મલિત થાય તો બાહ્ય પરિવ્રજની સંગતિથી દ્રવ્યલિંગને પણ દૂષિત કરે, તેથી પ્રધાનપણે ભાવ-સિમ્બોલ ઉપદેશ છે. વિશુદ્ધ ભાવ વિના બાહ્યવેષ ધારણ કરવો યોગ્ય નથી. ૭૦

ધમ્મમ્મિ જિણ્ણવામો દોસાવાસો ચ ઇચ્છુકુલ્લસમો ।

જિણ્ણલ્લણિગ્ગુણયારો જહસવ્વણો જગ્ગારુવેણ ॥૭૧॥

ધર્મો નિવવાસઃ દોષાવાસસ્ત્વ ઇશુપુષ્પસમઃ ।

નિવલ્લનિર્ગુણધારઃ નટધમ્મણઃ નમ્મરૂપેણ ॥૭૧॥

જો ધર્મમાં ન નિવાસ રાખે પૂર્વ શેડડી ફૂલ સમો;

નર ધર્મનું નિર્ગુણધાર નિષ્કળ નમ્મલિંગ બધ ભરવો. ૭૧

અમ્યન્તરજન માન મારિતરૂપ વરનુસ્વભાવ એટલે આત્માનો ધર્મ તેમાં જેનો નિવાસ નથી, તેનામાં અજ્ઞાન રાગદ્વેષ આદિ દોષોનો વાસ છે. એવો આત્મા બાહ્ય અનિવેષ ધારણ કરે, નર નિર્ગુણ થઈ શકે, નો તે ઇશુપુષ્પ એટલે શેડડીના ફૂલ સમાન નિષ્કળ અને નિર્ગુણ થાય છે. શેડડીના ફૂલમાંથી જેમ કોઈ ફળ થતું નથી, તેમ સુખમાંથી કોઈ મુક્તિ પણ તેમાં જોવા નથી, તેમ અમ્યન્તરજનના ધર્મની પ્રાપ્તિ વિનાની અનિવેશી પ્રાપ્તિ જોવા નથી. તે જગતિ મળુ પુણ્ય ન થતાં નિર્ગુણ અને નિષ્કળ બને છે. તેમ તે અન્ય અમ્યન્તરજનના ધર્મમાંથી કોઈ ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી, તેમ તે અન્ય અમ્યન્તરજનના ધર્મમાંથી કોઈ ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી, તેથી તે નિર્ગુણ થાય છે.

સમ્યક્ત્વ આદિ ભાવ છે તેજ સ્વર્ગ મોક્ષનું કારણ છે. ભાવ રહિત, મુનિ છતાં, અતિચાર, અનાચાર, અતિક્રમ, વ્યતિક્રમાદિ દોષથી મલિનચિત્ત હોવાથી પાપી છે, અને તે તિર્યંચગતિમાં જઈ પડે છે, તેથી તેને તિર્યંચગતિમાં નિવાસ કહ્યો છે. ૭૪

સચરામરમણુયકરંજલિમાલાર્હિં ચ સંયુયા વિડલા ।

ચક્રહરરાયલચ્છી લઘ્મઙ્ગ વોહી સુભાવેર્ણ ॥૭૫॥

સચરામરમણુજકરાંજલિમાલામિથ્ર સંસ્તુતા વિપુલા ।

ચક્રધરરાજલક્ષ્મીઃ લખ્યતે બોધિઃ સુભાવેર્ણ ॥૭૫॥

પરભાવથી નર અમર એચર બાહુ અંજલિ પંક્તિની;

સ્તુતિ સહ લહે અતિ વિપુલ સંપદચક્રીની વળી બોધિની. ૭૫

સુભાવ એટલે મંદકપાયરૂપ વિશુદ્ધ ભાવોથી છવ ચક્રવર્તી આદિની વિપુલ રાજ-
લાક્ષ્મી પામે છે. તેથી વિધાધરો, દેવો અને મનુષ્યોની અંજલિની પંક્તિથી સંસ્તુત એટલે
નમસ્કારપૂર્વક સ્તુતિ કરવા યોગ્ય થાય છે. આ ઉપરાંત બોધિ એટલે રત્નત્રયાત્મક મોક્ષ-
માર્ગ પદ્ય પામે છે એમ ભાવનું માહાત્મ્ય અદ્ભુત છે.

‘એપિ ન મચ્ચનુતી,’ છે, ત્યાં (ભાવ વિના) ભવ્યોથી પ્રશંસનીય એવી બોધિને પામતા
નથી એમ તે બચ્ચનુત ! આશ્ચર્યજન્ય છવ ! તું બાણ. ૭૫

માવં તિવિદ્યપયારં સુદામુદં સુદ્રમેવ ણાયવ્વં ।

અમુદં ચ અદ્રુદં મુદ્ધ ધમ્મં જિણવરિંદેહિં ॥૭૬॥

માવઃ તિવિદ્યપ્રકારઃ સુમોડ્યુમઃ સુદ્ર એવ જ્ઞાતવ્યઃ ।

અમુદમ્ આતિગૌરં યુવઃ ધર્મ્ય જિનવરન્દ્રૈઃ ॥૭૬॥

શુભશુભ ને વળી શુદ્ધ જાણે ભાવ તિવિદ્ય જે રહ્યા;

ત્યાં આર્ત શૈદ્ર અશુભ ને શુભ ધર્મધ્યાન જિને કહ્યા. ૭૬

જિનવરન્દ્રૈઃએ ભાવ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે:- શુભ અશુભ અને શુદ્ધ. ત્યાં અશુભ
તો આર્ત શૈદ્ર એ ધ્યાન છે, અને શુભ છે તે ધર્મધ્યાન છે. ૭૬

મુદ્ધં મુદ્ધમદાયં અપ્પા અપ્પમ્મિ તં ચ ણાયવ્વં ।

મિદ્ધિ મિદ્ધવરેહિં મણિયં જે સેયં તં સમાયરહ ॥૭૭॥

મુદ્ધ મુદ્ધમદાય જાણા અપ્પમ્મિ તં ચ જ્ઞાતવ્યઃ ।

મિદ્ધિ મિદ્ધવરેહિં મણિયં ય એવાન્ તે સમાયર ॥૭૭॥

જે મુદ્ધ, અપ્પમરમાપ, આત્મા આત્મમાં જાણે નહા;

જિનવર કહે જે બાળીને જે જેવ આચરશે સદા. ૭૭

જે મુદ્ધ જાણ છે તે આત્માને પાત્રના સ્વભાવ છે. આત્માને આત્મમાં જાણે
અનુભવે ત્યાં મુદ્ધ અપ્પમર છે, જેવ જિનવરેએ કહ્યું છે. આ ત્રણેય ભાવ બાળીને
જે જેવે સ્વભાવે છે તે તે આત્માને.

જે મુદ્ધ મુદ્ધમદાય જાણા અપ્પમ્મિ તં ચ જ્ઞાતવ્યઃ ।

25 25 25

25 25 25

25 25 25

મિથ્યાત્વ ભાવ, કષાય ભાવ તથા સમભાવનું સ્વરૂપ અન્ય મતોમાં યથાર્થ નથી. વીતરાગ માર્ગમાં તેનું કથન યથાર્થ છે. તેથી આ જીવ મિથ્યાત્વ અને કષાય અથવા રાગદ્વેષ અને મોહ કે અજ્ઞાન એના અભાવથી પરમ સામ્યભાવરૂપ વીતરાગતા કે રત્નત્રયાત્મક જોધિ જે ત્રણ ભુવનમાં સાર છે, જે મોક્ષનો સાક્ષાત્ માર્ગ છે, તેને વીતરાગ માર્ગના સેવનથી જ પામે છે, અન્ય માર્ગથી પામતા નથી. ૭૮

વિસયરત્નો સવળો છદ્સવરકારણાં માણ |

તિત્યયરનામકમ્મં વંધ્ઝ અરેણ કાલેણ ||૭૯||

વિષયવિરક્તઃ શ્રમણઃ પોઢશવરકારણાનિ માવયિત્વા |

તૌર્થિકરનામકર્મ વન્નાતિ અચિરેણ કાલેન ||૮૦||

જે વિષયથી વિરક્ત ભાવે સોળ કારણ ભાવના;

શુભ નામ તીર્થ કર તણું, ઝટ કર્મ બાંધે મુનિજના. ૭૮

પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયથી જેનું મન વિરક્ત છે એવા શ્રમણ, મુનિ, સોળ કારણ ભાવના બાવીને તીર્થકર નામ કર્મને અદ્ય કાળમાં ઉપાર્જે છે.

ભાવનું માહાત્મ્ય અહીં દર્શાવે છે.

વિષયથી વિરક્ત ભાવ સહિત જે સોળ કારણ ભાવના ભાવે તે, અચિંત્ય જેનું માહાત્મ્ય છે એવી, ત્રણ લોકમાં પૂજ્ય તીર્થકર નામકર્મની પ્રકૃતિ બાંધે છે; તેને ભોગવી મોક્ષને પામે છે.

સોળ કારણ ભાવના નીચે પ્રમાણે છે :

દર્શનવિશુદ્ધિ, વિનય સંપત્તતા, શીલમવેશ્વનતિચાર, અભીક્ષણ જ્ઞાનોપયોગ, સંવેગ, ક્રોધિતા, ત્યાગ, શક્તિતા, તપ, સાધુસમાધિ, વૈયાવૃત્યકરણ, અર્હત્લક્ષિત, આચાર્યભક્તિ, બહુમુખ ભક્તિ, પ્રવચન ભક્તિ, આવશ્યક અપરિહાણી, સન્માર્ગ પ્રભાવના અને પ્રવચન પાત્રતા. આનું સ્વરૂપ વિસ્તારપૂર્વક અન્ય ગ્રંથોથી જાણવું.

અહીં મહત્ત્વ સંશોધમાં તેનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે :

૧. દર્શનવિશુદ્ધિ ભાવના:—

આ જીવે અનર્થ કળાથી દર્શનમોહ, કર્મને વશ થઈ પોતાના સ્વરૂપની અને પરત્વે પોતાનામાં જ કંઈ નથી. કેવળ જ પોતાનું સ્વરૂપ માની પોતાનું ગત્ય સ્વરૂપ, દુઃખ ભૂદ નેત્ર-વચન, કર્મજ્યેષ્ઠિ સુખધામ, એવું શિદ્ધ મદ્ય સદ્ગત્યસ્વરૂપ તેને મેં તમને તરિ. તેમજ વારે પડિયાં જમવું કયું. કવે સદ્ગુરુ આદિના યોગે સમ્યગ્દર્શન પ્રવચનો. સ્વચર. વિદ્યાનને પામી, મોક્ષવરૂપીને પામવાનો અવસર આવ્યો છે, માટે શ્રેયસ્કર્મ અર્થેની એ સમગ્રજીવી ઇન્દ્રિયધારા દે અર્ચ્યો ! અન્ય ગુણ પરદ્રવ્યની અભિલાષ મોહી નેત્ર સમગ્રજીવી જ દેવજનકતા. પ્રેમ.

દર્શનવિશુદ્ધિ ભાવે સમ્યગ્દર્શનની નિર્માણતા. દર્શનવિશુદ્ધિ મોક્ષમુખનું કલ્પકરૂપ છે. જેને જીવે દર્શન છે, વિનય સંપત્તતા, અર્થ વીજી પદ્ધતિ કારણ ભાવનાઓનું પ્રતિ

મિથ્યાત્વ ભાવ, કષાય ભાવ તથા સમભાવનું સ્વરૂપ અન્ય મતોમાં યથાર્થ નથી. વીતરાગ માર્ગમાં તેનું કથન યથાર્થ છે. તેથી આ જીવ મિથ્યાત્વ અને કષાય અથવા રાગદ્વેષ અને મોહ કે અજ્ઞાન એના અભાવથી પરમ સામ્યભાવરૂપ વીતરાગતા કે રત્નત્રયાત્મક બોધિ જે ત્રણ ભુવનમાં સાર છે, જે મોક્ષનો સાક્ષાત્ માર્ગ છે, તેને વીતરાગ માર્ગના સેવનથી જ પામે છે, અન્ય માર્ગથી પામતા નથી. ૭૮

વિસયરત્નો સવળો છદસવરકારણાં માઉળ ।

તિત્યયરનામકર્મ વંધડ અરેણ કાલેણ ॥૭૯॥

વિષયવિરક્તઃ શ્રમણઃ પોહસવરકારણાતિ માવયિત્વા ।

તીર્થંકરનામકર્મ વન્નાતિ અચિરેણ કાલેણ ॥૮૦॥

જે વિષયથી વિરક્ત ભાવે સોળ કારણ ભાવના;

શુભ નામ તીર્થંકર તણું, ઝટ કર્મ આંધે મુનિજના. ૭૯

પાંચ દિન્દ્રિયના વિષયથી જેનું મન વિરક્ત છે એવા શ્રમણ, મુનિ, સોળ કારણ ભાવના બાળીને તીર્થંકર નામ કર્મને ઝટપ કાળમાં ઉપાજે છે.

ભાવનું માહાત્મ્ય અહીં દર્શાવે છે.

વિષયથી વિરક્ત ભાવ સહિત જે સોળ કારણ ભાવના ભાવે તે, અચિંત્ય જેનું માહાત્મ્ય છે એવી, ત્રણ લોકમાં પૂજ્ય તીર્થંકર નામકર્મની પ્રકૃતિ આંધે છે; તેને લોગવી મોક્ષને પામે છે.

માન કારણ ભાવના નીચે પ્રમાણે છે :

દર્શનવિશુદ્ધિ, વિનય સંપદાતા, શીલમયેષ્વનતિચાર, અલીક્ષણ જ્ઞાનોપયોગ, સંવેગ, શક્તિના ન્યગ, શક્તિતા: તપ, સાધુસમાધિ, વૈયાવૃત્યકરણ, અર્હંદ્ભક્તિ, આચાર્યભક્તિ, જાદુશુભ જાપ્તિ, પ્રવચન ભક્તિ, આવશ્યક અપરિહાણી, સન્માર્ગ પ્રભાવના અને પ્રવચન માનસિક ભાવનું સ્વરૂપ વિસ્તારપૂર્વક અન્ય અન્વેષી જાણવું.

અહીં માન સંસારમાં તેનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે :

૧. દર્શનવિશુદ્ધિ ભાવના:—

આ જીવે અનર્થિ કામથી દર્શનમોહ, કર્મને વશ થઈ પોતાના સ્વરૂપની અને પાત્રી ભાવનામાં જ રહી નથી. દેહને જ પોતાનું સ્વરૂપ માની પોતાનું સત્ય સ્વરૂપ, શરીરનું નિરવધાર, સ્વર્ણભરતિ સુખધામ, એવું સિદ્ધ સદશ સહજાતસ્વરૂપ તેને એવાનું જ નથી. તેથી તારે જાણનાં જમણું રહ્યું. દેવે સદ્ગુરુ આદિના યોગે સામ્યદર્શન પ્રાપ્ત થઈ, સ્વપરમ જ્ઞાનમને પામી, માણસનીને પામવાનો અવસર આવ્યો છે, માટે તે સ્વરૂપ અવિનશ્યક અનુભવની દિવ્યભક્તિ કે મળે! અન્ય સર્વ પરદ્રવ્યની અભિપ્રાય કરી એક સમ્યક્દર્શનથી જ સંતોષવાના રહે.

દર્શનવિશુદ્ધિ ભાવને સમ્યક્દર્શનની નિમંત્રણ. દર્શનવિશુદ્ધિ મોક્ષમુખનું કારણ છે. કુળેને જ સમ્યક્ છે, વિનય સંપદાતા અર્થે વીંટ પંચ કારણ ભાવનાઓનું મૂલ

હનર નામ સહિત સ્તવન કર્યું છે. અરિહંત ભક્તિ નરક આદિ ગતિનો નાશ કરનારી છે, અને દેવતાં સુખ પછી મનુષ્યનાં સુખ આપી અંતે અવિનાશી અક્ષય મોક્ષસુખ પમાડનારી છે.

૧૧. આચાર્યભક્તિ ભાવના :—

આચાર્યભક્તિ એ જ શુરુભક્તિ છે. ધન્યભાગ્ય જેનાં હોય તેને વીતરાગ ગુરુના ગુણોમાં અનુરાગ ધાય છે. ધન્ય પુરુષો સદ્ગુરુની આજ્ઞા મસ્તક ઉપર ચડાવે છે. સદ્ગુરુ છે તે અનેક ગુણોની ખાણ છે, શ્રેષ્ઠ તપના ધારક છે; એમના ગુણ મનમાં ધારણ કરીને પૂજવા લાયક છે.

સમ્યક્દર્શનાચારને નિર્દોષપણે તે ધારણ કરે છે, અંતરંગબહિરંગ અંધીથી રહિત નિર્મલ માર્ગમાં પ્રવર્તવા તે તત્પર છે. નિર્જન વનમાં કે પર્વતોની શુદ્ધઓમાં નિશ્ચળ શુભ ધ્યાનમાં નિરંતર મગ્ન રહી આત્મદશામાં વિચરે છે. પોતાની કાયાની મમતા છોડીને રાત્રિ દિવસ આત્મમગ્ન દશામાં નિમગ્ન રહે છે.

આવા અનેક ગુણોના ધારક આચાર્ય, સદ્ગુરુ ભગવાનના ગુણોનું સ્મરણ કરી તેમનું સ્તવન, વંદન કરતો પુરુષ પાપરૂપ પ્રવાહનો નાશ કરી અક્ષય સુખ પામે છે.

૧૨. બહુશ્રુતભક્તિ ભાવના :—

જેમને શ્રુતજ્ઞાનરૂપી દિવ્યનેત્ર છે, પોતાનું અને પરનું હિત કરવામાં જે પ્રવર્તે છે, સ્વપર સિદ્ધાંતના વિસ્તારને જે યથાર્થ બહુનારા છે, અને સ્યાદાદૃષ્ટ પરમ વિદ્યાના ધારક છે, તેની ભક્તિ તે બહુશ્રુત ભક્તિ છે. બહુશ્રુત જ્ઞાનીનો મહિમા કહેવા કોણ સમર્થ છે? જે નિરંતર જ્ઞાનજ્ઞાનનું જ્ઞાન કરે છે તેની ભક્તિ કરનાર શાસ્ત્રરૂપ સમુદ્રના પારગામી થાય છે.

જે શાસ્ત્રો ઉપર અનુરાગ રાખી બાણે, શાસ્ત્રના અર્થો અન્યને કહે, જે ધન ખર્ચાને શાસ્ત્રો તપાસે, પોતાના હાથે શાસ્ત્રો લખે, કાના માત્ર આદિ દોષો હોય તે સુધારે, સંશોધન કરે, ત્યાખ્યાન કરે, સ્વાધ્યાય કરવા માટે નિરાકુળ સ્થાન આપે તે બધી જ્ઞાનવરણ કર્મનો નાશ કરનારી બહુશ્રુત ભક્તિ છે. તેથી સમસ્ત શ્રુતના પારગામી થઈને દેવજ્ઞાન ઉપજાવી મોક્ષ પમાય છે.

૧૩. પ્રવચનભક્તિ ભાવના :—

પ્રવચન એટલે ત્રિલોક સર્વજ્ઞ વીતરાગ ભગવાને પ્રરૂપેલાં આગમ.

જેવાં જૈન અધિકારવાળા મહેત્તમાં હાથમાં લીધે લઈ આપણે બધા પદાર્થો જોઈએ કરીને જેવી રીતે ત્રિલોકરૂપ મંદિરમાં પ્રવચનરૂપ લીલા વટે સૂક્ષ્મ, સૂક્ષ્મ, મૂર્તિક, અમૂર્તિક પદાર્થો જોઈએ કરીને. પ્રવચનરૂપી મેત્ર વટે જ્ઞાનીઓ મેત્રન આદિ ગુણોવાળાં સર્વ દ્રવ્યોનું અકલેશન કરે છે.

ત્રિલોકરૂપ ભગવાને જે ન્ય કાંઈ બાદ વિનયથી બહુવાં તે પ્રવચનભક્તિ છે. જ કલ્પે, જાણીને, નવ પદ વિદ્યા બેઠાં સર્વે ગુણ પદાર્થોનું પ્રવચનમાં વર્ણન છે. સમગ્રજીવે જીવે પ્રવચન રસરસનું સદૃશ પ્રદાન કરનાર પદાર્થ પદમાયમમાં છે.

જહ રયણાણં પવરં વજ્જં જહ તરુગણાણ ગોસીરં ।
 તહ ધમ્માણં પવરં જિણધમ્મં ભાવિભવમહણં ॥૮૨॥
 યથા રત્નાનાં પ્રવરં વજ્જં યથા તરુગણાનાં ગોસીરં ।
 તથા ધર્મોણાં પ્રવરં જિનવર્મં ભાવિભવમથનં ॥૮૨॥
 રત્નો વિષે વર વજ્ર જ્યમ, ચંદન તરુમાં શ્રેષ્ઠ છે;
 ત્યમ ધર્મમાં જિન ધર્મ ભાવો, ભવ હરે ઉત્કૃષ્ટ એ. ૮૨

જેમ રત્નોમાં ઉત્તમ વજ્ર રત્ન છે અને વૃક્ષોમાં ઉત્તમ ચંદનવૃક્ષ છે, તેમ સૌ ધર્મમાં ઉત્તમ જિનધર્મ છે, કારણ કે ભાવિ એટલે ભવિષ્યનાં જન્મ મરણને હરનાર અને સર્વોત્તમ શાશ્વત મોક્ષ સુખને આપનાર હોવાથી એ જિન વીતરાગ સર્વજ્ઞ પ્રણીત ધર્મ સર્વ ધર્મોમાં સર્વોત્કૃષ્ટ છે. તેથી ભવમુક્તિ માટે એની રુચિ, ભાવના પ્રગટાવો.

(૮૪૩) શ્રીમત્ વીતરાગ ભગવતોએ નિશ્ચિતાર્થ કહેલો એવો અચિંત્ય ચિંતામણિ-સ્વરૂપ પરમ હિતકારી, પરમ અદ્ભુત, સર્વ દુઃખનો નિઃસંશય આત્યંતિક ક્ષય કરનાર, પરમ અમૃતસ્વરૂપ એવો સર્વોત્કૃષ્ટ શાશ્વત્ ધર્મ જયવંત વર્તો, ત્રિકાળ જયવંત વર્તો.

તે શ્રીમત્ અનંત ચતુષ્થય સ્થિત ભગવંતનો અને તે જયવંત ધર્મનો આશ્રમ સંકેત કરતોય છે. જેને બીજું કંઈ સામર્થ્ય નથી એવા અબુધ અને અશક્ત મનુષ્યો પણ તે આશ્રયના બગથી પરમ સુખહેતુ એવા અદ્ભુત ફલને પામ્યા છે, પામે છે અને પામશે. માટે નિશ્ચય અને આશ્રય જ કરતોય છે. અધીરજથી ખેદ કરતોય નથી.

જિત્તમાં દેહાદિમયનો વિશેષ પણ કરવો યોગ્ય નથી.

દેહાદિ સંબંધી જે પુરુષો દર્શવિપાદ કરતા નથી તે પુરુષો પૂર્ણ દ્વાદશાંગને મરણમાં સમજ્યા છે, એમ સમજો. એજ દષ્ટિ કરતોય છે.

હું ધર્મ પામ્યો નથી, હું ધર્મ કેમ પામીશ ? એ આદિ ખેદ નહિ કરતાં, વીતરાગ પુરુષોના ધર્મ જે દેહાદિ સંબંધીથી નર્શવિપાદ વૃત્તિ દૂર કરી આત્મા—અસંગ—શુદ્ધ—વીતન્યસ્વરૂપ છે, એવી વૃત્તિનો નિશ્ચય અને આશ્રય પ્રકલ્પ કરી તેજ વૃત્તિનું બળ સમજી અને મને વૃત્તિ પાપ ત્યાં વીતરાગ પુરુષોની દશાનું સ્મરણ કરવું, તે અદ્ભુત મરણ પદ દષ્ટિ પ્રેરિને વૃત્તિને અપ્રમત્ત કરવી, એ સુગમ અને સર્વોત્કૃષ્ટ ઉપકારકારક તત્ત્વ. કવચબુદ્ધસ્વરૂપ છે.

“નિવિકલ્પ”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

“ધર્મ” જ શાશ્વત્ સ્થિતિ છે અને ધર્મ જ જેની મિત્ર છે, ધર્મ જ જેનું લોહી છે, ધર્મ જ જેનું જીવન છે, ધર્મ જ જેની નિદ્રા છે, ધર્મ જ જેની ઇન્દ્રિયો છે, ધર્મ જ જેનું કર્મ છે, ધર્મ જ જેનું વસ્ત્ર છે, ધર્મ જ જેનું નેત્રણું છે, ધર્મ જ જેનું શિશુ છે, ધર્મ જ જેનું બિણું રહેલું છે, ધર્મ જ જેનું સરવ છે, ધર્મ જ જેની અનુત્તિ છે, ધર્મ જ જેનો આદાર છે, ધર્મ જ જેનો પિતૃ રક્ત છે, ધર્મ જ જેનો નિહાર છે. ધર્મ જ જેનો વિકલ્પ છે, ધર્મ જ જેનો

યથા પ્રસ્તરઃ ન મિચતે પરિસ્થિતઃ દીર્ઘકાલમુદકેન ।

તથા સાધુરપિ ન મિચતે ઉપસર્ગપરીબહેમ્યઃ ॥૧૫॥

પથ્યરૂપ્યો પાણી વિષ, ચિરકાળ પણ પીગળે નહીં;

ત્યમ સાધુ પણ પરિવહ તથા ઉપસર્ગમાંય મળે નહીં. ૯૫

પાણીમાં દીર્ઘકાળ રહેવા છતાં પાષાણ કદી પીગળતો નથી, તેમ સાધુ પણ ગમે તેવા પરિવહ કે ઉપસર્ગ આવી પડે, પણ તેને અડોલ રહી સહન કરે છે, પણ તેમાંથી અસાધ્યમાન થતા નથી. ૯૫

ભાવહિ અણુવેક્ષ્ણાઓ અવરે પળવીસભાવના ભાવિ ।

ભાવરહિણ કિં પુણ વાહિરલિંગેણ કાયવ્વં ॥૧૬॥

ભાવણ અનુપ્રેક્ષાઃ અપરાઃ પંચવિંશતિ ભાવનાઃ ભાવય ।

ભાવરહિતેન કિં પુનઃ વાહિરલિંગેન કર્તવ્યમ્ ॥૧૬॥

તું ભાવ દાદશ ભાવના, પચ્ચીસ મહાવ્રતની સદા;

ને ભાવ વિરહિત બાહ્યલિંગે કાર્યસિદ્ધિ શું કદા? ૯૬

અનિત્યાદિ બાર ભાવનાઓ તથા પાંચ મહાવ્રતની પચ્ચીસ ભાવનાઓને તું ભાવ, ચિંતન; નેથી પરિવહ ઉપસર્ગ સહન કરવામાં બળ રહે અને ભાવ પણ શુદ્ધ રહે. ભાવ જમરનું એકતું બાહ્યલિંગ શું કામનું છે? અર્થાત્ કંઈ પણ કામનું નથી. આ બાર ભાવનાઓ વિસ્તારથી સ્વામી કાર્તિકયાનુપ્રેક્ષા આદિ અંથોથી જાણીને નિરંતર ચિંતનમાં રહેવા યોગ્ય છે.

સમયે તત્ત્વવેત્તા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રે સોળ વર્ષની વયે માત્ર ત્રણ દિવસમાં ૧૦૮ પાઠનો મોક્ષમાળા પ્રંય રચ્યો છે. તેના ૨૧મા શિક્ષાપાઠમાં બાર ભાવનાનું સ્વરૂપ સંક્ષેપમાં નીચે પ્રમાણે પ્રકાશનું છે.

૧. નેરાગ્યની અને તેના આત્મક્ષિત્તિથી વિવયોની સુદૃઢતા થવા માટે બાર ભાવના ચિંતનવાનું તત્ત્વજ્ઞાનીઓ કહે છે.

૧. સરીર, વૈભવ, વારથી, કુટુંબ, પરિવારદિક સર્વ વિનાશી છે. જીવનો મૂળ ખર્મ અવિનશી છે; એમ ચિંતનનું તે પદેથી 'અનિત્યભાવના'

૨. મંભાવમાં મગ્ન સમયે જીવને ચરણ રાખનાર કોઈ નથી, માત્ર એક શુભ ખર્મનું જ સ્થાયી સ્વરૂપ છે; એમ ચિંતનનું તે બીજી 'અચરણભાવના.'

૩. આ અનિત્યતા સંસાર મુદ્રમાં પર્વટન કરનાં કરનાં સર્વ ભાવ કીધા છે. એ કાંઈ જીવજાતી ને સ્વકારે મૂલીક? એ સંસાર મારો નથી, તું મોક્ષમાળી છું; એમ ચિંતનનું તે ત્રીજી 'મોક્ષભાવના.'

૪. આ ભાવે ન જા સંસ્કારો છે, ને એકતો આત્મો છે, એકલો જનો; પોતાના કરેલ

૫. એકલો જીવજાતી, એમ ચિંતનનું તે ચોથી 'એકલ્યભાવના.'

૧. અનિત્ય ભાવના:—

ભો, સ્વપ્ન તુલ્ય સઘળી રચના વિચિત્ર !
સંસાર ભોગ તત્તુ પુત્ર કલત્ર મિત્ર;
આયુષ્ય છે ક્ષણ વિષે વિણસી જનાર,
તું નિત્ય શાશ્વત સુખે પરિપૂર્ણ ધાર. ૪

૨. અશરણુ ભાવના:—

મૃત્યુ વિકાસી મુખ ભો રહ્યું છે તકાસી,
તે દુઃખમાં શરણુ કોણ સમીપવાસી ?
સદ્ધર્મ સત્ય શરણુ ઉરમાં ઉતારો,
સૌ સ્નેહ જાળ કદિ સ્હાય નહીં વિચારો. ૫

૩. સંસાર ભાવના:—

સંસાર સર્વ લાગીશો જીવ કર્મવેષે,
નૃત્યો કર્યા, દુઃખ અસહ્ય સહ્યાં વિશેષે;
સંસાર જંજીર ચતુર્ગતિ છેદિ ભેદી,
મુક્તિ સ્વધામ સુખધામ વરીશ કે દી ? ૬

૪. એકાન્ત ભાવના:—

એકાકી જન્મ સમયે, પરલોક જાતાં,
એકાકી કર્મફળ દુઃખ વિષે ઠહાતાં;
એકાન્ત શુદ્ધ નિજ આત્મસ્વરૂપ જાણો,
એકાન્ત ભાવ ધરી ચિત્ત વિભાવ ટાળો. ૭

૫. અન્યત્ર ભાવના:—

જ્ઞાનાદિ આત્મધન શાશ્વત એક તારું,
એ વિષુ અન્ય જગમાં જીવ જાણુ ન્યારું;
અન્યત્રાણુ વિવેક વટે વિચારો,
તું અન્ય દ્રવ્ય થકી ભાવ સદાય ન્યારો. ૮

૬. અશુભ ભાવના:—

મનુ જરા વિવિધ વ્યાધિ નિદાણ દેહે,
દુર્મંત્રિપૂર્ણ મનમૂલ વિષે શું માટે ?
સૌ કર્મ એ શરીરનું ગળનન લાગે,
એ નવદષ્ટિ ઉરમાં અનિ તીવ્ર જાગે. ૯

૭. અપ્રેમ ભાવના:—

પ્રેમવત્ત્વ અન્ય પ્રમાદ કપાળ ચેતે,
કદિ એક નવન અભાવ કોણ દોકે ?

સર્વવિરતઃ અપિ ભાવય નવ પદાર્થાન્ સત્ત તત્ત્વાનિ ।

જીવસમાસાન્ મુને ! ચતુર્દશગુણસ્થાનનામાનિ ॥૧૭॥

ત્રતધારી તો પણ સાત તત્ત્વ પદાર્થ નવ ચિંતવ સદા;

મુનિ ! ભાવ છવસમાસને ગુણસ્થાન ચૌદ ધરી મુદા. ૯૭

તું પરિબ્રહ્મદિથી વિરક્ત થઈ, સર્વવિરતિ મુનિ થયો છે તો પણ ભાવશુદ્ધિ માટે સાત તત્ત્વ, નવ પદાર્થ, ચૌદ છવ સમાસ, ચૌદ ગુણસ્થાનક આદિતું ચિંતવન કર. ૯૭

ગવવિહવંમં પયહિ અવંમં દસવિહં પમોત્તૂળ ।

મેહુણસળ્ળાસત્તો મમિઓસિ મવળ્ળાવે મીમે ॥૧૮॥

નવવિધવ્રહ્મચર્યં પ્રકટય અવ્રહ્મ દશવિધં પ્રમુચ્ય ।

મૈયુનસંજ્ઞાસક્તઃ અમિતોડસિ મવાળ્ળવે મીમે ॥૧૯॥

દશવિધિ ટાળી અબ્રહ્મ પાળો બ્રહ્મચર્ય વિધિ નવે;

મૈયુન સંજ્ઞાસક્ત તું ચિર ભમ્યો લીમ ભવાર્ણવે. ૯૮

હે છવ ! તું દશ પ્રકારનાં અબ્રહ્મ તજીને નવવાડ વિશુદ્ધ એવું બ્રહ્મચર્ય પાળે. કારણ કે વિપયાભિલાષ કે કામસેવનની ઈચ્છામાં આસક્ત એવા તેં અશુદ્ધ ભાવે કરી બયાનક સંસાર સમુદ્રમાં જમણુ કર્યાં કર્યું છે.

મૈયુન સંજ્ઞામાં આસક્ત થઈ, છવ ગૃહસ્થપણામાં અનેક ઉપાયોથી સ્ત્રી સેવનાદિ અશુદ્ધ ભાવો વટે અશુભ કાર્યો કરી બયાનક સંસાર સમુદ્રમાં ભમ્યા કરે છે. તેથી અહીં દશ પ્રકારનાં અબ્રહ્મચર્યને તજી નવ પ્રકારનાં બ્રહ્મચર્ય પાળવા ઉપદેશ છે.

(૧) સ્ત્રીનું ચિંતવન કરવું; (૨) તેને જોવાની ચિંતા; (૩) શ્વાસ નાંખવા; (૪) જ્વરની ઉત્પત્તિ થવી; (૫) દાહ ઉપજવો; (૬) કામની રુચિ થવી; (૭) મૂર્છા આવવી; (૮) ઉન્માદ થવો; (૯) છવનનો સંદેહ ઉપજવો; (૧૦) મરણ થવું; આ દશ અબ્રહ્મ છે.

(૧) સ્ત્રી સેવનાની અભિલાષ; (૨) સ્ત્રીનાં અંગનો સ્પર્શ; (૩) પુષ્ટરસનું સેવન (૪) સ્ત્રી જ્યાં ભેડી હોય ત્યાં બેસવું, સ્ત્રી સંસક્ત શય્યાદિકનું સેવન; (૫) સ્ત્રીનાં મુખ નેત્ર આદિ જોવાં (૬) સ્ત્રીનો સત્કાર પુરસ્કાર કરવો; (૭) પૂર્વે કરેલ સ્ત્રીસેવનની સ્મૃતિ કરવી; (૮) આગમી સ્ત્રીસેવનની અભિલાષા કરવી; (૯) મનવાંછિત ઈષ્ટ વિષયનું સેવન કરવું આ નવભેદે અબ્રહ્મનો ત્યાગ તે નવવિધ બ્રહ્મચર્ય કહ્યું છે. અથવા મનવચન કાવ્યો, કૃત કવિત્વ અનુનેદના વટે બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે પણ નવવિધ બ્રહ્મચર્ય કહેવાય. આ બધાં બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું તે ભાવશુદ્ધિનો ઉપાય છે. ૯૮

માતૃવર્તિદો ય મુનિરો વાવડ આગમનચતુર્કં ચ ।

માતૃવર્તિદો ય મુનિર મમદ ચિરં દીદશંગારે ॥૨૦॥

માતૃવર્તિદો ય મુનિરો વાવડ આગમનચતુર્કં ચ ।

માતૃવર્તિદો ય મુનિર મમદ ચિરં દીદશંગારે ॥૨૧॥

સચિત્તમક્તપાનં ગૃહ્યા દર્પેણ અધીઃ પ્રસુચ્ય ।
 પ્રાતોઽસિ તૌવદુઃખં અનાદિકાલેન ત્વં ચિન્તય ॥૧૦૨॥
 મદ્ વૃદ્ધિ વશ થઇ અજ્ઞ ! કીધાં અશનપાન સચિત્ત જો;
 હે ! આતમ, કાળ અનાદિથી તેથી સહ્યાં દુઃખ તીવ્ર તે. ૧૦૨

હે જીવ ! અનાદિ કાળથી જીવના સ્વરૂપને નહિ જાણવાથી તે અજ્ઞાની રહીને, ગર્વ અને ઉદ્વેગપણા સહિત, સચિત્ત, જીવસહિત આહાર પાણી ગ્રહણ કરીને સંસારમાં નરકાદિકનાં તીવ્ર દુઃખ ભોગવ્યાં છે, તેનો વિચાર કર. તે યાદ કરીને હવે ફરીથી તેવાં દુઃખ ન ભોગવવાં પડે તે માટે ભાવશુદ્ધિ કરી સચિત્ત આહાર પાનનો ત્યાગ કર. ૧૦૨

કંદં મૂલં વીયં પુષ્પં પત્તાદિ કિંચિ સચિત્તં ।
 અસિજ્ઞા માણગવ્યં મમિઓસિ અણંતસંસારે ॥૧૦૩॥

કંદં મૂલં વીજં પુષ્પં પત્તાદિ કિંચિત્ સચિત્તમ્ ।
 અશિચા માનગર્વે અમિતઃ અસિ અનંતસંસારે ॥૧૦૩॥
 રે ! કંદમૂલ ઔજ પત્ર પુષ્પ સચિત્ત કિંચિત્ આધીને;
 જીવ ! તું અનંત ભવે ભગ્યો અભિમાન મદ્વશ હોઈને. ૧૦૩

કંદ, આદિ, મૂળ, ગાજર આદિ મૂળ; પુષ્પ, અને નાગર વેલ આદિનાં પાન તે પત્ર, અણા વગેરે બીજ, ઇત્યાદિ જે કાંઈ સચિત્ત વસ્તુ છે તેને અભિમાન તથા ગર્વવશે ભણવું કરી તું અનંત સંસારમાં ભગ્યો. માટે હવે આ ભવમાં તો તેનું ભક્ષણ કરી ફરીથી નહિ.

વિનયં પંચવ્યારં પાત્યહિ મળવયણકાયજોષ્ણ ।
 અવિનયજગા મુવિદિયં તત્તો મુત્તિ ન પાવંતિ ॥૧૦૪॥
 વિનયં પંચવ્યારં પાત્ય મનોવચનકાયયોગેન ।
 અવિનયજગા મુવિદિયાં તત્તો મુત્તિ ન પ્રાપ્નુવન્તિ ॥૧૦૪॥
 તે પાત્ર અનયથ કાય યોગે વિનય પાંચ પ્રકારનો;
 અભિમાન મુત્તિ નહિ કદાપિ પામતા અવિનિત જાનો. ૧૦૪

વિનય વિના મુત્તિ નથી, તેથી વિનયનો ઉપદેશ કરે છે તે જીવ ! અવિનયવાદ મરુખ મુવિદિઃ એવો આતે ગ્રી શારદામાં કહ્યો છે તેની ઉત્તમ, અમુદય, તીર્થ કર પા સમિતી મુત્તિ પામતા નથી માટે માન કરાવતો ન શકવા, સમ્યક્દર્શન આદિ શુભમાં અવિનય છે તેને, વિનય કરવા એવું મુદ્દેશિતો થયે એવું વિનય કરવો. (૧) તેમને કાય એવું, (૨) પાત્ર પાત્ર, (૩) અથવા ત્યારે ક્રિયા સર્વ; (૪) આમા જનક; (૫) અનુપમ વચન સ્વેદ એ પાત્ર પ્રકારનો વિનય કરવો.

અર્થ. જાન, કહ્યો નહિ, જાન અને તેના ધર્મ પુરુષો અમનો વિનય કરવો.

મનુષ્યનાં વિનય તો અન્યથા તે જઈ દેવથી કર. ૧૦૪

પાવં સ્વવ્દ અસેસં સ્વમાણ પરિમંડિઓ ય મુણિપવરો ।
 સ્વેયરઅમરણરાણં પસંસણીઓ ધુવં હોઈ ॥૧૦૮॥
 પાપં ક્ષિપતિ અણેણં ક્ષમયા પરિમંડિતઃ ચ મુનિપ્રવરઃ ।
 સ્વેચ્ચરમરનરાણાં પ્રશંસનીયઃ ધુવં ભવતિ ॥૧૦૮॥
 મુનિવર ક્ષમાશુભુ ભૂષિત ભે તે પાપ સઘળાં ક્ષય કરે;
 તર અમર વિદાધર થકી તે, પ્રશંસિત બને ખરે. ૧૦૮

જે મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ, ક્રોધના અભાવરૂપ ક્ષમા શુભુ વડે વિભૂષિત છે તે મુનિ. સા
 સ્ત પાપોના ક્ષય કરે છે અને વિદાધરે, દેવો તથા મનુષ્યો દ્વારા ખરેખર પ્રશંસ
 પામે છે. ૧૦૮

इय जाऊण खमागुण खमेहि तिविहेण सयलजीवानं ।
 चिरसंचियकोहसिहि वरखमसलिलेण सिंचेह ॥१०९॥
 इति ज्ञात्वा क्षमागुण ! क्षमस्व" त्रिविधेन सकलजीवान् ।
 चिरसंचितक्रोधशिक्षिनं वरक्षमासलिलेन सिंच ॥१०९॥
 હે ક્ષમાશુભી ! આ બાણી ખમજે ત્રિવિધ સઘળા જીવને;
 ચિરકાળ સંચિત ક્રોધ અગ્નિ, ક્ષમાજળ વર સિંચને. ૧૦૯

હે ક્ષમાશુભના ધારક ! ઉપર કહ્યું તે પ્રમાણે બાણીને, મન વચન કાયાથી સ્વ
 જીવોને ક્ષમા કર અને દીર્ઘ કાળથી એકઠો કરેલો ક્રોધરૂપ અગ્નિ તેને ઉત્તમ ક્ષમારૂપી
 જળથી શાંત કર.

द्विस्ताकोत्तराईयं भावहि अवियारदंसणविसुद्धो ।
 उत्तमवोदिणिमित्तं असारसाराई मणिऊण ॥११०॥
 द्विस्ताकोत्तराईयं भावय अविकारदर्शनविशुद्धः ।
 उत्तमवोधिनिमित्तं असारसाराणि ज्ञात्वा ॥११०॥
 અવિહાર ! દર્શનશુદ્ધ દ્વિસ્તાકાળ આદિ ભાવ છું;
 હે ! તમણી સારાસાર ઉત્તમ બોધિ ઉર પ્રગટાવ તું. ૧૧૦

'અવિહાર' ને ક્યારે અવિચાર । એમ યાકાંતર છે ત્યાં હે વિવેકરહિત મુનિ । એમ અર્થ
 કામ છે. અવિહાર પાકાંતર છે ત્યાં હે મુનિ । વિકાર રહિત, અતીચાર રહિત, સમ્યગ્દર્શનથી
 વિશુદ્ધ અન્તર્ગતવૈરાગ્યપૂર્વ એના દીક્ષાકાળ આદિ એટલે દીક્ષા સમયમાં, રોગોત્પત્તિ, દારીદ્ર
 માત્ર વગેરે અમયમાં તારાં ઉજ્જવળ પરિણામ કેવાં હતાં ? તેનું સ્મરણ કર. દારીદ્રકાળમાં
 રોગોદિ ગદ્યમાં તે પર્મમય ભાવે, ઉજ્જવળ પરિણામ ભાગ્યાં હતાં તેનું સ્મરણ કરી, હે
 અવિહાર ! વિવેકરહિત છત્ર ! ક્યા કાળ તેના વૈરાગ્યમય ભાવોને ભાવ, ચિંતન, અથવા
 હે અવિહાર ! સમ્યક્ દિશાવિ અમુક ભાવ રહિત છત્ર ! સમ્યગ્દર્શન વડે વિશુદ્ધ એમ
 તું, અમુક, અમુક અર્થે સમયસર સુખસર્વક વડે પૂજ્ય હોવાથી, જે ઉત્તમ છે એવા
 ઉત્તમ એવા, સમયસરની પ્રાપ્તિ મારે માર અધારને મળીને, પૂર્વે દીક્ષાકાળાદિ સમયમાં
 અર્થે, ઉત્તમ જેવાપૂર્વે ભાવોને ભાવ, ચિંતન. ૧૧૦

આત્મશાવનાથી પવિત્ર યર્ધને, પૂજા લાલ આદિ નહિ ઈચ્છતાં, ખુલ્લા મેઢાનમાં સૂવું, આતાપન યોગ એટલે પર્વતના શિખર ઉપર તાપમાં બિલા રહીને ધ્યાન ધરવું, વૃક્ષની નીચે બેસવું આદિ ઉત્તર ગુણોનું પાલન કર. ૧૧૩

માવહિ પદમં તત્ત્વં ત્રિદિયં તદિયં ચડત્થ પંચમયં ।

તિયરણમુદ્ધો અણ્વં અગાઠિગિહ્ણં તિવર્ગહરં ॥૧૧૪॥

માવય પ્રથમં તત્ત્વં દ્વિતીયં તૃતીયં ચતુર્થં પંચમકં ।

ત્રિકરણમુદ્ધઃ આત્માનં અનાદિનિધનં ત્રિવર્ગહરં ॥૧૧૪॥

તું ભાવ પહેલા દ્વિતીય ત્રીજા ચતુર્થ પંચમ તત્ત્વને;

ત્રિકરણ શુદ્ધ ત્રિવર્ગહર આત્મા અનાદિ અનંતને. ૧૧૪

હે આત્મન! ત્રિકરણ એટલે મન, વચન, કાયાથી કરવું, કરાવવું અનુભાવવું, એ ત્રણથી શુદ્ધ યર્ધને, પહેલા છવ તત્ત્વનું, બીજા અછવ તત્ત્વનું, ત્રીજા આસ્રવ તત્ત્વનું, ચોથા બંધ તત્ત્વનું, પાંચમા સંવર તત્ત્વનું, તથા ધર્મ, અર્થ, કામ એ ત્રણ પુરુષાર્થ રૂપ ત્રિવર્ગને હરનાર અને મોક્ષરવરૂપ અનાદિ અનંત એવા આત્માનું તું ધ્યાન ધર. ૧૧૪

જાવ ન માવડ તત્ત્વં જાવ ન ચિંતેડ ચિંતણીયાડં ।

તાવ ન પાવડ જીવો જરમરણવિવર્જિયં ઠાણં ॥૧૧૫॥

ચાવજ માવજતિ તત્ત્વં ચાવજ ચિંતવતિ ચિંતનીયાનિ ।

તાવજ પ્રાપ્નોતિ જીવઃ જરામરણવિવર્જિતં સ્થાનમ્ ॥૧૧૫॥

જ્યાં મુખી તત્ત્વ ન ભાવના, વળી ધ્યેયને નહિ ધ્યાવતા;

ત્યાં મુખી મૃત્યુજરા વિવર્જિત, સ્થાન છવન પાવતા. ૧૧૫

જ્યાં મુખી આત્મા છવદિ તત્ત્વોની ભાવના ભાવનો નથી તથા ચિંતવન કરવા મોખા ધર્મ ધ્યાન, શુદ્ધ ધ્યાન તથા અનુપ્રેક્ષા (બાર ભાવના) આદિનું ચિંતવન કરતો નથી, ત્યાં મુખી જરામરણ રહિત સ્થાન અર્થાત મોક્ષને પામતો નથી. ૧૧૫

પાવં દવડે પ્રમેસં પુણમસેસં ચ દવડે પરિણામા ।

પરિણામાદો વંધો મુશ્વો જિણસાસણે વિદ્ધો ॥૧૧૬॥

તવં મરણં જાતેવં પુણ્યમણેવં ચ ભવતિ પરિણામાત્ ।

દરિણમાદ કેવઃ મોક્ષઃ જિનશાસને દષ્ટઃ ॥૧૧૬॥

પરિણામથી મરણમાં વ વંધો, પાપ પશુ પરિણામથી;

જિન શાસને અર્થેન અને મુક્તિ વ કામી પરિણામથી. ૧૧૬

અનન્યતાં પરિણામ, ભાવની જ સમસ્ત પુણ્ય કે પાપ થાય છે એમ જિન શાસનમાં

કહ્યું છે

૧. પાપના પાપના પાપને જોડે નિર્જર છે, અર્થે છે. (મુખ) પરિણામથી સમસ્ત પાપ નિર્જર છે પરિણામથી મરણ પુણ્ય નિર્જર છે. પરિણામથી જ બંધ અને મોક્ષ પરિણામમાં કહે છે. મારે શુદ્ધ આત્મશાવનાનાં પરિણામ જ કર્તવ્ય છે.

હે છવ! તું એમ વિચાર કે આઠ કર્મો વડે હું ઠંકાઈ ગયો છું, ગાઠ બંધાઈ ગયો છું, તે કર્મોની બાળી ભસ્મ કરી અનંત જ્ઞાનાદિ શુભરૂપ ચેતનાને પ્રગટ કરું. ૧૧૬

સીલસહસ્સદ્વારસ ચતુરાસીગુણગણાણ લક્ષ્યાઈં ।

માત્રહિ અણુદિણુ ણિહિલં અસપ્પલાવેણ કિં વહુણા ॥૧૨૦॥

સીલસહસ્તાદશ ચતુરસીતિગુણગણાનાં લક્ષ્યાણિ ।

માત્રય અણુદિનં નિશ્ચિલં અસપ્પલાપેન કિં વહુણા ? ॥૧૨૦॥

અઠ્ઠશ સહસ્રજે સીલ ઉત્તર ભેદ લખ ચોરાસી જે;

ભાવો નિરંતર ભાવના મુનિ! અધિક શું કહેવાથી છે? ૧૨૦

હે મુનિ! તું પ્રતિદિન અઠાર હજાર પ્રકારે સીલ તથા ચોરાસી લખ પ્રકારના ઉત્તર શ્રવે, એ સર્વનું ચિંતન કર, તેની ભાવના ભાવ, તે પ્રાપ્ત થાય તેમ પ્રવર્તે. વ્યર્થ બટુ મિથ્યા વદવાથી શો લાભ છે? ૧૨૦

જ્ઞાયદિ ધમ્મં મુકં અટ રડં ચ જ્ઞાણ મુત્તુણ ।

રુદ્ધ જ્ઞાડ્યાઈં રમેણ જીવેણ ચિરકાલં ॥૧૨૧॥

જ્ઞાય ધમ્મં મુકં આત્તં રોદં ચ ધ્યાનં મુક્ત્વા ।

રોદાને ધ્યાતે અને જીવેન ચિરકાલમ્ ॥૧૨૧॥

તટ આત્તં રોદ કુધ્યાન, ધ્યાવો ધર્મ શુદ્ધ તમે હવે;

શિરકાળ ધ્યાયાં ધ્યાનએ બે, આત્તરોદ ભવે ભવે. ૧૨૧

હે છવ! તું આત્તં અને રોદ એ બે ધ્યાનને છોડીને ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાનને ધ્યાન કર. આત્તં અને રોદ એ બે ધ્યાન તો તેં અનાદિ કાળના પરિભ્રમણમાં અનંત રૂઝ ધ્યાયાં છે. ૧૨૧

એ કે વિ દ્રવ્યમગ્ના ઇન્દ્રિયમુદ્ધાવુલ્લા ણ હિંદંતિ ।

હિંદંતિ માત્રમગ્ના જ્ઞાણકુટારેદિં મવલ્લસં ॥૧૨૨॥

એ કેદરિ દ્રવ્યમગ્ના ઇન્દ્રિયમુનાકુજાઃ ન હિંદંતિ ।

હિંદંતિ માત્રમગ્નાઃ જ્ઞાણકુટારૈઃ મવલ્લસમ્ ॥૧૨૨॥

કેદરિ ધર્મજ્ઞા વિચયગુણ આકુલ તેના છેડતા;

ભવવૃક્ષ જ્ઞાનકુટારી પણ ભાવ અમણ ઉચ્છેડતા. ૧૨૨

એ કેદરિય મગ્નિત મુનેથી આકુલ દ્રવ્યલિંગી મુનિઓ છે, તે સંસારવૃક્ષને છેડતા નથી. પણ એ ભાવલિંગી મુનિઓ છે, તે જ્ઞાનરૂપ કુટારીથી સંસારવૃક્ષને છેડે છે. અર્થેન વિચયગુણમાં અન સત્ત એવા ભાવલિંગી મહાયુરુષો અનમરણાદિરૂપ અમરમગ્નિ અનંત સર્વ વિષય સુખને પામે છે. ૧૨૨

એ રોદે મગ્નારે માત્રમગ્નાદિવલિભો અજ્ઞા ।

દા મગ્નારેજ્ઞાદિભો જ્ઞાનર્થો નિ વલ્લમ્ ॥૧૨૩॥

શીતળ સમાધિ સુખથી પરિપૂર્ણ શિવ, શુદ્ધ, બુદ્ધ, સિદ્ધ લગવાન બની મોક્ષમાં પરમાનંદ-
મંદિરમાં નિત્ય નિરંતર વિરાજમાન થાય છે. ૧૨૫

જહ વીયમ્મિ ચ દદ્ધે ન વિરોદ્ધં અંકુરો ય મહિવીદે ।

તદ્ કમ્મવીયદ્દદ્ધે મવંકુરો માવસવળાણં ॥૧૨૬॥

યથા વીજે ચ દગ્ધે નાપિ રોહતિ અંકુરશ્ચ મહીપીઠે ।

તથા કર્મવીજદગ્ધે મવાંકુરો માવશ્રમણાનામ્ ॥૧૨૬॥

જો બીજ દગ્ધ બને મહીતલ અંકુર કદી ના ઉગે;

ત્યમ કર્મબીજદગ્ધે ભવાંકુર ભાવમુનિને ના ઉગે. ૧૨૬

જેમ બી બીજી જાય તે તેમાંથી જમીનમાં કદી અંકુર કૂટી નીકળતા નથી તેમ
જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોનું બીજ મિથ્યાત્વાદિ જેમણે બાળી નાખ્યું છે તેવા સમ્યગ્દષ્ટિ ભેદ જ્ઞાનની
ભાવનાવાળા ભાવ શ્રમણને સંસારમાં જન્મ મરણાદિથી વ્યાપ્ત ચતુર્ગતિનાં શ્રમણરૂપ
અંકુર ઉગતા નથી. અર્થાત્ સંસારશ્રમણનો અંત આવે છે. ૧૨૬

માવસવળો વિ પાવડ સુવલાઈં દુહાઈં દન્વસવળો ય ।

ઇય ણાઉં ગુણદોસે માવેણ ય સંજુદો હોઈ ॥૧૨૭॥

માવશ્રમણ: અપિ પ્રાપ્નોતિ સુખાનિ દુઃખાનિ દ્રવ્યશ્રમણશ્ચ ।

इति ज्ञात्वा गुणदोषान् भावेन च संयुतः भव ॥१२७॥

જો ભાવ શ્રમણો મુખ્ય હોય, દુઃખ દ્રવ્ય શ્રમણો ભોગવે;

ફે! જાણી એ ગુણદોષને, તું ભાવ સંયુત થા હવે. ૧૨૭

જે સમ્યગ્દષ્ટિ ભેદજ્ઞાનની ભાવનાવાળા ભાવ શ્રમણો છે તે નિરાકુળતા લક્ષણવાળા
આનિષ્ઠ પરમાનંદમય અનંત સુખને પામે છે. જ્યારે દ્રવ્ય શ્રમણો સમ્યક્ત્વ રહિત હોવાથી
સંસારનો અભાવ નથી કરી શકતા હોવાથી પરિશ્રમણનાં દુઃખોને પામે છે. આ પ્રમાણે
ભાવથી થતા સુખો, આત્મભાગ, અને દ્રવ્ય ભાગથી થતા દોષ, જ્ઞાનને જાણીને, ભાવથી
સુખ માર્ગનો, ભાવમંચથી બેસી, દ્રવ્ય સંયમ, માત્રથી કૃતાર્થતા ન માને. ૧૨૭

વિશ્વમરણમરણં મમ્મદયવરંપરાઈં સોવલાઈં ।

વાવેવિ જામદિયા મંગેવિ જિજેદિ વજ્જરિયં ॥૧૨૮॥

સર્વવિદ્યમરણમરણં અનુમરણમરણં સોવલાનિ ।

ममदयवपरां सौवलां विज्जरियं ॥१२८॥

મમદયવરના નીચ મમદયવર. તીર્થગતિનાં તે હોય;

જે ભાવથી સંયુત તે, મરણમાં જિજ્ઞાસુ કહે. ૧૨૮

જે જાણ કરીને મુનિ કે તે સદાચર્ય અનુષ્ઠાન અને તીર્થકર પદ આદિ કલ્યાણની
વિશિષ્ટતા સમજીને તે જાણનારેના મુદ્દા નીચર અનંત ચતુષ્ટયરૂપ અનંત આર્યક
સંપ્રદાયને પામે તે વિશિષ્ટ માર્ગ જિજ્ઞાસુ કહે છે. મારે ભાવ શાંતિ અવસ્થાને
આવે. ૧૨૮

આક્રમતે યાવન્નજરા રોગાગ્નિર્યાવન્ન દહતિ દેહકુટિમ્ ।
 ઇન્દ્રિયલં ન વિગલતિ તાવત્ ત્વં કુરુ આત્મહિતં ॥૧૩૨॥
 ત્યાં લગી જરા થેરે ન, રોગાગ્નિથી તન કુટિના બળે;
 ઇન્દ્રિય બળકમી થાય ના, નિજ હિત કરીલે ત્યાં લગે. ૧૩૨

હે જીવ ! ત્યાં સુધી વૃદ્ધાવસ્થાનાં દુઃખોથી શરીર ઘેરાઈ ગયું નથી, ત્યાં સુધી શરીરરૂપી કુટિર, ઝુંપડી અનેક પ્રકારના રોગોરૂપ અગ્નિની જ્વાલાથી સળગી ઊઠી નથી અને ત્યાં સુધી ઇન્દ્રિયોતું બળ હાનિ પામ્યું નથી, ઓછું થયું નથી, ત્યાં સુધીમાં જન્મમરણનાં દુઃખ ટાળવા અને શાશ્વત મોક્ષસુખ પામવારૂપ આત્મહિત ત્વરાથી કરી લે. ૧૩૨

છજ્જીવ પઢાયદણં ણિચ્ચં મળવયણકાયજોણ્હિં ।
 કુરુ દય પરિહર મુણિવર ભાવિ અપુવ્વં મહાસત્તં ॥૧૩૩॥
 પટ્ટનીવાન્ પઢાયતનાનાં નિચ્ચં મનોવચ્ચનકાયયોગેઃ ।
 કુરુ દયા પરિહર મુણિવર ! ભાવય અપૂર્વં મહાસત્ત્વં ! ॥૧૩૩॥
 ૫૨ કાય જીવદયા કરો, તજી આયતન ૫૨ વિવિધિ;
 મહાસત્ત્વ ! આતમભાવના ભાવો અપૂર્વ સુખોદધિ. ૧૩૩

હે અપૂર્વ પરિણામના ધારક મહાસત્ત્વ મુણિવર ! તમે મન વચન કાયાથી સદા છ કાય જીવની રક્ષા કરો. પાપનાં છ સ્થાનક અનાયતન છે તેનો ત્યાગ કરો તથા પૂર્વે કહી બાની નથી એવી અપૂર્વ પોતાના ચૈતન્યસ્વરૂપ સહજાત્માની ભાવના ભાવો.

કુરેવ, કુચુર, કુશાત્ર તથા એ ત્રણેની સેવા ભક્તિ કરનારા એ ધર્મનાં આયતન એટલે સ્થાન નથી માટે અનાયતન કહ્યાં છે.

જે રાગી, દેવી, કાગી, કોમી, લોબી, શત્રુ, સ્ત્રી આદિ સહિત દેવો છે તેમનામાં સમ્યક્ ધર્મ નથી. તેથી કુરેવ છે, તે અનાયતન છે.

પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિવેચના લોભુષી, પરિશ્રદ્ધમાં આસક્ત, આરંભ કરનારા, વેગધારી તે મુરુ નથી. ધર્મ રહિત છે તેથી તે અનાયતન છે.

દિગ્માતઃ આરંભની પ્રેરણા કરનાર રાગદ્વેષાદિ દોષોને વધારનાર, સર્વથા એકાંત પ્રત્યક્ષ કરનાર માત્રો તે કુશાત્ર ધર્મરહિત છે, તેથી અનાયતન છે.

દેવી, કુરુપણ આદિ દેવોને વંદન કરનાર, માન્યતા માનનાર, અનાયતન છે.

કુશુરને રોકત, ભક્તિ કરનારા ધર્મથી રહિત છે, તે અનાયતન છે.

મિત્રવશાત્ત્વને ભક્તિ કરનારા, તેની મેલ ભક્તિ કરનારા એકાંતી, ધર્મનાં સ્થાન નથી તેથી અનાયતન છે.

આ મહારે કુરેવ, કુચુર, કુશાત્ર અને તેની સેવાભક્તિ કરનારા એ છએમાં ધર્મ નથી. તેમાં અનાયતન કહેવાય છે. તેથી સમ્યક્ધર્મની વિશુદ્ધિ થાય છે. ૧૩૩

ળ મુચ્ચ પયડિ અમવ્વો ગુદ્ધુ વિ આયણિજ્ઞણજિણધર્મમ્ ।
 ગુહદુદ્ધં પિ પિવંતા ણ પણ્ણયા ણિવ્વિસા હોંતિ ॥૧૩૮॥
 ન મુંચતિ પ્રકૃતિમમગ્ગઃ સુપ્પુઅપિ આકર્ણ્ય જિનધર્મમ્ ।
 ગુહદુગ્ધમપિ પિવંતઃ ન પન્નગાઃ નિર્વિપાઃ મવંતિ ॥૧૩૯॥
 જિનધર્મ અતિશય સાંસલ્લયેય અસલ્લય પ્રકૃતિ ના તજ્ઞે;
 વિપધરો સાકરદ્ધ પલ્લુ પીતાં ન નિર્વિપ નીપજ્ઞે. ૧૩૮

અસલ્લય છવ જિનધર્મને સારી રીતે સાંસલ્લયા છતાં પણ પોતાની પ્રકૃતિ, મિથ્યાત્વને તજ્ઞતા નથી. જેમ સાકર સડિ ન દૂધને પલ્લુ પીનાર સર્પો પોતાનું વિષ તજ્ઞતા નથી. ૧૩૯

મિચ્છત્તજ્ઞણદિટ્ઠી દુદ્ધીણ દુમ્મણ્ઠિ દોસેહિં ।
 ધર્મમ્ જિણપણ્ણત્તં અમવ્વજીવો ણ રોચેદિ ॥૧૪૦॥
 મિથ્યાત્વજ્ઞદષ્ટિઃ દુર્ધિયા દુર્મતૈઃ દોષૈઃ ।
 ધર્મ જિનપ્રજ્ઞં અમગ્ગજીવઃ ન રોચયતિ ॥૧૪૧॥
 મિથ્યાત્વરોધિત દષ્ટિથી, વળી દુર્મતરૂપ દોષો થકી;
 દુર્ધાદિ યુક્ત અસલ્લયને, જિન ભાગ માં રુચિ ના થતી. ૧૩૯

મિથ્યાત્વ પરિણામથી જેની જ્ઞાનદષ્ટિ ઢંકાઈ ગઈ છે એવો અસલ્લય છવ, મિથ્યામત-રૂપી દોષોથી ઉત્પત્ત થયેલી મિથ્યાબુદ્ધિને કારણે જિનેન્દ્ર ભગવાને કહેલા ધર્મમાં રુચિ અદા, કરતો નથી. ૧૪૦

કુચ્છિયધર્મમ્મિ રઓ કુચ્છિયપાસંહિમત્તિસંજુતો ।
 કુચ્છિયતવં કુળંતો કુચ્છિયગ્ગમાયણો હોઈ ॥૧૪૦॥
 કુમિતધર્મે રતઃ કુસિતપાર્ષદિમત્તિસંયુકઃ ।
 કુમિતવતઃ કુર્વન્ કુસિતગતિભાજનં મવતિ ॥૧૪૦॥
 નિન્દિતધર્મે રતઃ ભક્તિ અધમ પાખંડિની કરે;
 નિન્દિત વપ કરતો અને, તે નીચ ગતિ ભાજન ખરે. ૧૪૦

જે છવો નિચ મિથ્યાધર્મમાં રત્ત છે, મિથ્યાદષ્ટિ પાખંડી નિચ વેતધારીઓની ભક્તિ કરે છે. તથા નિચ મિથ્યા ધર્મને એરે છે, તેમજ મિથ્યા અજ્ઞાનતપ કરે છે, તે દુર્માનિના ભાજન અને છે; એરે મિથ્યાત્વ દે મિથ્યાત્વીના સંગ છોડવા અર્થે ઉપદેશ છે. ૧૪૦

૧૫ મિચ્છનાગામે કુળયકુલન્યેહિ મોહિઓ જીવો ।
 મમિકો અજાડકાએ મંમારે ખીર વિંતેદિ ॥૧૪૧॥
 હિં રિષ્ટાસપ્તે કુલયકુલાર્થે મોહિતઃ જીવઃ ।
 જીવન યત્નરૂપને મંમારે ખીર ! વિનય ॥૧૪૧॥

૧૫ મિચ્છનાગામે કુળયકુલન્યેહિ મોહિઓ જીવો. અર્થ-નિચામને, રૂપી કુલયકુલમાં રત, પ્રતિ તેમજ મિથ્યાત્વને કારણે મોહિત થઈ જાય છે એવી રીતે. દુર્ધાદિ અસલ્લય

જે સંપૂર્ણ કળાઓ તથા શીલ સંયમ આદિ શુભો સહિત છે તે સમ્યગ્દષ્ટિ પુરુષોને
અમે મુનિ કહીએ છીએ. પણ જે અનેક દોષોનું ધર છે, તથા અત્યંત મલિન ચિત્તવાળા
છે, તેવા મિથ્યાદષ્ટિ પુરુષ શ્રાવક સમાન પણ નથી. ૧૫૫

તે ધીરવીરપુરિસા સ્વમદમસ્વગ્ગેણ વિસ્ફુરંતેણ ।
દુજ્જયપવલવલુદ્ધરકસાયમહ ગિજ્જિયા જેહિં ॥૧૫૬॥

તે ધીરવીરપુરિસાઃ સ્વમદમસ્વગ્ગેણ વિસ્ફુરતા ।
દુર્જયપ્રવલ્લોદ્ધતકપાયમટા નિર્જિતા યૈઃ ॥૧૫૬॥

સત્પુરુષ તે ધીર વીર જે ક્ષમદમ અસિ અમકાવતા;
દુર્જય કપાય બલીન યોદ્ધા મત્ત ભારી હકાવતા ૧૫૬

તે પુરુષો ધીર વીર છે કે જેમણે ક્ષમા તથા ઈન્દ્રિય સંયમરૂપ અળકતી તલવાર
વડે અત્યંત દુર્જય, કઠિનતાથી છતાંય તેવા બળવાન અને બળથી ઉન્મત્ત કપાયરૂપી
યોદ્ધાઓને છતી લીધા છે. ૧૫૮

ધ્રુવ્વા તે મયવંતા દંસગ્ગાણગ્ગપવરહત્ત્યેહિં ।
વિસયમયરહરપડિયા મવિયા ઉત્તારિયા જેહિં ॥૧૫૭॥

તે ધન્યાઃ મયવંતાઃ દર્શનજ્ઞાનાપ્રવરહસ્તૈઃ ।

વિષયમકરધરપતિતા મન્યા ઉત્તારિતા યૈઃ ॥૧૫૭॥

ધન્ય તે ભગવંત દર્શન જ્ઞાન હસ્ત પ્રસારતા;
એ વિષય બલધિમાં પડેલા, ભવ્યને ઉદ્ધારતા. ૧૫૭

તે ભાગ્યવંત જ્ઞાની ભગવંતો ધન્ય છે કે જે દર્શન અને જ્ઞાનરૂપ ચોતાના એ
બળવાન હાથથી, વિષયરૂપ મકરહાથ એટલે મગરમચ્છથી વ્યાસ એવા મહાસાગરમાં પડેલા
જલ્ય જુએને બાંધ પકડીને ઉપર ખેંચી લઈ અંસાર સમુદ્રને પાર લઈ બધે મોક્ષરૂપ
અનંત મુખમાં સ્થાપી. નિઃકારનું કડુંગાથી સંપૂર્ણ ઉદ્ધાર કરે છે. ૧૫૭

માયાવેદિ અમેમા મોહમહાતસ્વરમ્મિ આરુદ્ધા ।
વિમલવિમલપુલ્કકુલિય ત્વળંનિ મુણિ જાણસત્ત્યેહિં ॥૧૫૮॥

માયાવેદિ અમેમા મોહમહાતસ્વરો આરુદ્ધામ્ ।
વિમલવિમલપુલ્કવિનાં ત્વળંનિ મુનયઃ જ્ઞાનસત્ત્વૈઃ ॥૧૫૮॥

જે માહ મહા નરૂપર અદેલી વિષય વિભુષેા સુતા;
સાંપુર્ણ માયા વડેલી મુનિઓ જ્ઞાનસત્ત્વ છતાં. ૧૫૮

જાતી મુનિનાં મોહરૂપે મહાન વદ્ધ ઉપર અદેલી વિષયરૂપી વિપત્તિ પુષ્પેથી ફૂલે
સ વૃક્ષે ન મારફતે તેમને સ્વેચ્છજ્ઞાનરૂપી યશ્ચ વડે છેદી નાખે છે. ૧૫૮

મોહમહાતસ્વરેહિં ચ મુક્તા જે કમ્મભાવસંવૃતા ।
તે મયરહિયવેહિં કર્મણિ ચારિત્યગ્ગેણ ॥૧૫૯॥

જિન ભાવના ભાવિત જીવો, સિદ્ધિમુખ વર પામિયા;
શિવ અજર અમર સ્વરૂપ અનુપમ, વિમલધામ વિરામિયા. ૧૬૨

જિનેન્દ્રના શુદ્ધ સહજાતમસ્વરૂપની ભાવના સહિત જીવ ઉત્તમ મોક્ષમુખને પામે છે. એ મોક્ષમુખ કલ્યાણસ્વરૂપ છે, જરા મરણ રહિત છે, અનુપમ છે, સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે, સર્વ પ્રકારના કર્મમલથી રહિત છે, તથા તુલના રહિત છે. ૧૬૨

તે મે તિહુવળમહિયા સિદ્ધા સુદ્ધા ગિરંજના ગિચ્ચા ।
દિંતુ વરભાવસુદ્ધિ દંસણણાણે ચરિત્તે ય ॥૧૬૩॥
તે મે ત્રિમુવનમહિતાઃ સિદ્ધાઃ શુદ્ધાઃ નિરંજનાઃ નિઃયાઃ ।

દદતુ વરમાવશુદ્ધિ દર્શનજ્ઞાને ચારિત્રે ચ ॥૧૬૩॥
તે સિદ્ધ નિત્ય વિશુદ્ધ ત્રિભુવનપૂજ્ય ઈશ નિરંજનાઃ;
ધો ભાવશુદ્ધિ જ્ઞાનદર્શનચરણમાં દુઃખમંજના; ૧૬૩

જે ત્રણ લોકમાં પૂજ્ય છે, વિશુદ્ધ છે, કર્મમલરૂપ અંજનથી રહિત નિરંજન છે, નિત્ય શાશ્વત છે એવા સહજાતમસ્વરૂપી સિદ્ધ ભગવંતો મને જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર ગુણોમાં સર્વોત્તમ શુદ્ધિ આપો; અર્થાત્ તેમની કૃપાથી મને રતનત્રયની શુદ્ધતા પ્રાપ્ત થાઓ । શુદ્ધ ભાવનું ફળ સિદ્ધ અવસ્થા છે. તેથી તે ફળને પામ્યા છે એવા સિદ્ધ ભગવંત પાસે આશાપંથી સિદ્ધિનું કારણ એવા શુદ્ધ ભાવની પૂર્ણતા અમારામાં પ્રગટો, એમ પ્રાર્થે છે. ૧૬૩

કિં જંપિણ વહુણા અત્યો ધમ્મો ય કામમોક્ષો ય ।
અણે વિ ય વાવારા ભાવમ્મિ પરિટ્ઠિયા સવ્વે ॥૧૬૪॥
કિં જન્પિતેન વહુના ઈર્યઃ ધર્મઃ ચ કામમોક્ષઃ ચ ।
અન્ને આપ ચ વ્યાપારાઃ માવે પરિત્થિતાઃ સર્વે ॥૧૬૪॥
બહુ કહેવું શું ? ત્યાં અર્થ તેમજ ધર્મકામવિમુક્તિ એ;
વળી અન્ય પણ વ્યાપાર સર્વે, ભાવને આધીન છે. ૧૬૪

આશાપંથવર કરો છે કે વળું કહેવાથી શું ? ત્યાં ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચારેય મુદ્દાઓ તથા બીજાં જે કંઈ કાંઈ છે તે સર્વ શુદ્ધભાવને આધીન છે.

ય દેવો પિયને કાષ્ઠે, ન પાપાણે ન મુન્મથે ।

માવેતુ વિગ્રહે દેવસ્તમાદ્ માયો દિ કારણમ્ ॥

દેવ કાળની બનાવેલી ભૂતિમાં નથી. તેમજ આરસ પાયાણ કે માટીની ભૂતિમાં પણ નથી. દેવ ને કાલ છે ત્યાં પ્રમદ છે. માટે ભાવજ કારણ છે. ‘માવે જિનવર પૂજિયે, કાલ કહે છે નહીં, કાલે ભાવના ભાવિયે, ભાવ દેવગજાન.

મુદ્દાને જે ચાર પ્રવેશન ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ તથા તે સિવાય અન્ય પણ મોક્ષ ભાવના સર્વ વ્યાપાર છે તે અનમાના શુદ્ધ જૈનન્ય પરિણામસ્વરૂપ ભાવનેજ આધીન છે. શુદ્ધ ભાવપૂર્ણ સર્વ સિદ્ધિ છે એમ મંત્રણમાં ભણે. બહુ કહેવાથી શું ? ૧૬૪.

૬. મોક્ષ પ્રાપ્ત

જ્ઞાણમયં અપ્પાણં ઉવલદ્ધં જેણ ક્કહિયકમ્મેણ ।
 ચદ્ધજ્ઞ ય પરદવ્વં જમો જમો તસ્સ દેવસ્સ ॥૧॥
 જ્ઞાનમય આત્મા ઉપલબ્ધઃ યેન ક્ષરિતકર્મણા ।
 ત્યક્ત્વા ચ પરદ્રવ્યં નમો નમસ્તસ્મૈ દેવાય ॥૧॥
 કરી કર્મક્ષય નિજ જ્ઞાનમય સહજાત્મની પ્રાપ્તિ કરી;
 પરદ્રવ્યત્યાગી દેવને એ નમો ભાવે ફરી ફરી. ૧

આ મોક્ષ પ્રાપ્તનો પ્રારંભ કરતાં આચાર્યદેવ, ભાવ મોક્ષસ્વરૂપ શુદ્ધ સહજાત્મ-
 સ્વરૂપી અરિહંત દેવ અને દ્રવ્ય અને ભાવથી મોક્ષસ્વરૂપ એવા શુદ્ધ સહજાત્મસ્વરૂપી
 શિદ્ધ ભગવાંત, એ બન્ને પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરે છે. જેમણે સમસ્ત કર્મોના ક્ષય કરી
 દેવજ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ કરી, તે દેવને મંગળના અર્થી આચાર્ય દેવ
 મંગળાચરણમાં નમસ્કાર કરે છે.

કર્મોના ક્ષય કરીને જેણે સર્વ પર દ્રવ્યોનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ સહજાત્મની પ્રાપ્તિ
 કરી તે દેવને વારંવાર નમસ્કાર હો.

“સર્વ દ્રવ્યર્થો, સર્વ ક્ષેત્રર્થો, સર્વ કાળથી અને સર્વ ભાવથી જે સર્વ પ્રકારે
 અપ્રતિબદ્ધ થઈ નિજ સ્વરૂપમાં સ્થિત થયા તે પરમપુરુષોને નમસ્કાર”

—શ્રીમદ્ રાજમંદ્ર

જમિજ્ઞ ય નં દેવં અણંતવરણાણદંસણં મુદ્ધં ।
 વોચ્છં પરમપ્પાણં પરમપયં પરમજોઈણં ॥૨॥
 જન્વા ચ નં દેવં જનંતવરજ્ઞાનદર્શનં શુદ્ધમ્ ।
 યમ્મે પરમાત્માણં પરમવદં પરમયોગિનામ્ ॥૨॥
 પર જ્ઞાન દષ્ટિ અનંતગુણ સત્ દેવ શુદ્ધ નમી વિભુ;
 પર યોગીજ્ઞાને કદ્દ પરમપદચારી પરમાત્મા પ્રભુ. ૨

અ. ચાર્ણકી કરે છે કે અનંત જ્ઞાન અને અનંત દર્શનરૂપ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન દર્શનના
 પ્રાપ્તિને મોક્ષ કહેવાય છે. શુદ્ધ જોડથી અધાર હોય સ્થિતિ નિર્દોષ, લીતરાગ, સદાત્મ-
 સ્વરૂપી દેવને નમસ્કાર કરીને ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન કરતારા પરમ યોગીઓને માટે ઉત્કૃષ્ટ પરમપદ-
 મોક્ષ પરમાત્માણું સ્વરૂપ અર્થે કરી શકે.

આ મોક્ષ પ્રાપ્તનો પ્રારંભ શું? અને પ્રાપ્ત કરવા શું? તે બંને વર્ણન કરવાથી
 આ નોંધે નહિયો કોઈ છે. સર્વ કર્મોથી મુક્ત થઈ શુદ્ધ સહજાત્મસ્વરૂપને પ્રાપ્ત
 કરીને તે શિદ્ધ ભગવાંતે મોક્ષસ્વરૂપ પરમાત્માપદ પ્રાપ્ત છે. તે મોક્ષપદ પ્રાપ્ત

અક્ષાણિ વહિરપ્પા અંતરપ્પા હુ અપ્પસંકપ્પો ।
 કમ્મકલંકવિમુક્કો પરમપ્પા મળ્લણ દેવો ॥૫॥
 અક્ષાણિ વહિરાત્મા અન્તરાત્મા સ્ફુટં આત્મસંકલ્પઃ ।
 કર્મકલંકવિમુક્તઃ પરમાત્મા મળ્યતે દેવઃ ॥૫॥

છે ધ્વન્દ્રિયે બહિરાત્મ, અંતરઆત્મ અનુભવ પ્રગટ બે;
 જે કર્મ દોષ વિમુક્ત તે, પરમાત્મા સત દેવ એ. ૫

સ્વર્ગના આદિ ધ્વન્દ્રિયો તે બાહ્યાત્મા છે. ધ્વન્દ્રિય, શરીરાદિ બાહ્ય, ચોતાના સ્વરૂપથી
 ભિન્ન પદાર્થોમાં આત્માપણની બુદ્ધિ તે બહિરાત્મપણું છે.

આત્મસંકલ્પ તે અંતરાત્મા છે. શરીર, કર્મ, રાગદ્વેષ-મોહાદિ દુઃખપરિણામથી રહિત
 મારો આત્મા છે, શરીરમાં રહેવા છતાં શરીરને સ્વર્ગતો નથી, કર્મબંધનથી બંધાયેલો
 છતાં તે અબદ્ધ છે, બંધાયેલો નથી, જળમાં કમલ અલિપ્ત છે, તેમ મારો આત્મા કર્મથી
 અલિપ્ત છે, એવા ભેદજ્ઞાન સહિત અંતરંગમાં આત્માના પ્રગટ અનુભવ યુક્ત સંકલ્પ તે
 આત્મસંકલ્પ છે, તે અંતરાત્મા છે.

જ્ઞાનાવરણાદિ દ્રવ્યકર્મ, રાગદ્વેષાદિ ભાવકર્મ, શરીરાદિભોગકર્મ, એ કલંકમલથી રહિત
 છે તે પરમાત્મા છે, તે જ દેવ છે.

શ્રી આનંદધનજી કહે છે કે:—

ત્રિવિધ સકલ તતુધરગત આત્મા,

બહિરાત્મ ધુરિ ભેદ, સુજ્ઞાની;

બીજો અંતર આત્મ, તીસરો

પરમાત્મ અસ્મિંછેદ, સુજ્ઞાની.

સુમતિ°

આત્મમણુદે દો કાયાદિક અલ્લો,

બહિરાત્મ અચરૂપ, સુજ્ઞાની;

કાયાદિકનો દો સાખીધર રહ્યો,

અંતર આત્મચરૂપ, સુજ્ઞાની.

સુમતિ°

જ્ઞાનાનંદે દો પૂરણ પાવનો,

વર્જિત સકલ ઉપાધિ, સુજ્ઞાની,

અર્ચીદ્રિય ગુણગુણમણિ આગર

એમ પરમાત્મ આધ; સુજ્ઞાની.

સુમતિ°

બહિરાત્મ તથા અંતર આત્મા—

રૂપ યદ્યં વિર ભાવ, સુજ્ઞાની;

પરમાત્મનું દો આત્મ ભાવનું.

આત્મ અર્ચનું દાવ, સુજ્ઞાની.

સુમતિ°

સર્વ દેહધર્મીઓમાં રહેલો આત્મ; તથા પ્રકાર છે. પહેલો પ્રકાર બહિરાત્મા, બીજો
 અંતરઆત્મા અને ત્રીજો પરમાત્મા છે.

બહિર્થે સ્ફુરિતમનાઃ ઇન્દ્રિયદ્વારેણ નિજસ્વરૂપધ્યુતઃ ।

નિજદેહં આત્માનં અધ્યવસ્યતિ મૂઢદષ્ટિસ્તુ ॥૮॥

મન બાહ્ય અથે સ્ફુરિત નિજપદ ધ્યુત ઇન્દ્રિયદ્વારથી;

નિજ દેહને આત્મા ગણી અભ્યાસતા એ મૂઢધી. ૮

મૂઢધી એટલે મિથ્યાદષ્ટિ બહિરાત્મા સ્ત્રી, પુત્ર, શરીરાદિ બાહ્ય પદાર્થોમાં મનને જોડીને, તલ્લીન કરીને, તથા ઇન્દ્રિયદ્વારા નિજસ્વરૂપને ભૂલીને, ઇન્દ્રિયોને જ આત્મા સમજી, પોતાના શરીરને જ આત્મા માને છે, જાણે છે, તેવો જ અભ્યાસ કર્યા કરે છે. ૮

ણિયદેહસરિસ્સં પિચ્છિઝ્ઞણ પરવિગ્રહં પયત્તેણ ।

અચ્ચેયણં પિ ગહિયં શ્ચાઝ્ઞજ્ઞ પરમમાણ ॥૯॥

નિજદેહસદૃશં દૃષ્ટ્વા પરવિગ્રહં પ્રયત્તેન ।

અચેતનં અપિ ગૃહીતં ધ્યાયતે પરમમાણેન ॥૯॥

નિજ દેહ સદૃશ દૃષ્ટીને જે અન્યના જડ દેહને;

જડરૂપ જાણે તોય ગણતા અન્યના આત્માપણે. ૯

મિથ્યાદષ્ટિ છપ પોતાના શરીર જેવું જ બીજાનું શરીર જોઈને, આ દેહ અચેતન છે એમ જાણતા છતાં મિથ્યા બાવે કરીને, પ્રયત્ને કરીને પણ બીજાના દેહને બીજાના આત્મા તરીકે ગણે છે, માને છે, ચિંતવે છે. ૯

મપરજ્ઞસવસાણં દેહેષુ ય અવિદિતથમપ્પાણં ।

મુયદારાદિવિસણ મણુયાણં ચડ્ડણ મોહો ॥૧૦॥

સ્વપરાત્મવસાયેન દેહેષુ ચ અવિદિતાર્થમાત્માનમ્ ।

મુનદારાદિવિષયે મનુજાનાં વર્દતે મોહઃ ॥૧૦॥

નિરૂપર શરીરે આત્મનિશ્ચય, આત્મજ્ઞાન વિમુખ ત્યાં;

મુનરૂપી પગરે વિષયમાં વધતો મનુજનો મોહ ત્યાં. ૧૦

મોહી છપ પોતાના કે પરના દેહમાં પોતાના કે પરના આત્માપણે માને છે, અત્યંત છે, નિશ્ચય કરે છે, તેથી આત્માનું અસત ભૂત સદૃશ સ્વરૂપ તેને જાણતા નથી. ને જાણે સ્ત્રી પુત્રાદિકાં મનુષ્યોને મોહ વધતો જાય છે. ૧૦

મિત્તજ્ઞાણેમુ રમો મિત્તજ્ઞામાયેણ માવિઓ સંતો ।

મોહોદપ્પણ કુળરવિ ઓં સમ્મણાપ મણુઓ ॥૧૧॥

વિષયજ્ઞાણુ રતઃ મિત્તજ્ઞામાયેણ માવિતઃ સન્ ।

મોહોદપ્પણ કુળરવિ ઓં મન્યતે મનુજઃ ॥૧૧॥

સ્વજ્ઞાન મિત્તજ્ઞામાંદિ મિથ્યા બાવ બાવિત એ છતો;

મોહોદપ્પણ કરી કરી તનને જ આત્મા માનતો. ૧૧

૧. 'મિત્તજ્ઞાણેમુ રમો મિત્તજ્ઞામાયેણ માવિઓ સંતો' એમ અર્થ થાય છે.

સ્વદ્રવ્યરતઃ શ્રમણઃ સમ્યગ્દષ્ટિઃ ભવતિ સઃ સાધુઃ ।

સમ્યક્ચરણિતઃ પુનઃ ક્ષયયતિ દુષ્ટાષ્ટકર્માણિ ॥૧૪॥

નિશ્ચયે સમ્યગ્દષ્ટિ મુનિ તે સ્વરૂપે રતિ જે ધરે;

સમ્યક્ત્વ પરિણુત, દુષ્ટ આઠે કર્મોના ઝટ ક્ષય કરે. ૧૪

જે મુનિ સ્વદ્રવ્ય, નિજ શુદ્ધ સહજાત્મસ્વરૂપ, તેને ત્રિષે રત છે, રુચિ સહિત છે, તે નિશ્ચયથી સમ્યગ્દષ્ટિ છે. એવા સમ્યગ્દષ્ટિ સમ્યક્ત્વભાવે પરિણુમતા હોવાથી દુષ્ટ એવાં આઠેય કર્મોના ક્ષય કરે છે.

કર્મ નાશ કરવાનું અને મુક્તિ પ્રાપ્ત કરવાનું કારણ સંશ્લેષમાં અહીં કહ્યું છે.

જે પોતાના શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ આત્માની શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ, અનુભવ, તદ્વત્તીનતા યુક્ત છે તે નિયમથી સમ્યગ્દષ્ટિ છે. આ સમ્યક્ત્વભાવે પરિણુમતા જ્ઞાની આત્માને દોષિત કરનાર, મલિન કરનાર, કલંકરૂપ આઠ કર્મોના નાશ કરી નિર્વાણને પામે છે.

આત્મસ્વરૂપના અનુભવરૂપ અમૃત રસના આસ્વાદમાં નિરંતર નિમગ્ન રહેનાર કર્મોના નાશ કરી મોક્ષ પ્રત્યે શીઘ્રગતિથી ગમન કરી રહેલા સમ્યગ્દષ્ટિ મહાત્માઓની અદ્વિભુત દશા, અર્ચિદ્રિય જ્ઞાનનો વિષય હોવાથી, સામાન્ય જીવોને લક્ષ્યગત થવી સુગમ નથી. આવી દશામાં ઝીલના માહાત્મા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનાં નીચેનાં વચનોથી એવી દશાનો કાંઈક અંશ અપ્પાત આવી શકવા યોગ્ય છે.

“અમે પરમ પ્રસન્નપદમાં છીએ. તમારો સત્સંગ નિરંતર ઇચ્છીએ છીએ.

અમારી દશા હાલમાં કેવી વર્તે છે તે જાણવાની આપની ઇચ્છા રહે છે; પણ જેવી વિગતથી જ્ઞેઈએ, તેવી વિગતથી લખી શકાય નહીં એટલે વારંવાર લખી નથી. અને ટૂંકામાં લખીએ છીએ.

એક પુરાણપુરુષ અને પુરાણપુરુષની પ્રેમસંપત્તિ વિના અમને કંઈ ગમતું નથી; અમને કંઈ પદાર્થમાં રુચિમાત્ર રહી નથી. કંઈ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા થતી નથી; વ્યવહાર કેમ ચાલે છે એનું જ્ઞાન નથી; જગત શું સ્થિતિમાં છે તેની સ્મૃતિ રહેતી નથી; કોઈ શત્રુ-નિત્યમાં ઝેરલાવ રહ્યો નથી; કોણ શત્રુ છે અને કોણ મિત્ર છે, એની ખબર રખાતી નથી; અમે દેવધારી છીએ કે કેમ તે સાંભરીએ ત્યારે માંડ જાણીએ છીએ; અમારે શું કરવાનું છે તે કેઈથી કષ્ટાય તેવું નથી; અમે બધાય પદાર્થોથી ઉદાસ થઈ જવાથી ગમે તેમ વર્તીએ છીએ; જન, નિયમનો કંઈ નિયમ રાખ્યો નથી; જાત ભાતનો કંઈ પ્રસંગ નથી; અપરાધો વિમુક્ત જગતમાં કોઈ માન્યું નથી; અમારાથી સન્મુખ એવા સત્સંગી નહિ, મદન, મિદ રહે છે, પ્રાપ્તિ શું છે એટલે પ્રાપ્તિની ઇચ્છા નથી; શબ્દાદિ વિષયો અનુભવ્યા સમુપજા અવગણી અપરાધ ઇચ્છેશ્વરથી તેની ઇચ્છા રહી નથી; પોતાની ઇચ્છાએ ધોરી જ પ્રવૃત્તિ કરવામાં આરે છે, જેમ દહિએ ઇચ્છેલો કમ દોરે તેમ દોરાઈએ છીએ; દ્વાર પ્રવેશ રૂપ જેવું થઈ જતું છે, પાંચે ઇન્દ્રિયો ગૂંચવેલું પ્રવર્તવારૂપ જ રહે છે; નવ પ્રમાણ બોલી સંભારેલું ન રહતું નથી. વાંચનાં વિજ્ઞાન રહેતું નથી; ખાવાની, પીવાની, સૂવાની, નૃત્યની, માંદગારી, અને બેસવાની વૃત્તિઓ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણ વર્તે છે.

સંબ્રામમાં છતાય નહિ જે કોઈ સુભટાથી પદિ;

છતાય શું તે એક નરથી વીર ભટ એવો કદી? ૨૨

જે કોઈ સુભટ, વીર યોદ્ધો, સંબ્રામમાં સર્વ યોદ્ધાઓ સહિત કરોડ યોદ્ધાને છતી શકે, તે શું કદી એક યોદ્ધાને નહિ છતે? અર્થાત્ એક યોદ્ધાથી કદી પરાજિત થશે? નહિ જ.

તેવી રીતે જે મહાત્મા ધ્યાનબળે નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરી શકે તેવી શક્તિ ધરાવે છે, તે સર્વ કર્મરૂપ યોદ્ધાઓને હણવા સમર્થ છે. તો પછી સ્વર્ગને રોકનાર એકલાં પાપ કર્મ તેનો ક્ષય કરવા શું તે સમર્થ ન થાય? અર્થાત્ પાપોનો ક્ષય કરવો તો તેમને અત્યંત સુગમ હોવાથી દેવલોકની પ્રાપ્તિ તો અત્યંત સુગમ છે જ. ૨૨

સગં તવેણ સર્વો વિ પાવણ કિંતુ જ્ઞાણજોષણ ।

જો પાવણ સો પાવણ પરલોચે સાસયં સોક્ષં ॥૨૩॥

સ્વર્ગ તપસા સર્વઃ અપિ પ્રાપ્નોતિ કિન્તુ ધ્યાનયોગેન ।

યઃ પ્રાપ્નોતિ સઃ પ્રાપ્નોતિ પરલોકે શાશ્વતં સૌખ્યં ॥૨૩॥

તપથી લહે સૌ સ્વર્ગ, કિન્તુ ધ્યાનયોગે જે લહે;

તે તો ખરે પરલોકમાં સુખ સંપદા શાશ્વત લહે. ૨૩

તપ વડે સૌ કોઈ સ્વર્ગ પામે છે, પરંતુ જે ધ્યાન વડે સ્વર્ગ પામે છે તે પરલોકમાં સ્વર્ગથી વ્યતી, અવિનાશી સુખસ્વરૂપ ભોક્ષપદને પામે છે. ૨૩

અસોહણજોષણં સુદં હેમં હવણ જહ તહ ય ।

કાલાર્ફલદીપ અપ્પા પરમપ્પઓ હવણિ ॥૨૪॥

અતિરોમનયોગેન સુદં હેમ ભવતિ યથા તથા ચ ।

કાલદિલ્લયા આત્મા પરમાત્મા ભવતિ ॥૨૪॥

નિભ શુદ્ધ ધાય સુવર્ણ, શુદ્ધિ હેતુ પામો પ્રયોગથી;

છત્ર શુદ્ધ પરમાત્મા બને, કાળાદિ લબ્ધિ યોગથી. ૨૪

જેમ સુવર્ણ શુદ્ધિ કરનારી સર્વ સામગ્રીના યોગે સુવર્ણ પાપાણુમાંથી શુદ્ધ સોનું બને છે, તેમ કર્મ આદિ લબ્ધિ, જે દ્રવ્ય, દોષ, કાળ, બાવરૂપ સામગ્રી, તે પામીને, અતિશીઘ્ર સમયે સર્વેએ અશુદ્ધ એવા આ આત્મા તે સંપૂર્ણ શુદ્ધ થઈ પરમાત્મા બને છે. ૨૪

યર વચ્ચેણિ સમો મા દુવલં હોઝ ગિરણિ રૂપેરહિં ।

સાપાકવટ્ટિપાણં પટિવાલંતાણ ગુરુમેયં ॥૨૫॥

કા કરવેણિ સ્વર્ગઃ મા દુઃસં ભવતુ નરકે હતરેઃ ।

તપાવર્ણિયાત્ પ્રતિપાલ્યતાં ગુરુમેઃ ॥૨૫॥

યર સ્વર્ગ તપથી, નરક દુઃખ અગ્રને ન થયો કદા;

તપના વર્ણ બને આનંદ વિનિભા બેઠ મેટો છે યથા. ૨૫

તપના વર્ણ સ્વર્ગની પ્રતિધાયા છે તે તપમ છે, પણ અનંત અને અતપથી

પાપના દુઃખની પ્રતિધાયા છે તે નરક છે, જેમ છાયામાં અને તાપમાં વ્યતીતને

પ્રીતિ અપ્રીતિ તે રાગદ્વેષ છે. પરમાં મમત્વ તે મોહ છે. સંસારનું મમત્વ તો ત્યાગીઓને નથી, પરંતુ ધર્માનુરાગથી શિષ્યાદિમાં મમત્વ છે તે પણ તજવા યોગ્ય છે.

આ પ્રમાણે ઉપદેશકત સર્વ દોષો ધ્યાનમાં વિશ્લેષ કરતાં જાણી, તેને તજીને, જ્ઞાની પુરુષો શુદ્ધ આત્મધ્યાનમાં મગ્ન થાય છે. ૨૭

મિચ્છત્તં અણ્ણાણં પાવં પુણ્ણં ચણ્ણિ તિવિદ્ધેણ ।

મોળબ્બણ જોઈ જોયત્થો જોયણ અપ્પા ॥૨૮॥

મિથ્યાત્વં અજ્ઞાનં પાપં પુણ્યં ત્યક્ત્વા ત્રિવિધેન ।

મૌનવ્રતેન યોગી યોગસ્થઃ દ્યોતયતિ આત્માનમ્ ॥૨૮॥

મિથ્યાત્વ ને અજ્ઞાન સહ જે પુણ્ય પાપ ત્રિવિધ તજે;

યોગસ્થ યોગી મૌનવ્રત સહ પ્રગટ ધ્યાવે આત્મને. ૨૮

ધ્યાનમાં સ્થિત જ્ઞાની પુરુષ મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, પાપ પુણ્ય આદિ મન વચન કાયાથી તજી દઈને, મૌનવ્રત સહિત ધ્યાનમાં સ્થિર થઈને પ્રગટ આત્માનું ધ્યાન કરે છે. ૨૮

જં મયા દિસ્સદે રૂવં તણ્ણ જાણાદિ સવ્વહા ।

જાણમં દિસ્સદે ણંતં તમ્હા જંપેમિ કેણ હં ॥૨૯॥

યન્ મયા દ્દસ્યતે રૂપં તન્ ન જાનાતિ સર્વથા ।

જ્ઞાયકં દસ્યતે ન તત્ તસ્માત્ જ્ઞપ્તામિ કેન અહં ॥૨૯॥

જે રૂપ દેખાયે મને, જાણું ન તે તો કંઈ ખરે;

દેખાય જ્ઞાયક તો નહીં, પછી બોલું કોની સાથે. ૨૯

દેખા વિચારે મૌન મદણ કરે છે તે જણાવે છે. જે શરીરાદિ જડ રૂપો પદાર્થોને હું દેખું મું તે અચેતન હોવાથી કોઈ પણ જાણતા તો છે નહિ. તથા હું જાણનારો અરૂપી મું તે દેખાતો નથી. તેથી હું કોની સાથે બોલું ?

જીને પરસ્પર વાત કરનાર હોય તો તેની સાથે બોલાય. આત્મા તો અમૂર્તિક અરૂપી છે તે દેખાતો નથી. જે રૂપી પુદ્ગલ છે તેનો જાણવાનો સ્વભાવ નથી, તેમ દેખવાનો સ્વભાવ નથી. તેથી મારે કોની સાથે બોલવું ? વચન વ્યવહાર તો જે જાણે કે દેખે તેની સાથે થાય, એવા વિચારે ધ્યાની મૌન મદણ કરે છે. ૨૯

મયસામાગિરોદ્ધેણ કમ્મં સ્વય્ઙ્ સંચિયં ।

જોયમ્મો જાણણ્ જોઈ જિગદેવેણ માસિયં ॥૩૦॥

મયસામાગિરોદ્ધેણ કમ્મં શપર્ચાત્ સંચિત્તમ્ ।

જોયમ્મો જાણણ્ જોઈ જિગદેવેણ માસિતમ્ ॥૩૦॥

આત્માના સમક્ષ નિરોધીને સંચિત્ત કમ્ અપાવના;

જોયમ્મો જોઈ જાણી સમક્ષ જાતા એમ જિગદર ભાષના. ૩૦

જોયમ્મો જોઈ જાણી સમક્ષ જાતા એમ જિગદર ભાષના. ૩૦

વિષયકપાયઃ યુક્તઃ રુદ્રઃ પરમાત્મમાવરહિતમનાઃ ।

સઃ ન લભતે સિદ્ધિસુખં જિનમુદ્રાપરાઙ્મુલઃ જીવઃ ॥૪૬॥

છવ યુક્ત વિષય કપાય મન પરમાત્મ ભાવનહીન જે;

જો રુદ્ર જિનમુદ્રા વિમુખ કદી સિદ્ધિ સુખ પામે ન એ ૪૬

જે છવ વિષય કપાયમાં આસક્ત છે, રુદ્ર પરિણામી છે, અર્થાત્ હિંસાદિ પાપોમાં હર્ષ માને છે અને પરમાત્માની ભાવનાથી રહિત છે, તે જિનમુદ્રાથી બ્રહ્મ થાય છે; તેથી મોક્ષ યુખને પામતા નથી, અહીં રુદ્ર વિશેષણથી એવો પણ આશય છે કે રુદ્ર અગિયાર થાય છે. તે વિષયકપાયથી આસક્ત થઈ જિનમુદ્રાથી બ્રહ્મ થાય છે. તેમનો મોક્ષ થતો નથી. એ કથા પુરાણમાં પ્રસિદ્ધ છે. ૪૬

જિનમુદ્ સિદ્ધિમુદ્ હવેઈ ગિયમેણ જિનવરુદ્ધિદ્વા ।

સિવિણે વિ ન રુચ્ઙ્ પુન જીવા અચ્છંતિ ભવગહણે ॥૪૭॥

જિનમુદ્રા સિદ્ધિસુખં ભવતિ નિયમેન જિનવરોદ્ધિદ્વા ।

સ્વનેડપિ ન રોચને પુનઃ જીવાઃ તિષ્ઠંતિ ભવગહને ॥૪૭॥

નિશ્ચયે જિનવરકથિત જિનમુદ્રાજ સિદ્ધિ સૌખ્ય છે;

સ્વપ્નેય જેને ના રુચે, રહે ભવવને જ સદાય તે. ૪૭

જિનદેવે કહેલી જિનમુદ્રા નિશ્ચયથી મોક્ષસુખ છે, અર્થાત્ તે મુદ્રાના ધરનાર જાની જનમાનમાં સ્વામીન યુખને અનુભવે છે અને તે પરંપરાથી મોક્ષસુખનું કારણ થાય છે. જે છવોને એ જિનમુદ્રા સ્વપ્નમાં પણ રુચિ કર થતી નથી તે છવો ભવરૂપી ભયંકર વનમાં સદાય ભ્રમતા જ રહે છે; અર્થાત્ સંસારથી મુક્ત થઈ મોક્ષસુખને પામવા બાળ્યશાળી થતા નથી. ૪૭

પરમપ્રય ક્ષાયંતો જોઈ મુચેઈ મલ્લદલોદ્દેહન ।

પાદિપદિ નવં કમ્મં ણિદિટ્ઠં જિનવરિદ્દેહિ ॥૪૮॥

પરમાત્માનં ધ્યાયન્ યોગી મુચ્યતે મત્તદલોદ્દેહન ।

રુદ્ધિયે નવં કમ્મં તિદિટ્ઠં જિનવરેન્દ્રે ॥૪૮॥

પરમાત્મ ધ્યાને યોગી છૂટે લોભ મત્તપ્રદ બાવ જે;

જેમના ના વળી નવીન કમ્મ, કદે જિનવરેન્દ્ર એ. ૪૮

પરમાત્માનું ધ્યાન કરનાર યોગી પાપ ઉત્પન્ન કરનાર લોભથી છૂટે છે. આ મોક્ષ મરજોનાં સુખની વાતોનાં લોભ દોષ ત્યાં સુધી પરમાત્માનું ધ્યાન થતું નથી. પરંતુ તે મોક્ષને જ પામે. ત્યાં જ ત્યાં પરમાત્માનું ધ્યાન ધ્યાનરૂપે થાય છે. પરમાત્માનું ધ્યાન થતું જાય છે તે અત્માના બાવને મરિત કરે છે. તેથી મોક્ષ થાય જ કહેવાય છે.

જે જ રુદ્ધિય મળી નવીન કમ્મને અર્થ થાય નથી. એમ જિનવરેન્દ્રે કહ્યું છે. ૪૮

જદ્ ફલિહમણિ વિસુદ્ધો પરદવ્યજુદો હવેહ અણં સો ।
 તદ્ રાગાદિવિજુત્તો જીવો હવદિ દુ અણ્ણવિહો ॥૫૧॥
 યથા સ્ફટિકમણિઃ વિશુદ્ધઃ પરદવ્યયુતઃ ભવત્યન્યઃ સઃ ।
 તથા રાગાદિવિયુક્તઃ જીવઃ ભવતિ સ્ફુટમન્યોન્યવિધઃ ॥૫૧॥
 જિમ સ્ફટિક મણિ નિર્મળ છતાં, પરદવ્ય સંગે પરદીસે;
 રાગાદિયુત તિમ છવ પણ સ્ફુટ અન્ય અન્ય વિધિ દીસે. ૫૧

જેમ સ્ફટિકમણિ સ્વભાવથી નિર્મળ હોય છે પરંતુ, રંગભેરંગી અન્ય વસ્તુઓના સંબંધે બુદ્ધાજ રંગનો દેખાય છે. તેવી જ રીતે સ્વભાવથી જ શુદ્ધ છવ શ્રી આદિના સંગે રાગી, યતુના સંગે દ્વેષી, પુત્રાદિના યોગમાં મોહી, એમ રાગદ્વેષાદિ ભાવોના સંબંધે બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રકારનો દેખાય છે.

“ જેમ નિર્મળતા રે રત્ન સ્ફટિક તણી, તેમજ છવ સ્વભાવ,
 તે જિનવીરે રે ધર્મ પ્રકાશિયો, પ્રબળ કપાય અભાવ—”

—શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહોપાધ્યાય

દેવ ગુરુમિય ભત્તો સાહમિય સંજદેસુ અણુરત્તો ।
 સમ્મત્તમુચ્ચદંતો જ્ઞાણરજો હોહ જોઈ સો ॥૫૨॥
 દેવે ગુરૌ ચ ભક્તઃ સાધર્મિકે ચ સંયતેષુ અનુરક્તઃ ।
 સમ્યક્ત્વમુદ્ધન્ ધ્યાનરતઃ ભવતિ યોગી સઃ ॥૫૨॥
 દેવ ગુરુમાં ભક્ત સાધર્મીયતિ અનુરક્ત બે;
 સમ્યક્ત્વધારી યોગી નિત્યે, ધ્યાનમાં અતિરક્ત એ. ૫૨

દેવ અને ગુરુની ભક્તિ કરનાર સમાન ધર્મવાળા સાધર્મીઓ પ્રત્યે તથા સંબંધી જ્ઞાની પ્રત્યે આશો પ્રેમ બાવ રાખનારા તથા સમ્યક્ત્વને ધારણ કરનારા યોગી ધ્યાનમાં હીન થાય છે.

ધ્યાનમાં હીન થવાનો યોગ્યતા આવવા માટે છવે પાપ આસ્રવને રોકી શુભ ભાવમાં મનને જોડવાનો અભ્યાસ વધારવા યોગ્ય છે.

૨૬૬ છે કે

સર્વગામ્યયો કીંચિદ્ધ્યાને ભવતિ ભાવના ।
 પાપોદત્તવૃત્તોનાં ધ્યાનજાતાંનિ જુલેમા ॥

કેવળ પાપ આસ્રવે કીંચિદ્ધ્યાને ભાવના, ચિંતનના, યોગ્યતા દેવ પાપ છે જ્યાંથી પુણી વળી પાપ નિરાદેશી તરુણેલી છે ત્યાં સુધી ધ્યાનની વાત પણ જુલેમા છે. ૫૨

પ્રમદરસિદ્ધિમાર્ગે જં કામ્મં તથાદિ માદિ ચતુર્વર્તિ ।
 નં જાતીં તિદિ દુક્કં સ્વરેદં મંત્રોદ્ધુમેન ॥૫૩॥

ઇન્દ્રિય જ્ઞાન જ માનતા, સર્વજ્ઞતા દૂષિત કરે;
અજ્ઞાની તેથી તે કહ્યા, જિન મર્ગ દૂષક તે ખરે. ૫૬

કર્મથી ઉત્પન્ન ઇન્દ્રિય જ્ઞાન છે. માત્ર તેટલું જ જ્ઞાન છે એવી માન્યતાવાળી જેની બુદ્ધિ છે, અને અર્તાન્દ્રિય જ્ઞાન છે જ નહિ એમ જે માને છે, તે સ્વભાવજ્ઞાન જે કેવળજ્ઞાન તેને ખંડરૂપ દ્રવ્ય દેવાવાળા છે. ઇન્દ્રિયજ્ઞાન ખંડ ખંડરૂપ છે, પોતપોતાના વિષયને લાગે છે, તેટલા જ જ્ઞાનને જે માને છે તેથી એવી માન્યતાવાળા અજ્ઞાની સર્વજ્ઞભાષિત જિનમતને દ્રવ્ય આપનારા થાય છે.

મીમાંસક મતવાળા કર્મવાદી છે તે સર્વજ્ઞને માનતા નથી, ઇન્દ્રિયજ્ઞાન માત્રને જ માને છે, એટલે કેવળજ્ઞાનને માનતા નથી. તેમનો અત્રે નિષેધ કર્યો છે. ૫૬

णाणं चरित्तहीणं दंसणहीणं तवेहिं संजुत्तं ।
अण्णेषु भावरहिंयं लिगग्गहणेण किं सोक्खं ॥५७॥
ज्ञानं चारित्रहीनं दर्शनहनं तपोभिः संयुक्तम् ।
अण्येषु भावरहितं लिगग्रहणेन किं सौख्यम् ॥५७॥
અમગ્ધિત વિણુ, આરિત્ર વિણુ, જે જ્ઞાનસદ્ તપ તે ઘણું;
વાળી ક્રિયા ભાવરહિત, તે શું સૌખ્ય લિગ મુનિતણું? ૫૭

ત્યાં જ્ઞાન આરિત્ર રહિત તથા દર્શન રહિત છે, પણ ઘણું ઘણું તપ સહિત છે તથા બીજી આવશ્યકાદિ ક્રિયા પણ શુદ્ધ ભાવ રહિત છે, તેવા મુનિવેવના ધારણ કરનાર મુનિને, શું કદી મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે તેમ છે? કદી નહિ, મોક્ષાર્થે તે કંઈ સારૂ નથી. ૫૭

अधेयणं वि चेदा जो मण्णइ सो हवइ अण्णाणी ।
सो पुण जाणी भणिओ जां मण्णइ चेयणे चेदा ॥५८॥
अनेननेवि चेतनं यः मन्यते सः भवति अज्ञ नो ।
मः पुनः ज्ञानो भगिनः यः मन्यते चेतने चेतनम् ॥५८॥
જે જડ અચેતન તેડ ચેતન માનતા, અજ્ઞાની તે;
જે ચેતને ચેતન ગણે, થડે, કહ્યા તો જ્ઞાની તે. ૫૮

જે અચેતન જડને ચેતન માને તે અજ્ઞાની છે. જે ચેતનને ચેતન માને તેને જ્ઞાની કહ્યા છે. ૫૮

तामहिंयं सं जाणं णामरिबुनो तवो वि अकयन्तो ।
मइता णामरवेण संमुनो लइइ निव्वाणं ॥५९॥
અમરિયં સં જાણં ણામરિબુનો તવો વિ અકયન્તો ।
મઈતા ણામરવેણ સંમુનો લઈઈ નિવ્વાણં ॥૫૯॥
જો સ્વભાવ તપ મદિત છે, તપ જ્ઞાન વિણુ, કદાં મુખ્ય;
તેજ જ્ઞાન સદ્ તપમુખ્ય જે તે મુક્તિ પામે સર્વથા. ૫૯

દુઃખ સહવાના અભ્યાસ વગર સુખે સુખે ભાવેલું જ્ઞાન, ભાવેલી આત્મભાવના, દુઃખ આવી પડતાં પલાયન કરી બચ છે, માટે શક્તિ પ્રમાણે દુઃખ, તપશ્ચરણાદિ કબ્જ વેરીને આત્માની ભાવના આત્માર્થીઓએ ભાવવા યોગ્ય છે. ૬૨

આહારાસણાનિદ્રાજયં ચ કારુણ જિણવરમણ ।
દ્વાયન્ત્રો ણિયઅપ્પા ણારુણં ગુરુપસાણ ॥૬૩॥

આહારાસનનિદ્રાજયં ચ કૃત્વા જિનવરમતેન ।
ધ્યાતવ્યઃ નિજાત્મા જ્ઞાત્વા ગુરુપસાદેન ॥૬૩॥

આહાર આસન નિંદ્રાનો કરી જય યથા જિનવરમતે;
રે ! ગુરુકૃપાએ જાણી આત્મા ધ્યાવવો નિજઆત્મને. ૬૩

સર્વજ્ઞતા માર્ગને અનુસરીને આહાર, આસન, અને નિદ્રાનો જય કરી, સદ્ગુરુની કૃપાથી આત્માને જાણીને તેનું ધ્યાન કરવું જોઈએ.

અનાદિ કાળથી આત્મા જાણ્યો નથી. તે સદ્ગુરુની કૃપાથી જ જાણાય છે. માટે કહ્યું છે કે :—

“ જિના નયન પાવે નહીં, જિના નયનકી બાત;
એવે સદ્ગુરુકે ચરણ, સો પાવે સાક્ષાત્. ૧
જપ તપ ઔર મતાદિ મળ તહાં લગી બ્રમરૂપ;
જહાં લગી નહિ સંતકી પાઈ કૃપા અનૂપ. ૫
પ્રાચાકી એ બાત હે, નિજ છંદનકો છોડ;
પિછે તાગ સત્પુરુષકે. તો સળ બંધન તોડ. ” ૬

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

આત્મજ્ઞાની સદ્ગુરુ આત્મમગ્નતામાં નિરંતર નિમગ્ન રહી અતીન્દ્રિય આત્માનંદમાં વિભાગ કરી રહ્યા છે. તેથી તેમની પાસેથી આત્મા જ્ઞેવાની દિવ્યદષ્ટિ મળે, અનાદિનું અચળ સ્વભાવ નિમજાતીક અંજનથી દષ્ટિને અંજિત કરાય, તો અપૂર્વ આત્મદષ્ટિ ખૂટે અને અત્મમગ્નતા પામી જીવ કૃપાથી થાય એ માટે આત્માર્થી, આત્મજ્ઞ જ્ઞાની ગુરુ પાસે, અમરવત્સલ તત્ત્વદષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય તેનું અંજન આંજી દેવાની વિશ્વસિરૂપ તીવ્ર તત્ત્વવિવેચનારની ભાવના રહે છે કે :—

આત્મમગ્નતા આત્મને રે વ્હાત. આત્મમગ્ન ભાગવાન રે;

અંજન આંજી દેભે;

રાજચંદ્ર પેઠીશ્વરા રે વ્હાત, તંદુર ધડું ઉર બ્યાન રે;

અંજન આંજી દેભે. ૧

અર્ધચંદ્ર મનરૂપિણી રે વ્હાત. મદુમ્લનમ નિજપામ રે; અંજન

રેક જો નિજ દેહમાં રે વ્હાત; દોનું દુરું સિર કામ રે. અંજન

યમ નિયમ સંયમ આપ કિયો,
પુનિ ત્યાગ વિરાગ અથાગ લિયો;
વનવાસ લિયો મુખ મૌન રહ્યો,
દૃઢ આસન પદ્મ લગાય દિયો.

૧

વહ સાધન બાર અનંત કિયો,
તદપિ કછુ હાથ હળુ ન પર્યો.

૩

અળ કયૌં ન બિચારત હૈ મનસેં,
કછુ ઔર રહા ઉન સાધનસેં ?
બિન સદ્ગુરુ કોય ન લેદ લહે,
મુખ આગળ હૈ કહ બાત કહે ?

૪

કરના હમ પાવત હે તુમકી,
વહ બાત રહી સુગુરુ ગમકી,
પદમે પ્રગટે મુખ આગલસેં,
જળ સદ્ગુરુ ચર્ન સુપ્રેમ બસે.

૫

તનસેં, મનસેં, ધનસેં, સળસેં;
ગુરુદેવકી આન સ્વઆત્મ બસેં;
તળ કારજ સિદ્ધ બને અપનો,
રસ અમૃત પાવદિ પ્રેમ મનો.

૬

સંત ચરણ આશ્રય વિના, સાધન કયાં અનેક;
પાર ન તેથી પામિયો, ભિચ્યો ન અંશ વિવેક.
જે સ્વરૂપ સમગ્રતા વિના, પામ્યો હુઃખ અનંત;
સમગ્રતા તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત.
સદ્ગુરુના ઉપદેશથી આત્મ અપૂર્વ બાન;
નિજ પદ નિજગાંદી લલ્યું, દર થયું અજાન.
ભારત્ર નિજ સ્વરૂપ ને, ગુરુ ચેતનારૂપ;
અજ્ઞ અમન અવિનાશીને દેદાતીત સ્વરૂપ,
પરમ પુરુષ પ્રમુ સદ્ગુરુ, પરમ જ્ઞાન મુખધામ;
જેણે આર્ય જ્ઞાન નિજ, તેને સદા પ્રમાણ. ”

—શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર

જેણે આર્ય જ્ઞાન નિજ, તેણે અનુભવ્યું. એવું જાણી પુરુષ મૂર્તિમાન મોક્ષ છે.
જેણે આર્ય જ્ઞાન નિજ, તેણે અનુભવ્યું. એવું જાણી પુરુષ મૂર્તિમાન મોક્ષ છે.
જેણે આર્ય જ્ઞાન નિજ, તેણે અનુભવ્યું. એવું જાણી પુરુષ મૂર્તિમાન મોક્ષ છે.

મોહ છૂટ્યો તમે, લાવ મરણો ટળ્યાં,
અમર છવન લહ્યું આત્મજ્ઞાને,
મૂર્તિ સહવન! સહવન કરો રંકને;
ટાળી પરલાવ બોધિ પ્રદાને. ધન્ય૦ ૫

અમરવરમય સદા દષ્ટિ મુજ ઉલ્લસો,
રોમ રોમે ખુમારી જ એ હો!
'તુંહિ તુંહિ' રટણ હો, લગની એની રહો,
એ જ ચિતન સ્મરણ લાવના હો. ધન્ય૦ ૬

મૂર્તિ સહવન! ગુરુરાજ મુજ ઉર વસો,
અરણ્યમાં ચિત્ત તલ્લીન રાખું;
શરણ તું, ત્રાણ તું. પરમ આધાર તું,
તુજ બળે જમણ લય દૂર નાખું. ધન્ય૦ ૭

પ્રીતિ મુજ રાજમાં, પ્રતીતિ મુજ રાજમાં,
'પિયુ પિયુ' પ્રેમ પોકાર બગે;
રાજમાં લીનતા, અલખમાં મગનતા,
અલખ લય એજ દૃઢ રંગ લાગે. ધન્ય૦ ૮

રાજ રાજેશ્વરા! આત્મ સામ્રાજ્ય ઘો,
કર્મકારાગૃહે દુઃખ આજું;
એક આપો મુદર્શન અરિ છેડવા,
મુક્તિ મંદિરમાં જઈ વિરાજું. ધન્ય૦ ૯

રાજ આજ્ઞા વિશે એક નિષ્કા ધરી,
સાધું ઉપયોગની સ્થિરતા જો,
તો સમાધિ અને બોધિ પ્રગટાણું હું,
આપને તે મને પ્રાપ્ત થાજો. ધન્ય૦ ૧૦

અતઃ આત્મસ્થા માટે સુરનાર સાધકજનો નિઃસ્પૃહ જ્ઞાની ગુરુ કે જે પોતે તથા
કે અને બીજાને તારવા ગમથે છે તેવાના આશ્રયે શીઘ્ર સંસારસમુદ્ર તરી જાય છે.
ગુરુ કેવા હોવા જોઈએ? તે માટે કહ્યું છે કે :—

અવગમુક્તેઃ પચિ યઃ પ્રવર્તેતે,
પ્રવર્તેત્યવગમુક્તેઃ જ નિઃસ્પૃહઃ ।

જ વચ જોવ્યાઃ સ્વચિન્તેપિજા મુદઃ

સ્વયં જાનતાવિનું સ્વપ્ના વાપ્ત ॥

અવગમુક્તેઃ જ વચ સચિન્તેપિજા મિથ્યાના નિરોધ માર્ગમાં જે પ્રવર્તે છે, અર્થાત્
અવગમુક્તેઃ સ્વચિન્તેપિજા માર્ગમાં પ્રવર્તી રહ્યા છે, અને બીજાઓને પણ પ્રવર્તાવી

1. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 2. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 3. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 4. 在 1950 年 10 月 1 日以后，

[illegible]

1. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 2. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 3. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 4. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 5. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 6. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 7. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 8. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 9. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로
 10. 1945년 8월 15일 일본 제국주의 침략으로

[illegible]

1. 電氣、自來水、電話、
 2. 交通、小販、
 3. 衛生、
 4. 教育、
 5. 警察、
 6. 消防、
 7. 社會、
 8. 宗教、
 9. 藝術、
 10. 體育、
 11. 音樂、
 12. 戲劇、
 13. 電影、
 14. 電視、
 15. 廣播、
 16. 報紙、
 17. 雜誌、
 18. 書籍、
 19. 文具、
 20. 玩具、
 21. 服裝、
 22. 食品、
 23. 藥品、
 24. 化妝品、
 25. 傢俱、
 26. 建築、
 27. 園藝、
 28. 農業、
 29. 牧業、
 30. 漁業、
 31. 工業、
 32. 商業、
 33. 服務業、
 34. 運輸業、
 35. 資訊業、
 36. 金融業、
 37. 保險業、
 38. 法律業、
 39. 醫學業、
 40. 教育業、
 41. 娛樂業、
 42. 體育業、
 43. 藝術業、
 44. 宗教業、
 45. 社會業、
 46. 衛生業、
 47. 交通業、
 48. 電氣業、
 49. 自來水業、
 50. 電話業、
 51. 交通業、
 52. 小販業、
 53. 衛生業、
 54. 教育業、
 55. 警察業、
 56. 消防業、
 57. 社會業、
 58. 宗教業、
 59. 藝術業、
 60. 體育業、
 61. 音樂業、
 62. 戲劇業、
 63. 電影業、
 64. 電視業、
 65. 廣播業、
 66. 報紙業、
 67. 雜誌業、
 68. 書籍業、
 69. 文具業、
 70. 玩具業、
 71. 服裝業、
 72. 食品業、
 73. 藥品業、
 74. 化妝品業、
 75. 傢俱業、
 76. 建築業、
 77. 園藝業、
 78. 農業業、
 79. 牧業業、
 80. 漁業業、
 81. 工業業、
 82. 商業業、
 83. 服務業業、
 84. 運輸業業、
 85. 資訊業業、
 86. 金融業業、
 87. 保險業業、
 88. 法律業業、
 89. 醫學業業、
 90. 教育業業、
 91. 娛樂業業、
 92. 體育業業、
 93. 藝術業業、
 94. 宗教業業、
 95. 社會業業、
 96. 衛生業業、
 97. 交通業業、
 98. 電氣業業、
 99. 自來水業業、
 100. 電話業業、
 101. 交通業業、
 102. 小販業業、
 103. 衛生業業、
 104. 教育業業、
 105. 警察業業、
 106. 消防業業、
 107. 社會業業、
 108. 宗教業業、
 109. 藝術業業、
 110. 體育業業、
 111. 音樂業業、
 112. 戲劇業業、
 113. 電影業業、
 114. 電視業業、
 115. 廣播業業、
 116. 報紙業業、
 117. 雜誌業業、
 118. 書籍業業、
 119. 文具業業、
 120. 玩具業業、
 121. 服裝業業、
 122. 食品業業、
 123. 藥品業業、
 124. 化妝品業業、
 125. 傢俱業業、
 126. 建築業業、
 127. 園藝業業、
 128. 農業業業、
 129. 牧業業業、
 130. 漁業業業、
 131. 工業業業、
 132. 商業業業、
 133. 服務業業業、
 134. 運輸業業業、
 135. 資訊業業業、
 136. 金融業業業、
 137. 保險業業業、
 138. 法律業業業、
 139. 醫學業業業、
 140. 教育業業業、
 141. 娛樂業業業、
 142. 體育業業業、
 143. 藝術業業業、
 144. 宗教業業業、
 145. 社會業業業、
 146. 衛生業業業、
 147. 交通業業業、
 148. 電氣業業業、
 149. 自來水業業業、
 150. 電話業業業、
 151. 交通業業業、
 152. 小販業業業、
 153. 衛生業業業、
 154. 教育業業業、
 155. 警察業業業、
 156. 消防業業業、
 157. 社會業業業、
 158. 宗教業業業、
 159. 藝術業業業、
 160. 體育業業業、
 161. 音樂業業業、
 162. 戲劇業業業、
 163. 電影業業業、
 164. 電視業業業、
 165. 廣播業業業、
 166. 報紙業業業、
 167. 雜誌業業業、
 168. 書籍業業業、
 169. 文具業業業、
 170. 玩具業業業、
 171. 服裝業業業、
 172. 食品業業業、
 173. 藥品業業業、
 174. 化妝品業業業、
 175. 傢俱業業業、
 176. 建築業業業、
 177. 園藝業業業、
 178. 農業業業業、
 179. 牧業業業業、
 180. 漁業業業業、
 181. 工業業業業、
 182. 商業業業業、
 183. 服務業業業業、
 184. 運輸業業業業、
 185. 資訊業業業業、
 186. 金融業業業業、
 187. 保險業業業業、
 188. 法律業業業業、
 189. 醫學業業業業、
 190. 教育業業業業、
 191. 娛樂業業業業、
 192. 體育業業業業、
 193. 藝術業業業業、
 194. 宗教業業業業、
 195. 社會業業業業、
 196. 衛生業業業業、
 197. 交通業業業業、
 198. 電氣業業業業、
 199. 自來水業業業業、
 200. 電話業業業業、
 201. 交通業業業業、
 202. 小販業業業業、
 203. 衛生業業業業、
 204. 教育業業業業、
 205. 警察業業業業、
 206. 消防業業業業、
 207. 社會業業業業、
 208. 宗教業業業業、
 209. 藝術業業業業、
 210. 體育業業業業、
 211. 音樂業業業業、
 212. 戲劇業業業業、
 213. 電影業業業業、
 214. 電視業業業業、
 215. 廣播業業業業、
 216. 報紙業業業業、
 217. 雜誌業業業業、
 218. 書籍業業業業、
 219. 文具業業業業、
 220. 玩具業業業業、
 221. 服裝業業業業、
 222. 食品業業業業、
 223. 藥品業業業業、
 224. 化妝品業業業業、
 225. 傢俱業業業業、
 226. 建築業業業業、
 227. 園藝業業業業、
 228. 農業業業業業、
 229. 牧業業業業業、
 230. 漁業業業業業、
 231. 工業業業業業、
 232. 商業業業業業、
 233. 服務業業業業業、
 234. 運輸業業業業業、
 235. 資訊業業業業業、
 236. 金融業業業業業、
 237. 保險業業業業業、
 238. 法律業業業業業、
 239. 醫學業業業業業、
 240. 教育業業業業業、
 241. 娛樂業業業業業、
 242. 體育業業業業業、
 243. 藝術業業業業業、
 244. 宗教業業業業業、
 245. 社會業業業業業、
 246. 衛生業業業業業、
 247. 交通業業業業業、
 248. 電氣業業業業業、
 249. 自來水業業業業業、
 250. 電話業業業業業、
 251. 交通業業業業業、
 252. 小販業業業業業、
 253. 衛生業業業業業、
 254. 教育業業業業業、
 255. 警察業業業業業、
 256. 消防業業業業業、
 257. 社會業業業業業、
 258. 宗教業業業業業、
 259. 藝術業業業業業、
 260. 體育業業業業業、
 261. 音樂業業業業業、
 262. 戲劇業業業業業、
 263. 電影業業業業業、
 264. 電視業業業業業、
 265. 廣播業業業業業、
 266. 報紙業業業業業、
 267. 雜誌業業業業業、

卷之四 卷之五 卷之六 卷之七

[illegible][illegible]

આત્માને જાણતો નથી. માટે વિષયોથી વિરક્ત યોગી જ આત્માને જાણે છે.
કષ્ટોપદેશમાં શ્રી પૂજ્યપાદ સ્વામી કહે છે કે—

યથા યથા ન રોચન્તે વિષયા સુલભા અપિ ।

તથા તથા સમાયાતિ સંવિત્તૌ તત્ત્વમુત્તમમ્ ॥

જેમ જેમ પ્રાપ્ત વિષયો પ્રત્યે પણ રુચિ થતી નથી, ઉદાસીનતા, વૈરાગ્ય પ્રગટે છે, તેમ તેમ ઉત્તમ એવું શુદ્ધ સહાત્મસ્વરૂપ નિજ શ્રેતન્યતત્ત્વ અનુભવમાં અગ્રાંકી ભાગે છે.

ફરી કહે છે કે—

યથા યથા સમાયાતિ સંવિત્તૌ તત્ત્વમુત્તમમ્ ।

તથા તથા ન રોચન્તે વિષયા સુલભા અપિ ॥

જેમ જેમ ઉત્તમ આત્મતત્ત્વનો અનુભવ જળાહણે છે, તેમ તેમ સુલભ એવા વિષયો પણ ગમતા નથી, રુચિ કર થતા નથી, તે પ્રત્યે વૈરાગ્ય, અનાસક્તિ, ઉદાસીનતા વધતી જાય છે. ૬૬

અપ્પા ણાઙ્ગ ણરા કેઈ સન્ભાવભાવપ્પમ્મદ્ધા ।

દિંદંતિ ચાઉરંગં વિસયેસુ વિમોહિયા મૂઢા ॥૬૭॥

આત્માને જાણ્યા નરાઃ કેચિત્ સદ્ધાવભાવપ્રવ્રજ્ઞાઃ ।

દિણ્ઠન્તે ચાતુરંગં વિસયેસુ વિમોહિતાઃ મૂઢાઃ ॥૬૭॥

ભાડી આત્મજ્ઞાન પછીય કોઈ આત્મભાવ તથા ફરી;

વિષયે વિમોહિત મૂઢ ભમતા ચાર ગતિ દુઃખથી ભરી. ૬૭

અનાદિથી અજયસ્ત વિષયો એવા બળવાન છે કે તેનાથી મોહિત કોઈ મૂઢ ભવે
આત્મજ્ઞાન પામ્યા પછી પણ પોતાના શુદ્ધ આત્મભાવોથી બ્રહ્મ થઈને ચાર ગતિરૂપ
મંચારમાં ભમ્યા કરે છે. ૬૭

જે પુણ વિસયવિરક્તા અપ્પા ણાઙ્ગ ભાવણાસદ્ધિયા ।

સંદંતિ ચાઉરંગં તવગુણજુત્તા ણ સંદેહો ॥૬૮॥

યે પુનઃ વિસયવિરક્તાઃ આત્માને જાણ્યા ભાવનાસદ્ધિતાઃ ।

અસ્મિન્ ચાતુરંગં તવોગુણયુક્તાઃ ન સન્દેહઃ ॥૬૮॥

પણ જે વિસય વિરક્ત આત્મા અગ્રી ભાવે ભાવના;

તે તવગુણેષુ ચાર ગતિ નિરાકર તથા મુક્તિ જતા. ૬૮

પણ જે વિષયથી વિરક્ત થઈને આત્માને જાણીને વારંવાર તેનું ચિંતન, ભાવના,
અનુભવ કરે છે તે ગાર પ્રકારનાં તથા તથા મૂળગુણ અને ઉત્તરગુણ સ્પષ્ટ થઈને ચાર
ગતિરૂપ ભાવનાને તથા કે છે; એમાં કોઈ સંદેહ નથી. ૬૮

દામાયુદ્ધમાર્ગે વા વરુણે રદિ રવેદિ મોહાદો ।

એ સુતે પ્રજાગી આદ્યકાવચસ વિવરીઓ ॥૬૯॥

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

1997年10月10日 星期一

છે. તે ઘુબ્ટ અનિબટ બુદ્ધિનો અભાવ થતાં, જ્ઞાનમાં જ, સ્વભાવમાં જ, આત્મામાં જ, ઉપયોગ સ્થિર થાય તેને શુદ્ધ ઉપયોગ કહેવાય છે. તે ચારિત્ર છે. તેથી નિન્દા પ્રશંસા આદિ સર્વ દ્વન્દ્વ પ્રત્યે સમભાવ થાય છે. એક કર્મના ઉદયથી વિષમભાવ થાય છે, તેના અભાવથી શુદ્ધ ઉપયોગરૂપ આત્મરમણતા થાય છે. તે ચારિત્ર છે. ૭૨

ચરિયાચરિયા વદસમિદિવર્જિય સુદ્ધમાવપબ્ધા ।

કેર્દ જંપંતિ ણરા ન હુ કાલો જ્ઞાણજોયસ્સ ॥૭૩॥

ચર્યાવૃત્તાઃ વ્રતસમિતિવર્જિતાઃ શુદ્ધમાવપ્રબ્રધાઃ ।

કેચિત્ જલ્પંતિ નરાઃ ન સ્ફુટં કાલઃ ધ્યાનયોગસ્ય ॥૭૩॥

જે સહિત ચારિત્રાચરણથી, વ્રત સમિતિ વર્જિત તથા,

વળી શુદ્ધ ભાવ પ્રબ્રધકહે, નહિ ધ્યાનઆકાળેકદા. ૭૩

જેનું ચારિત્ર આવરણ સહિત છે, જે વ્રત તથા સમિતિથી રહિત છે, તથા શુદ્ધ ભાવોથી અત્યંત બ્રહ્મ છે એવા કોઈ મિથ્યાદૃષ્ટિઓ કહે છે કે આ પંચમકાળ ધ્યાનને શોભ્ય નથી, અર્થાત્ પંચમકાળ ધ્યાનયોગનો સમય નથી.

સમ્મત્તાણાણરહિઓ અભવ્વજીવો હુ મોક્ષવપરિમુક્તો ।

સંસારમુદ્દે સુરદો ન હુ કાલો મળઈ જ્ઞાણસ્સ ॥૭૪॥

સમ્યક્ત્વજ્ઞાનરહિતઃ જગત્ત્યજીવઃ સ્ફુટં મોક્ષવપરિમુક્તઃ ।

સંસારમુદ્દે સુરતઃ ન સ્ફુટં કાલઃ મળતિ ધ્યાનસ્ય ॥૭૪॥

જે રહિત સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન મુક્તિહીન અભવ્ય જો;

સંસાર મુખમાં સુરત વળી કહે ધ્યાનયોગ ન કાળ તો. ૭૪

જે જીવ સમ્યક્દર્શન તથા સમ્યક્જ્ઞાનથી રહિત છે, અભવ્ય છે, મોક્ષમાર્ગથી વિમુખ છે, તથા સંસારનાં મુખમાં અત્યંત આસક્ત છે, તે કહે છે કે આ ધ્યાનયોગનો સમય નથી. ૭૪

પંચમુ મહવ્વદેસુ ય પંચમુ સમિદિસુ તોમુ મુત્તીમુ ।

જ્ઞો મુદ્દો મળતાળી ન હુ કાલો મળઈ જ્ઞાણસ્સ ॥૭૫॥

પંચમુ મહાવ્વદેસુ ચ પંચમુ સમિદિસુ તોમુ મુત્તીમુ ।

જ્ઞો મુદ્દો જ્ઞાતાળી ન સ્ફુટં કાલઃ મળતિ ધ્યાનસ્ય ॥૭૫॥

જે પંચમ સત ને પાંચ સમિતિ મુમિત્રાણુ જાણે નહીં;

તે મુઃ અજ્ઞાની કહે કે ધ્યાન આ કાળે નહીં. ૭૫

જે જીવ પંચ મહાવ્વદેસ, પંચ સમિતિ તથા પંચ મુમિત્રાણુ સ્વરૂપને જાણતા નથી તેમ પાંચ સત નહીં, તે જોય કહે છે કે વાસ્તવમાં આ કાળમાં ધ્યાન હોય નહીં. ૭૫

નાઈ દુષ્પ્રવૃત્તિએ ધમ્મજ્ઞાને દ્વેષ સાદુસ્સ ।

તં ધમ્મજ્ઞાનરહિતે ન હુ મળઈ તો વિ મળતાળી ॥૭૬॥

જે પાંચવિધ વસ્ત્રો ધરે, ગ્રાહી ગ્રંથ લીક્ષા આચરે;
નીચ કર્મમાં વળી રક્ત તે ચ્યુત મોક્ષમાર્ગથી છે ખરે. ૭૯

જે પાંચ પ્રકારનાં, વસ્ત્રોમાં આસક્ત છે, રેશમનાં, રૂનાં, વડકલનાં, ચર્મનાં કે બીજાં
એમાંથી કોઈ એક પ્રકારનાં વસ્ત્રોને ધારે છે, વળી ગ્રંથ એટલે પરિગ્રહને ગ્રહણ કરે છે,
ચાચનાશીલ અર્થાત્ ભાગવાનાં વૃત્તિવાળા દીન છે, પાપકર્મમાં રક્ત છે, તથા સરોષ આહાર
કરે છે તે મુનિ મોક્ષ માર્ગથી ચ્યુત છે ૭૯

પિંગ્ગંથમોહમુક્તા વાત્રીસપરીસહા જિયકસાયા ।

પાપારંભવિમુક્તા તે ગદ્ધિયા મોક્ષમગમ્મિ ॥૮૦॥

નિર્ગ્રંથાઃ મોહમુક્તાઃ દ્વાવિંશતિપરીસહાઃ જિતકપાયાઃ ।

પાપારંભવિમુક્તાઃ તે મૃદીતાઃ મોક્ષમાર્ગે ॥૮૦॥

બાવીશ પરિષદ સહ કપાયા, છતી મોહ વિમુક્ત જે;

નિર્ગ્રંથ પાપારંભ વિરહિત મોક્ષમાર્ગે ચુક્ત તે. ૮૦

જે પરિગ્રહ રહિત છે, ત્રી પુત્રાદિતા મોહથી રહિત છે, બાવીશ પરિષદોને સહન
કરનારા છે, કપાયાને છતગારા છે તથા પાપરૂપ આરંભથી રહિત છે, એવા નિર્ગ્રંથોને
મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવેશ કરાયા છે. અર્થાત્ એવા નિર્ગ્રંથો મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવર્તી રહ્યા છે.

ઉદ્ગમજ્ઞાલોચે કૌર્દ મજ્ઞં ન અહમમેગામી ।

સ્વમાવળાપ્ત્ જોર્દ પારંતિ હુ સાસયં ઠાપં ॥૮૧॥

અર્થાત્ મમ્યત્વેન કેવિન્ મમ ન અહમમેગામી ।

ઇતિ માનવયા યોગિનઃ પ્રાપ્નુવંતિ સ્ફુટં શાસ્ત્રતં સ્થાનં ॥૮૧॥

એકાદ્રી તું, નમિ કોઈ મારું, ત્રણે લોક વિધે ખરે;

આ બાવનાથી મોગીઓ તો સિદ્ધિ શાશ્વત સુખ વરે. ૮૧

જોઈને લોક, મમ્યત્વે. તથા અધોલોક એ ત્રણે લોકમાં મારું કોઈ નથી, હું
એકલોક છું. આવી બાવનાના વળે યોગી જનો નિશ્ચયથી અવિનાશી સુખ અર્થાત
મોક્ષને પામે છે.

શ્રીમદ્ રાજવંદ્રમુનિ ગણયમાર કવચમાં લખે છે કે :

મિત્રાચારોદયમુદાજિજ્ઞાસર્થિભોક્ષાચિત્તિઃ સેવ્યતામ્ ।

શુદ્ધિ નિમગ્નવૈદ્યનિય પદમે યોગિનઃ સર્વદ્યામ્મયત્તમ્ ॥

પરં તે કે મનુષ્યમર્મિત યિગિના માવાઃ પૃથાગ્વચના-

ચોદૈર્દર્શન-જ્ઞાન-યોગ-તે માત્ર મહત્તમ મનુષ્ય-જનિ ॥

एवं जिनैः कथितं श्रमणानां श्रावकाणां पुनः श्रुणुत ।

संसारविनाशकरं सिद्धिकरं कारणं परमं ॥८५॥

કહ્યું જિનવરે મુનિકાજ, શ્રાવક કાજ કહ્યું સુણજો અરે !

સંસારનાશક સિદ્ધિકારી પ્રથમ કારણ એ ખરે. ૮૫

આ પ્રકારે જિનેન્દ્રદેવે મુનિઓ માટે ધ્યાનનો ઉપદેશ કહ્યો છે; હવે શ્રાવકોના ધ્યાનનું કથન કહે છે. તે હે સત્યો ! તમે સાંભળો. આ ઉપદેશ સંસારનો, જન્મમરણાદિ ભયંકર પરિભ્રમણનાં દુઃખનો, અત્યંતિક નાશ કરનાર તથા મોક્ષનાં અનંત સુખની પ્રાપ્તિનું ઉત્તમ કારણ છે. ૮૫

गदिऊण य सम्मत्तं सुणिम्मलं सुरगिरीव णिकंपं ।

તે જ્ઞાણે જ્ઞાઝ્જઙ્ગ સાવય ! દુઃસ્વલ્પલ્પદ્વાણ ॥૮૬॥

ગૃહીત્વા ચ સમ્યક્કવં સુનિર્મલં સુરગિરિવ નિક્કંપં ।

તદ્ ધ્યાને વ્યાયતે શ્રાવક ! દુઃસ્વલ્પાર્થે ॥૮૬॥

સમ્યક્ત્વ સુનિર્મળ અતિ નિષ્કંપ સુરગિરિ સમ ધરે;

શ્રાવક ! સકલ દુઃખદાય નિમિત્તે, ધ્યાનમાં તેહિજ ધરે. ૮૬

જ્ઞાનીનાં વચનના શ્રવણ કરનાર શ્રોતા તે શ્રાવક; જ્ઞાનીનાં વચન, ઉપદેશની શ્રદ્ધા કરનારા તે પણ શ્રાવક; એવા હે શ્રાવક ! અતિચાર રહિત, તથા મેરુપર્વત સમાન અડોલ નિશ્ચળ, ચલ, મલિન, અગાધ દોષ રહિત, સમ્યગ્દર્શનને ધારણ કરીને, કર્મોના નાશ કરવા માટે, તે સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યાન કરે. ૮૬

सम्मत्तं जो ज्ञायइ सम्माइट्ठी हवेइ सो जीवो ।

સમ્મત્તપરિણદો ઉણ સવેઈ દુટ્ટદ્ધકમ્માણિ ॥૮૭॥

સમ્યક્કવં યઃ વ્યાયતિ સમ્યગ્દષ્ટિઃ ભવતિ સઃ જીવઃ ।

સમ્યક્ચરણતઃ પુનઃ શ્રવયતિ દુષ્ટાદકર્માણિ ॥૮૭॥

સમ્યક્ત્વને જે વ્યાવના, તે જીવ સમકિતી છે ખરે;

સમ્યક્ત્વ પરિણુત દુષ્ટ આડે કર્મોના દાય ઝટ કરે. ૮૭

જે શ્રાવક સમ્યગ્દર્શનનું ચિત્તવન, ધ્યાન, બાવના કરે છે તે જીવ સમકિતી, સમ્યગ્દષ્ટિ છે. એ સમ્યક્ત્વ પરિણામવાળા જ્ઞાની આડેય દુષ્ટ કર્મોના નાશ કરે છે. ૮૭

कि बहुणा भणिममं जे सिद्धा णरवरा मए काळे ।

નિઃસિકદિ જે વિ ભવિયા તં જાણડ મમ્મમાદપ્પં ॥૮૮॥

कि बहुणा भणिममं जे सिद्धा नरवरा मने काळे ।

મમ્મમાદપ્પં મમ્મમાદપ્પં નરવરા સમ્યક્કવમાદપ્પં ॥૮૮॥

બહુ કહેવું કહ્યું જે મન કાવનાં સિદ્ધિ વર્ણો જે નરવરો;

જાણડ મમ્મમાદપ્પં એ મમ્મમાદપ્પં સમકિતનું નરે. ૮૮

કુત્સિતદેવં ધર્મ કુત્સિતલિંગં ચ વન્દતે ચઃ તુ ।

ઉચ્ચામયગારવતઃ મિથ્યાદષ્ટિઃ મન્વેત્ સઃ સ્ફુટમ્ ॥૧૨॥

કુંદેય ધર્મ કુંસિંગી યુરુને જે નમે વંદન કરે;

ભય લાજ ગારવથી પ્રગટ તો તેહ મિથ્યાત્વી કરે. ૯૨

જે મનુષ્યો અસતદેવ, અસતધર્મ અને અસદ્ ગુરુને, લજ્જાની, ભય, કે મોટાઈ આદિ ગારવથી પંજુ ભે વંદન કરે, પૂજા કરે, સત્કાર કરે તો તે પંજુ પ્રગટ મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા.

(૧) શુધા, (૨) તૃષા, (૩) રાગ, (૪) દ્વેષ, (૫) જન્મ, (૬) જરા, (૭) મરણ, (૮) રોગ, (૯) શોક, (૧૦) ભય, (૧૧) આશ્ચર્ય, (૧૨) નિદ્રા, (૧૩) ખેદ, થાક, (૧૪) પરસેવો, (૧૫) મદ, ગર્વ, (૧૬) મોહ, (૧૭) અરતિ, અરુચિ, (૧૮) ચિંતા એ અઠાર દોષ સ્થિત નિર્દોષ કેવળી ભગવાન તે સતદેવ છે.

તેમણે કહ્યા તેવા નિર્મલ આત્મજ્ઞાની ગુરુ તે સદ્ગુરુ,

તેમણે કહ્યા તે ક્યામૂળ સદ્ધર્મ.

આ સતદેવ, સદ્ધર્મ, અને સદ્ગુરુ સિવાય અસત દેવ, અસદ્ગુરુ અને અપ્રદ્ધ ધર્મને સેવે, માને તે મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા. લજ્જા, ભય, કે ગારવાદિથી માને તો પંજુ તેને મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા.

લોક આ મહાત્માને પૂજે છે, વંદે છે અને હું ના વંદું તો લોક મને શું કહેશે ? લોકમાં મારી પ્રતિષ્ઠા, માન રહેશે નહિ, એવી લોકલાજ તે લજ્જાદિથી પંજુ અસતને માને નહિ તે સમ્યગ્દષ્ટિ.

રાજ આદિ આ મહાત્માને માને છે, પૂજે છે, તેથી હું નહિ પૂજું તો રાજા મને કપદન કરશે, કીર્ત્યદિ બચાવી પંજુ અસતને માને નહિ તે સમ્યગ્દષ્ટિ.

હું મદન કહેવાઉં છું. સર્વનું સન્માન કરવામાં મારી મહત્તા ખ્યાતિ જ્યાં ત્યાં પ્રસરી છે. મારે મારી એ મોટાઈ જાગવવા મારે પંજુ મારે આ મહાત્માને પૂજવા, વંદવા જોઈએ એ આદિ કારણે અસતને પૂજે, માને તો તે મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા. ૯૨

સપરાયેયં વિગં રાઈ દેવં અસંજયં વંદે ।

માનઃ મિચ્છાદિદ્વી જ હુ મન્નાઈ મુદ્ધસમ્મતી ॥૧૩॥

જાગવેયં વિગં મયિગં દેવં અસંજયં વંદે ।

માનસી મિચ્છાદિદ્વી ન મુદ્ધં માનયતિ મુદ્ધસમ્યક્ત્વી ॥૧૩॥

નિર પરાયેયી સિંગી કે રાગી અસંજય દેવને,
આત્મે મિચ્છા દષ્ટિ, વંદે કરી ન સમઘટી તેવને. ૯૩

પરિણામ તેનો ત્યાગ કરતા નથી, તેવાઓ કાયોત્સર્ગાદિ આસન, ધ્યાન કે મૌન આદિ તપશ્ચર્યાઓ કરે, છતાં તેથી તેમને શો લાભ થવાનો છે ? કારણ કે આત્માનો જે સમભાવ તેને તે બાંધુતા નથી. ૯૭

મૂલગુણં છિત્તુણ ય વાહિકર્મ્મં કરેદ્ જો સાહુ ।
સો ણ લહ્ઠ્ઠ સિદ્ધિસુહં જિણલિંગવિરાહગો ણિયદં ॥૧૮॥

મૂલગુણં છિત્ત્વા ચ વાહ્યકર્મ કરોતિ યઃ સાધુઃ ।
સઃ ન લભતે સિદ્ધિસુખં જિણલિંગવિરાઘકઃ નિયતં ॥૧૮॥
જે મૂલ ગુણને છેદી સાધુ માત્ર બાહ્ય ક્રિયા કરે;
જિનલિંગ નિત્ય વિરાધતો, પામે ન સિદ્ધિ સૌખ્ય રે ! ૯૮

જે નિર્મલ્ય મુનિ ૨૮ મૂલ ગુણોને છેદીને કાયોત્સર્ગાદિ બાહ્ય ક્રિયા કરે છે તે ભ્રાક્ષ મુખને પામતા નથી, કારણ કે તે નિત્ય જિનલિંગને દૂષિત કરે છે.

૫ મહાત્મન, ૫ સમિતિ, ૫ ઇન્દ્રિયોના નિરોધ, ૬ આવશ્યક, ભૂમિશયન, સ્નાનનો ત્યાગ, વસ્ત્રનો ત્યાગ, કેશકોથ, એકવાર લોજન, જોશા રહીને લોજન, દંત ધાવનનો ત્યાગ, એ અડ્ડાવીસ મૂળ ગુણ છે. તેને વિરાધીને કાયોત્સર્ગ મૌન, તપ, ધ્યાન, અધ્યયન કરે તો તે ક્રિયાઓથી મુક્તિ હોય નહિ. ૯૯

કિં કાદિદિ વહિકર્મ્મં કિં કાદિદિ વહુવિદં ચ સ્વર્ણં તુ ।
કિં કાદિદિ આદાવં આદસદ્વાવસ્સ વિવરીદો ॥૧૯॥

કિં કરિષ્યતિ ચદ્ધિઃ કર્મં કિં કરિષ્યતિ વહુવિધં ચ ક્ષમણં તુ ।
કિં કરિષ્યતિ આતાપઃ આત્મસ્વભાવાત્ વિપરીતઃ ॥૧૯॥

કરશે શું બાહ્ય કર્મ ? શું બહુવિધ તપ ઉપવાસથી ?
કરશે શું આત્માપાદિ યોગ ? વિપરીત આત્મ સ્વભાવથી. ૯૯

આત્માના સ્વભાવથી વિપરીત, પડન પાડન પ્રતિક્રમણ આદિ બાહ્ય ક્રિયાઓથી, બહુ પ્રયત્નના ઉપવાસથી, તથા આત્મતપન યોગ આદિ કાયકલેશથી શું કાયં સિદ્ધ થશે ? અર્થાત્ મોક્ષરૂપ કાયં સિદ્ધ થશે નહિ. ૯૯

તદિ વદદિ વહુમુદાણિ ય તદિ કાદિદિ વહુવિદં ય ચારિત્તં ।
તં વાલમુદં ચરણં દ્વેદ અપ્પમ્મ વિવરીદં ॥૨૦॥

તદિ વદદિ વહુમુદાણિ ચ તદિ કરિષ્યતિ વહુવિધં ચ ચારિત્તં ।
ત્વાં વાલમુદં વાગ્યં મવતિ આત્મનઃ વિવરીતમ્ ॥૨૦॥

બહુ સુનયન કે બહુવિધ આશ્રિત પાસન જે કર્યા;
તે બાલકુલ આશ્રિત છે, વિપરીત આત્માથી કર્યાં. ૨૦૦

જે બાલકુલમાં વધો વિપરીત આત્મ બહુ પ્રયત્નનાં શાસ્ત્રોને ભણે છે, તથા બહુ પ્રયત્નનાં ચરિત્ર બદલે છે, તે સર્વ અત્યાચારીનું શાસ્ત્રજ્ઞાન તથા અજ્ઞાનીનું આશ્રિત છે.

અધ્યયન, સ્વાધ્યાયમાંજ સમય વ્યતીત કરનારા છે, આવા ઉત્તમ મહાત્માઓ ત્રણ લોકમાં ઉત્તમ એવું સિદ્ધિસ્થાન, મોક્ષપદ તેને પામી પરમ કૃતાર્થ થઈ જાય છે. ૧૦૨

ળવિર્ણિં જં ળવિજ્જઈ ઝાઈજ્જઈ ઝાઈર્ણિં અળવરયં ।
યુવ્વંતેર્ણિં યુણિજ્જઈ દેહસ્થં કિં પિ તં મુણહ ॥૧૦૩॥
નતૈઃ યત્ નમ્યતે ધ્યાયતે ધ્યાતૈઃ અનવરતમ્ ।

સ્તૂયમાનૈઃ સ્તૂયતે દેહસ્થં કિમપિ તત્ જાનીત ॥૧૦૩॥
વંદિત પશુ વંદે સદા, વળી ધ્યાત ધ્યાવે જેહને;
સ્તુત પશુ સ્તુતિ જેની કરે, રે! જાણ એ દેહસ્થને. ૧૦૩

હવે આચાર્યશ્રી આ મોક્ષપ્રાભુતની અંતિમ ગાથાઓમાં કળશ સમાન અદ્ભુત ગાથાઓથી અપૂર્વ આત્મજગૃતિ ગ્રેરે છે.

હે ભગ્ય ! તારા શરીરમાં રહેલ, દેહસ્થ, આત્મા તેનું માહત્મ્ય અદ્ભુત છે, તે જાણી તેને જોળખ.

તે આત્મા કેવો છે ? લોકમાં નમસ્કાર કરવા યોગ્ય ચક્રવર્તી આદિ નરેન્દ્રો અને દેવોના અધિપતિ એવા સુરેન્દ્રોથી પણ જે નિરંતર વંદાય છે, ધ્યાન કરવા યોગ્ય તથા સ્તુતિ કરવા યોગ્ય એવા તીર્થંકરાદિ પણ શુકલધ્યાન વડે જેનું ધ્યાન કરે છે તથા સ્તુતિ કરે છે, એવા શરીરમાં રહેલા અપૂર્વ અશિત્ય માહાત્મ્યવાળા તમારા આત્માને તમે કોઈ પણ રીતે જાણો, જોળખો, અનુભવો; તેની શ્રદ્ધા, રુચિ, રમણતા કરો.

તિલમધ્યે યથા તૈલં દુગ્ધમધ્યે યથા ઘૃતં ।

કાષ્ઠમધ્યે યથા વદિર્દેહમધ્યે તથા શિવઃ ॥

તલમાં જેમ તેલ રહ્યું છે, દૂધમાં જેમ ઘી રહ્યું છે, કાષ્ઠમાં જેમ અગ્નિ રહ્યો છે, તેમ શરીરમાં શિવ જોડેલો મોક્ષસ્વરૂપ શુદ્ધ આત્મા સહજ આત્મસ્વરૂપ પરમાત્મ તત્ત્વ રહ્યું છે. તેને જાણો, અનુભવો, તેમાંજ સમાઈ જઈ સ્વરૂપસમાધિના આનંદ આનંદને આસ્વાદી તેમાંજ નિરંતર મગ્નતારૂપ મોક્ષપદને પામી પરમ કૃતાર્થ થઈ જાઓ. ૧૦૪

મયદા મિદાપરિયા ઉજ્જાયા સાહુ પંચ પરમેટ્ટી ।

ને પિ દુ વિદ્ધિ આદે તમ્હા જાદા દુ મે સરણં ॥૧૦૪॥

મદંત મિદા ભાચાર્યાઉપાધ્યાયાઃ સાપચઃ પંચ પરમેષ્ઠિનઃ ।

મે અર્પિ મૃદં તિયન્તિ જાત્મનિ તસ્માદાત્મા સ્ફુટં મે શરણં ॥૧૦૪॥

અમિદંત મિદાચાર્ય ઉપાધ્યાય સાધુ પાંચ એ;

પરમેટ્ટી સ્થિત આત્મા વિશે, આત્માજ તો શરણું મને. ૧૦૪

હવે શાસ્ત્રના અંતમાં મંગલ નિમિત્તે પંચપરમેશ્ઠી અને રત્નત્રય જેમાં ગર્ભિણ છે એવું આત્મજગૃતિ તેની સ્વરૂપ જાણના રહ્યો છે.

અમિદંત, મિદં, અર્પચ, ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ પાંચેય પરમે સ્થિતા: પરમેષ્ઠિના: પાંચ જે સુદૃઢ સહજ અત્મસ્વરૂપ તેમાં સ્થિત હોવાથી પરમેશ્ઠી છે, એ પરમેશ્ઠી અ

૭. લિંગ પ્રાભૂત

કાઠ્ઠણ ણમોકારં અરહંતાણં તદેવ સિદ્ધાણં ।
વોચ્છામિ સમણલિંગં પાહુહસત્થં સમાસેણ ॥૧॥

કૃત્વા નમસ્કારં અર્હતાં તથૈવ સિદ્ધાનામ્ ।
વક્ષ્યામિ શ્રમણલિંગં પ્રામૃતશાલ્વં સમાસેન ॥૧॥

અરિહંત તેમજ સિદ્ધ પરમેષ્ઠી પદે પ્રજ્ઞુતિ કરી,
મુનિલિંગ પ્રાભૂત શાસ્ત્ર આ સંક્ષેપમાં કહું આદરી. ૧

આચાર્યશ્રી મંગલાચરણમાં ઇષ્ટદેવને નમસ્કાર કરી અંથ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે.
આચાર્યવર કહે છે કે શ્રી અરિહંત ભગવંત તેમજ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતને નમસ્કાર
કરી જેમાં મુનિલિંગ, મુનિવેષનું નિરૂપણ છે એવું આ લિંગ પ્રાભૂત શાસ્ત્ર હું કહીશ. ૧

ધમ્મેણ હોઠ્ઠ લિંગં ણ લિંગમત્તેણ ધમ્મસંપત્તી ।

જાણેદિ ભાવધમ્મં કિં તે લિંગેણ કાયવ્વો ॥૨॥

ધર્મેણ ભવતિ લિંગં ન લિંગમાત્રેણ ધર્મસંપ્રાપ્તિઃ ।

જાનીદિ ભાવધર્મં કિં તે લિંગેન કર્તવ્યમ્ ॥૨॥

છે લિંગ ધર્મવડે કરી, નહિ લિંગમાત્રે ધર્મ તો;

તો ભાવધર્મ પિછાણ, થાયે લિંગથી શું કાર્ય, જો. ૨

ધર્મવડે કરીને લિંગ, બાહ્યવેષ હોય છે, પણ માત્ર લિંગ હોવાથી જ ધર્મની પ્રાપ્તિ
યઈ ભય એમ નથી. માટે છે ભલું ! તું ભાવરૂપ જે ધર્મ છે, તેને પ્રથમ જાણ. માત્ર
જિનથી, બાહ્ય મુનિના વેષમાત્રથી તારું શું કામ થવાનું છે ? અર્થાત્ કાંઈ જ નહિ. ૨

જો પાવમોદિતમત્તી લિંગં વેત્તુણ જિણવરિદાણં ।

ઉવદસાઠ્ઠ લિંગિભાવં લિંગિમ્મિયે નારદો લિંગી ॥૩॥

મઃ પાવમોદિતમત્તિઃ ત્રિગો ગૃહીત્વા જિનવેન્દ્રાણામ્ ।

ઉવદસતિ લિંગિમભાવં લિંગિપુ નારદઃ ત્રિગી ॥૩॥

જે પાપથી ભોદિત મતિ ધરી લિંગ જિનવરનું કરે;

ઉપદાસ લિંગી ભાવનો તે લિંગીમાં નારદ કરે. ૩

જિનવરનું લિંગ, મુનિવેષને ધારણ કરીને, જે પાપથી ભોદિત બુદ્ધિવાળા યઈને,
પાપક્રિયાઓમાં પ્રવેશ અને લિંગી, મુનિના ભાવ શુદ્ધ નહિ રાખતાં ભાવ વિકારમય,
પાપમય રાગે તે મુનિલિંગને ભગવે છે, હાંસીપાત્ર બનાવે છે. તેવા વેષધારીઓ નારદના
કેવા કવેરકાચારી વેષધારી ગણાય છે. આ ગાથાના ચોથા ચરણમાં પાઠાંતર “ત્રિગો
જિણવરિદાણા” છે તેને. અર્થ આવા વેષધારી લિંગી અન્ય લિંગધારી મુનિના લિંગને
પણ નહિ જાણે છે, અને અપજ્ઞ લિંગી આવા કહેાય છે, એમ જિનલિંગને જ જાણવું છે.
માટે જિનવેન્દ્રાણા દિવને. વેરને કલ્પવનું વેષય નથી. ૩

દંસળળાણચરિત્તે ઉવ્વહાણે જડ્ઝ ણ લિંગરૂવેણ ।

અટ્ટં જ્ઞાયદિ જ્ઞાણં અણંતસંસારિઓ હોદિ ॥૮॥

દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ ઉપધાનાનિ યદિ ન લિંગરૂપેણ ।

આર્ત્તં દ્વાયતિ દ્ધ્યાનં અનંતસંસારરિકો ભવતિ ॥૮॥

મુનિ વેપ ધરીને પણ ધર્યાં ના જ્ઞાન દર્શન ચરણ જો;

ધરી આર્ત્ત દ્ધ્યાન અનંત સંસારી બન્યો, વધ્યું ભ્રમણુ તો. ૮

લિંગરૂપે, મુનિનો વેપ ધરીને પણ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રને જો ધારણ ન કર્યાં અને આર્ત્ત દ્ધ્યાન ધર્યાં કર્યાં તો એવા મુનિ અનંતસંસારી થાય છે.

મુનિવેપ ધરીને દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રનું સેવન કરવાનું હતું, તે તો કયું નહિ, અને ગૃહ કુટુંબ પરિમહ આદિ વિધેયોનો ત્યાગ કર્યો હતો, તેને પાછા ફરી ચિંતવન કરીને આર્ત્ત દ્ધ્યાન ધ્યાવવા માંડ્યાં, તેથી જન્મ મરણરૂપ સંસારમાં અનંત કાળ ભ્રમણું પડે, તેથી અનંતસંસારી થયો.

તાત્પર્ય કે સમ્યક્દર્શનાદિ ભાવ તો પહેલાં થયા નહિ અને કંઈ કારણ મળતાં મુનિવેપ ભઈ લીધો તે કયાં સુધી ટકે ? પહેલાં ભાવશુદ્ધિ કરીને પછી ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે.

ભાવશુદ્ધિ વિના ત્યાગ મહણુ કરે તો કેવી પ્રવૃત્તિ થાય તે હવે કહે છે. ૮

જો જોડેદિ વિવાહં કિસિકમ્મવર્ણિજ્જીવિવાદં ચ ।

વચ્ચદિ ણરયં પાઓ કરમાણો લિંગિરૂવેણ ॥૯॥

મઃ યોજયતિ વિવાહં કૃષિકર્મવાણિગ્ધ્યજીવિવાદં ચ ।

વ્રત્તિ નરકં પાપઃ કુર્વાણઃ લિંગિરૂવેણ ॥૯॥

દૃષિકર્મ કે વ્યાપાર કે વિવાહ એવ હિંસાદિને;

મુનિજ્ઞાન ધરીને જો કરાવે, જાણ નરકે પાપી તે. ૯

ગૃહસ્થપણું ત્યાગીને શુદ્ધ ભાવની પ્રાપ્તિ વિના, મુનિપણું ધારણ કયું. પછી ભાવની વાસના મટેલી નહિ હોવાથી મુનિપણુમાં પણ અન્યતા વિવાદ કરાવે, ખેતી કરે અથવા કરાવે, વેપાર, અથવા આદિ કરે અથવા કરાવે; ક્રિયાદિ પાપ કાર્યો કરીને મુનિલિંગ ધારીને પણ તે પાપી નરકમાં જાય છે. ૯

પોતામ ત્થાગમ ય જુદ્ઝ વિવાદં ચ તિવ્વકમ્મેદિં ।

ક્રોધેય દિવ્વમાણો મચ્ચદિ લિંગી ણરયત્થમં ॥૧૦॥

તેરેત્થ વાગ્ગામાં ન મુંડં વિવાદં ચ મીવકર્મભિઃ ।

યોગેય લોચક્કલ મચ્ચલિ લિંગી નરકનાસં ॥૧૦॥

કેદરે અચ્ચદોમાં વિવાદો જુદ્ઝ અન્ય મુનિ ક્યાં;

ક્રોધ, ક્રોધ, તિવ્વ કર્મ, લિંગી નરકે તે જવા. ૧૦

કે મુનિલિંગ ધારણ કરીને પણ કેદરે, ક્રોધ, ક્રોધનાર અચ્ચદોમાં વિવાદ કે જુદ્ઝ કરે, તેણે મીવ કર્યું. ઉપર જેવા લોક કર્મો વડે તથા મેનરચ, પાપા, વ્યાપાર

ગિણ્દિ અદત્તદાણં પરિણિદા વિ ય પરોક્ષદૂસેર્હિ ।
જિણ્લિંગં ધારંતો ચોરેણ વ હોઝ સો સમણો ॥૧૪॥

ગૃહ્ણાતિ અદત્તદાણં પરિણિદામપિ ચ પરોક્ષદૂષણૈઃ ।
જિનલિંગં ધારયન્ ચોરેણેવ ભવતિ સઃ શ્રમણઃ ॥૧૪॥
જે અહિ દાન અદત્ત, નિન્દા, દોષ પાછળ વધી કરે;
જિનલિંગને ધારે છતાં, મુનિ ચોર સદૃશ તે ઠરે. ૧૪

બીજાએ આપ્યા વગરનું દાન જે લે, તથા પરોક્ષે જે પરનાં દ્રવ્ય બોલી તેની નિંદા કરે, તે મુનિ જિનલિંગને ધારતાં છતાં ચોર સરખાજ છે. ૧૪

ઉપ્પડદિ પડદિ ધાવદિ પુદ્ગલીઓ સ્વણદિ લિંગરૂપેણ ।
રિયાવહ ધારંતો તિરિક્સજોણી જ સો સમણો ॥૧૫॥
ઉપતતિ પતતિ ધાવતિ પૃથિવી સ્થનતિ લિંગરૂપેણ ।
રિયાપથં ધારયન્ તિર્યગ્યોનિઃ ન સઃ શ્રમણઃ ॥૧૫॥
મુનિરૂપમાં ઈર્ષ્યા સભિતિ ધારી દોડે જીછળે;
નીચે પડે, પૃથ્વી ખલે, પશુ અણ એ મુનિ ના મળે. ૧૫

મુનિનું લિંગ ધારણ કરી ઈર્ષ્યાપથ ચોધીને, ચાલવાનું છતાં તેમ ન કરે અને દોડતા ચાલે, જીછળે, પડી નત્ય, વળી જીડીને દોડે, વળી પૃથ્વીને ખેડે, ચાલતાં એવા પગ પાછાં કે જમિ બોલાઈ નત્ય એવું ચાલે, તે તિર્યચ્યોનિ અર્થાત્ પશુ સમાન અજ્ઞાની છે, મનુષ્ય નથી તેા મુનિ તેા હોયજ શાના ? ૧૫

વંધો જિરઓ સંતો સસ્યં સંઘેદિ તદ્દ ય વસુદં પિ ।
હિદદિ તરુણ વદુસો તિરિક્સજોણી જ સો સમણો ॥૧૬॥
વંધ નીરજાઃ સન્ સસ્યં સંઘયતિ તથા ન વસુધામપિ ।
હિન્નસિ તરુણં વદુસઃ તિર્યગ્યોનિઃ ન સઃ શ્રમણઃ ॥૧૬॥
ગણી બંધને નિર્દોષ ખાંડે અન્ન ખેદે વળી ધરા;
બહુ વાર વૃક્ષો છેડતા, પશુ અણ તે મુનિનદિ જરા. ૧૬

જે લિંગને ધારણ કરીને વનસ્પતિ આદિની દિશાથી બંધ થાય છે તેને દ્રવ્ય ન મળે અને અન્નાજ આદિને ખાંડે, જમીનને ખેડે, વૃક્ષના સમૂહને વારંવાર છેડે, આવા મુનિરૂપ ધારી તિર્યચ્યોનિ, પશુ છે, અજ્ઞાની છે, પણ મુનિ નથી. ૧૬

રામો કરોરિ જિર્મ મહિયાવગ્મં પરં ન દૂમેડ ।
રંગમ્મામચિદીનો તિરિક્સજોણી જ સો સમણો ॥૧૭॥
રામં કરોરિ જિર્મ મહિયાવગ્મં પરં ન દૂપમનિ ।
રંગમ્મામચિદીનો તિર્યગ્યોનિઃ ન સઃ શ્રમણઃ ॥૧૭॥
સી મનુષ્યમાં રામી રંગ, કરોરણ પરને દૂબલે;
જે રંગમ્મામચિદીન, પશુ ને અણ મુનિ નદિ સંબંધ. ૧૭

પુંચ્છલિયરિ જો મુંજઈ ણિચ્ચં સંથુણદિ પોસણ પિંહં ।
 પાવદિ વાલસદ્ધાવં માવવિણદ્ધો ણ સો સવણો ॥૨૧॥
 પુંથચ્છંગુદે ચઃ મુંકે નિત્યં સંસ્તૌતિ પુણ્ણાતિ પિંહં ।
 પ્રાપ્નોતિ વાલસ્વમાવં માવવિનદ્ધઃ ન સઃ શ્રમણઃ ॥૨૧॥
 ભોજન કરે અસતીશુદ્ધે, તે પ્રશંસે, તન પોપતા;
 તે સહે અજ્ઞા સ્વભાવ, ભાવે બ્રહ્મ તે મુનિ નહિ કદા. ૨૧

જે મુનિવેષધારી, અચ્છતી, બ્યભિચારિણી સ્ત્રીને ઘેર ભોજન લે, તેની નિત્ય પ્રશંસા કરે, શરીરને પોપે તે ભાવથી બ્રહ્મ થયેલા મુનિ અજ્ઞાનમય બાલ સ્વભાવને પામે છે, અર્થાત્ અજ્ઞાની ભાવવિનદ્ધ હોવાથી મુનિ નથી. ૨૧

इयं त्रिगुणाकुडमिणं सच्चं बुद्धेहिं देसियं धम्मं ।
 पाछेइ कट्सहियं सो गाहदि उत्तमं ठाणं ॥२२॥
 इति त्रिगुप्राभृतमिदं सर्वं बुद्धैः देशितं धर्मम् ।
 पालयति कट्सहितं सः गाहते उत्तमं स्थानं ॥२२॥
 ઇમ ત્રિંગ પ્રાભૂતશાસ્ત્ર આ, જે સર્વ જ્ઞાની પ્રકાશતા;
 એ ધર્મ પાળે કટ્થ સહ તે સ્થાન ઉત્તમ પામતા. ૨૨

એવું આ ત્રિંગપ્રાભૂત શાસ્ત્ર સર્વ જ્ઞાનીઓએ ઉપદેશ્યું છે. તેને વાળીને જે નેમાં કરેલા આત્મસ્વભાવરૂપ ધર્મને પાળે તે ઉત્તમ સ્થાન જે મોક્ષ તેને પામે. ૨૨

હૃદિ સ્ફુરતિ તસ્યોચ્ચૈવૌધિરત્નં સુનિર્મલમ્ ।
શીલશાલો ન ચત્વાક્ષદન્તિભિઃ પ્રવિદારિતઃ ॥

—શ્રી જ્ઞાનાર્ણવ

જે જ્ઞાનીનું શીલરૂપી વૃક્ષ ઇન્દ્રિયરૂપી હાથીઓએ ઉખેડી નાખ્યું નથી, નાથ કયું નથી, તે જ્ઞાનીના હૃદયમાં અતિ પવિત્ર બોધિરૂપી રત્ન અત્યંત ઉજ્જવળતાથી પ્રકાશી લે છે.

જે વિષયમાં આસક્ત છે તેને શીલની રક્ષા નથી, તેથી દર્શનશુદ્ધિ રહેતી નથી, અને તેથી આશ્રિતમાં શિથિલતા થાય છે, તેથી તેને બોધિની પ્રાપ્તિ થતી નથી. જેથી તેને નિર્વાણ પ્રાપ્તિ થતી નથી. માટે મોક્ષમાર્ગમાં શીલ જ પ્રધાન છે. ૧૨

વિસર્ણમ્ મોહિદાણં કથિયં મર્ગં યિ ઇદ્ધરિસીણં ।

ઉમ્મર્ગં દરિસીણં જાણં પિ જિરત્થયં તેસિ ॥૧૩॥

વિષયેષુ મોહિતાનાં કથિતો માર્ગોઽપિ ઇદ્ધરિસીણં ।

ઉન્માર્ગો દરિસીણં જ્ઞાનમપિ નિરર્થકં તેવામ્ ॥૧૩॥

યદિ વિષયરસ પાણુ ઇદ્ધપથ દર્શાવતા શિવપથ લહે,

ઉન્માર્ગને દર્શાવતા યદિ જ્ઞાની જ્ઞાન વૃથા ગ્રહે. ૧૩

જે પુરુષો ઇદ્ધ માર્ગને દર્શાવનારા છે પણ જે વિષયોથી વિમોહિત છે તે તેને માર્ગની પ્રાપ્તિ કદી છે, પણ જે તે ઉન્માર્ગને દર્શાવનારા છે તે તેમને માર્ગની પ્રાપ્તિ તો નથી પરંતુ તેમનું જ્ઞાન પણ નિરર્થક છે.

પૂર્વે કહ્યું હતું કે જ્ઞાનને અને શીલને વિરોધ નથી. તેમાં આટલું વિશેષ બાણુવું કે જ્ઞાન હોય અને તે વિષયાસક્ત હોય તો જ્ઞાન બગડે, તેથી શીલ રહે નહિ. હવે અહીં એમ કહ્યું કે જ્ઞાન પામીને આશ્રિત મોહના ઉત્પત્તિ, કહાર વિષયો ન છૂટે, તેથી તેમાં વિમોહિત રહે, પણ માર્ગની પ્રત્યક્ષા તે વિષયના ત્યાગરૂપ જ કરે, તે તેને તો માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય, પણ જે માર્ગને કુમાર્ગરૂપ પ્રરૂપે. વિષય સેવનને સુમાર્ગરૂપ બતાવે, તે તેનું જ્ઞાન પામીતું સર્વ નિરર્થક છે. જ્ઞાન પામીને મિથ્યા માર્ગ બતાવે તો તે જ્ઞાન શાનું? તે જ્ઞાન મિથ્યાજ્ઞાન છે.

અહીં અસાધ્ય એમ કહે કે સમ્યક્ત્વ સંવિત્ત અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિ છે તે સારા છે, સમ્યક્ છે તે સમ્યગ્દષ્ટિ કુમાર્ગ પ્રરૂપે નથી, પોતાને સંવિત્તમંદનો ઉત્તમ પ્રથમ પોતાથી વિષયો છૂટા નથી, તેથી સંવિત્ત છે. પરંતુ જે સમ્યગ્દષ્ટિ ન હોય તેવાને પણ જ્ઞાન હતું હોય, સમ્યક્ સમ્યક્ત્વ પણ કરે વિરોધ પણ છે કે છતાં જે તે કુમાર્ગ પ્રરૂપે તો તે કદાચ નથી. તેમજ જ્ઞાન જે વિષયવશ સિદ્ધત તે. ૧૩

વૃદ્ધરૂપસમેના મર્ગતા વાદિતાઈ નામતાઈ ।

મોહરમાર્ગજીવતા વા મુ ને જ્ઞાનમર્ગ દોષિ ॥૧૪॥

વાયરણલંદવૃક્ષેસિયવવહારણાયસત્યેસુ ।

વેદેઝળ મુદેન્નુ ચ તેવ મુયં ઉત્તમં સીલં ॥૧૬॥

વ્યાકરણહન્દોવૈશેષિકવ્યવહારણ્યાયશાસ્ત્રેષુ ।

વિદિત્વા શ્રુતેષુ ચ તેષુ શ્રુતં ઉત્તમં શીઝમ્ ॥૧૬॥

જે છંદ કે વ્યાકરણ, વૈશેષિક, ન્યાય શ્રુતો ભણે;

ઉત્કૃષ્ટ શ્રુત એ સર્વ શ્રુતમાં જ્ઞાની તો શીલ જ ગણે. ૧૬

વ્યાકરણ, છંદ, વૈશેષિક, વ્યક્હાર, ન્યાયશાસ્ત્ર આદિ તથા શ્રુત એટલે જિનાગમ એ સર્વને જે બાણે છતાં તે સર્વમાં ઉત્કૃષ્ટ, સર્વોપરી શ્રુત જ્ઞાન તો શીલ જ છે. અર્થાત્ બધાં શાસ્ત્રજ્ઞાન સહિત હોય છતાં પણ વિષયોથી વિરક્ત ન થાય તો તે જ્ઞાન નિર્ચયક છે, તેથી વિષયોથી વિરક્તિરૂપ શીલ એ સર્વ જ્ઞાનમાં સર્વોત્તમ છે. ૧૬

સીન્નગુણમંડિદાણં દેવા મત્રિયાણ વલ્લહા હૌંતિ ।

મુદપારમપરરા ણં દુસ્સીલા અપ્પિલા લોણ ॥૧૭॥

શીઝગુણમંડિતાનાં દેવા મત્ર્યાનાં વલ્લભા મવંતિ ।

શ્રુતપારમપરુરાઃ દુઃસીલા અલ્પકાઃ લોકે ॥૧૭॥

યજ્ઞી શીલ શુભ મંડિત ભવિને, દેવ પણ વલ્લભ બને;

શ્રુત પારંગામી બાદુ જનોમાં, શીલહીનો અલ્પ છે. ૧૭

જે ભવ્ય પ્રાણી શીલ અને સમ્યગ્દર્શનાદિ ગુણો અથવા શીલરૂપ ગુણ વડે નિભૂપિત છે, તેને દેવ પણ વલ્લભ થાય છે. અર્થાત્ દેવો પણ તેની સેવા કરનાર, સદાયક થાય છે. શાસ્ત્રનો પાર પામનારા અગિયાર અંગના અભ્યાસી એવા ધણા છે. તેમાં જે દુઃખીત એટલે શીલ શુભ રહિત છે તેવાઓ લોકમાં અલ્પકા, એટલે ન્યૂન, દલિલ, તુચ્છ છે. લોકમાં જે પ્રશંસા પામતા નથી, તો દેવોને તો તે વલ્લભ થાય જ શી રીતે ? શીલ શુભવાન સર્વને પ્રિય થાય છે. ૧૭

મયો વિ ચ પરિદીના રુવવિરુવા વિ વદિદમુતયા વિ ।

મીલં જેમ્ મુર્માલં મુર્જાવિદં માણુસં તેમ્ ॥૧૮॥

મર્મીલં ચ મર્મીલના રુવવિરુવા ગ્રિ પતિવમુતપમોડપિ ।

મીલં જેમ્ મુર્માલં મુર્જાવિદં માણુસં તેમ્ ॥૧૮॥

જે સપમાં અતિ દીન, રી કુરૂપ. યા જર્જરિત ને;

જા શીલમાં જે મુર્ખીત તેનું બળ આનંદ ક્ષવિત ને. ૧૮

જે કર્ણ મુત્ર વગેરે દીન છે, દુઃખ અર્થમાં ન્યૂન, દલિલ છે, રૂપમાં કુરૂપ છે, મુર્ખ રૂપમાં નથી, જે સર્વમાં વડે કર્ણ મુત્ર ને, સર્વોપરી થઈ ગયું છે, પણ જોતખા જોઈ જાણે છે તેનું મુત્રવ્યવસ્થાન મુદ્દત છે, ગરજ છે, સર્વોત્તમ છે. ૧૮

જિમ વિષય લુપ્થ મરે સ્વયં, તિમ ચરાચર બહુ જીવને;
એ તો વિનાશે સર્વને, દારણુ વિષ વિષયો બને. ૨૧

જેમ વિષયમાં આસક્ત જીવો વિષયોરૂપ વિષ વડે સ્વયં હણાય છે તેવીજ રીતે ત્રસ અને સ્થાવર સર્વ જીવોનો વિષયરૂપ વિષ વડે તે નાશ કરી દે છે. માટે વિષયોરૂપ વિષ અત્યંત દારણુ, તીવ્ર છે.

સર્પાદિક પ્રાણીનું વિષ એકજ વાર મરણ કરે છે જ્યારે વિષયલુપ્થ જીવોને વિષયરૂપી વિષ તો ફરીફરી મરણ કરવાં પડે એવાં અનંત કર્મ બાંધાવી ભવચક્રમાં ભ્રમણ કરાવ્યા જ કરે છે. માટે વિષયોનું વિષ, બીજાં વિષ કરતાં વધારે અત્યંત તીવ્ર દારણુ કહ્યું છે. શ્રીમદ્ શ્રુભચંદ્રાચાર્ય શ્રી જ્ઞાનાર્ણવમાં કહે છે:-

વિષસ્ય કાલકૂટસ્ય વિષયાશ્ચસ્ય ચાન્તરમ્ ।
વદન્તિ ઘાતતત્ત્વાર્થો મેઘસર્પપયોરિવ ॥

તત્ત્વ અર્થાત્ વસ્તુસ્વરૂપને જાણનારા તત્ત્વજ્ઞાનીઓએ હલાહલ કાલકૂટ વિષમાં અને વિષયોમાં મેઘ અને સરસપ જેટલું અંતર કહ્યું છે. અર્થાત્ કાલકૂટ વિષ તો સરસપ જેટલું અદ્ય છે જ્યારે વિષયોરૂપી વિષ મેઘ પર્વત સમાન મહાન છે. ૨૧

ચારિ ઇક્ષ્મિ ય જન્મે સરિજ્ઞ વિસવેયણાહદો જીવો ।
વિસયવિસપરિહયા ણં મમંતિ સંસારકાંતારે ॥૨૨॥
ચારે ઇક્ષિમ્ ચ જન્મનિ ગચ્છેદ્ વિષવેદનાહતઃ જીવઃ ।
વિસયવિસપરિહતા મમંતિ સંસારકાંતારે ॥૨૨॥
વિષવેદના દત્ત જીવ એક જ વાર મરી જન્મે ભાવે,
પદ્મ વિષયવિષથી હણાયલા તો ફરી ફરી ભ્રમતા ભાવે. ૨૨

વિષની પીડાથી મરે તે જીવો તો એકજ વાર મરીને ફરી જન્મ પામે છે, પરંતુ વિષયરૂપ વિષથી મરેલા જીવો સંસારરૂપ વનમાં ક્ષીર્ કાળ સુધી ફરી ફરી જન્મ મરણ કર્યા કરવાં પડે તેવાં ભ્રમણમાં ભળ્યા કરે છે. ૨૨

જરણમ્ વેયણામો તિસ્વિસળ માણુપમ્ દુઃખાર્થં ।
દેવેસુ નિ દોદગ્મં વ્યંતિ વિસયાગતા જીવા ॥૨૩॥
જરણ વેયણા તિસ્વિસળ માણુપમ્ દુઃખાર્થં ।
દેવેસુ વ્યંતિ દોદગ્મં વ્યંતિ વિસયાગતા જીવાઃ ॥૨૩॥
નરેતિ નિતિ વ્યંતિ વેદના. નિર્વાય નરમાં દુઃખ એ;
વળી રૂપમાં દુઃખાન્ય પામે, જીવ વિસયાગત તો. ૨૩

રહીને સંસારમાં રેંટની માફક લગ્યા કરે છે. તેમજ તેના સંગથી બીજાઓને પણ તેની સાથે ભવબ્રમણ કર્યા કરવાં પડે છે, અથવા બીજાઓને પણ તે વિષયોમાં જ હુબ્ધ બનાવી ભવબ્રમણનાં દુઃખ ભોગવાવે છે. માટે એવા અજ્ઞાનીના સંગ પ્રસંગથી દૂર રહેવું તથા વિષયાસક્તપણું છોડવું એજ આત્માને હિતકર છે. ૨૬

આદેહિ કમ્મગંઠી જા વદ્ધા વિસયરાગરાગેહિં ।

તં છિન્દન્તિ કયત્થા તવસંજમસીલયગુણેણ ॥૨૭॥

આત્મનિ કર્મપ્રણિઃ યા વદ્ધા વિષયરાગરાગૈઃ ।

તાં છિન્દન્તિ કૃતાર્થાઃ તપઃ સંયમશીલગુણેન ॥૨૭॥

બંધાર્થ જીવમાં કર્મબંધી વિષય રાગવિમોહથી;

દૃતદૃઢ તર તે છેલ્લા, તપ શીલ સંયમ ગુણથી. ૨૭

જીવે વિષયોમાં રાગ એટલે આસક્તિના દહ રંગથી, અભ્યાસથી થોતે જ કર્મની ગાંઠ બાંધી છે, તેને દૃતાર્થ પુરુષો, ધન્યરૂપ મહાભાગ્ય પુરુષો, તપ, સંયમ, શીલાદિથી છેદી નાખે છે.

આત્મા અને પુદ્ગલો બુદ્ધાં છે, એવા અમૂલ્ય ભેદજ્ઞાનને, જ્ઞાની કૃપાળુ સદ્ગુરુની કૃપાથી પામીને ભાગ્યવંત જીવો, કર્મની અનાદિની જીવ સાથે બંધાયેલી બ્રન્ધી, ગાંઠ તેને છેદીને આત્માને કર્મનાં બંધનોથી મુક્ત કરે છે. ૨૭

ઉદર્ધાવ રદ્ધમરિદો તવચિણ્યંસીલદાણરયણાણં ।

સોદ્દેતો ય સમીલો ણિવ્વાણમણુત્તરં પત્તો ॥૨૮॥

ઉદર્ધિચિ રત્નમૃતઃ તપોવિનયશીલદાણરત્નાનાં ।

સોમતે ચ સચીલઃ તિર્વાગમણુત્તરં પ્રાપ્તઃ ॥૨૮॥

રત્નોથી જડવિ તેમ સંયમ શીલ તપ વિનયાદિ એ;

રત્નોથી આમે શીલ સદ્ તો, લાલે અનુપમ મુક્તિ એ. ૨૮

રત્નોથી તરપૂર એવો સમુદ્ર પણ જેમ જળ વડે શોભા પામે છે, તેમ સંયમ, શીલ, તપ, વિનયાદિ રત્નો નવિત પણ જ્ઞાની શીલ રત્ન સહિત હોવાથી શોભે છે. અને એ શીલતા કારણે જ અનુત્તર, જેનથી ઉત્તમ બીજું કોઈ નથી એવું, સર્વોપરી મોક્ષપદ પામે છે.

જેમ સમુદ્રમાં રત્નો થતાં શોભે છતાં જળવડે જ સમુદ્ર કહેવાય છે તેમ આત્મામાં અનુપમ પણ રોપે છતાં શીલ રોપે તો જ તે તિર્વાજ પામે છે. ૨૮

મુક્તામ મરદાન્ય મોવમુમરિદામ દોમદે મોવવો ।

તે સોદ્દેહિ વદ્ધાં તિચ્છિલેનાં જજેદિ મત્તેદિ ॥૨૯॥

જાણ વિસયવિરત્તો સો ગમયદિ ણરયવેયણા પડરા ।
 તા લેહદિ અરુહપયં મણિયં જિણવહ્દમાણેણ ॥૩૨॥
 ય વિષયવિરત્તઃ સઃ ગમયતિ નરકવેદનાં પ્રચુરા ।
 તેત્ લભતે અર્હત્પદં મણિતં જિનવર્દ્ધમાનેન ॥૩૨॥
 હુઃખ નરકનાં અતિ ક્રમ કરે, જે વિષયથી વિરક્ત તે;
 અરિહંત પદ પામે પછી, જિન વર્ધમાન કથિત એ. ૩૨

જે હવે વિષયથી વિરક્ત છે, તે નરકની ઘણી વેદના છે તેને પણ ક્રમ કરી દે છે, ત્યાં પણ ઘણા હુઃખી થતા નથી, તથા ત્યાંથી નીકળીને અરિહંત પદને પામે છે. એમ શ્રી વર્ધમાન સ્વામીએ કહ્યું છે.

હવે ત્રીજી નરકમાંથી નીકળીને તીર્થંકર થાય છે તે પણ શીલનું જ માહાત્મ્ય છે. ત્યાં સમ્યક્ત્વ સહિત યર્ષ, વિષયથી વિરક્ત બની, શુભ ભાવના ભાવે, તેથી નરકની વેદના પણ અદ્ય થાય તથા ત્યાંથી નીકળી તીર્થંકર પદ પામે; આ માહાત્મ્ય શીલનું જ બહોળું. ૩૨

પત્તં વહુપ્પયારં જિણેહિ પચ્ચક્ષણાણદરસીહિ ।
 સીલેણ ય મોક્ષવપયં અક્ષાતીદં ય લોચણાણેહિ ॥૩૩॥
 પયં વહુપ્રકારં જિનૈઃ પ્રત્યક્ષજ્ઞાનદર્શિભિઃ ।
 સીલેન ચ મોક્ષપદં અક્ષાતીતં ચ લોકજ્ઞાનૈઃ ॥૩૩॥
 પ્રત્યક્ષ જ્ઞાની લોકજ્ઞાતા જિનવરો બહુવિધ કહે;
 ઈમ શીલથી મુક્તિ તણું સુખ અતીન્દ્રિય હવે લહે. ૩૩

આ પ્રકારે નરક પ્રત્યક્ષ એવા કેવળજ્ઞાન વડે લોકાલોકને બહુનારા વિશ્લેષી સર્વજ્ઞ એવા જિનેન્દ્ર ભગવાને શીલ વડે પ્રાપ્ત થવા ચોગ્ય અતીન્દ્રિય સુખરૂપ મોક્ષસ્થાનનું બહુ પ્રકારે વર્ણન કર્યું છે. માટે હે બધો, મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે શીલને અપ્રતીકર કરો. ૩૩

મમ્મનગાણદંમનગવ્વીરિયપંનયારમપ્પાણં ।
 નય્યાં વિ પવતમહિદો હંતિ પોરાયણં કમ્મં ॥૩૪॥
 મમ્મનગાણદંમનગવ્વીરિયપંનયારમપ્પાણાઃ આત્મનાં ।
 નય્યાં વિ પવતમહિદઃ હંતિ પુરાતનં કમ્મં ॥૩૪॥
 સમ્યક્ત્વ દર્શન જ્ઞાન તપ ને વીર્ય પ્રત્યાચારથી;
 કમ્મ, કહે જુનાં થયા દ્ય અગ્નિ વાયુ પ્રત્યાચારથી. ૩૪

એક અગ્નિ વાયુના નરકમાંથી જુનાં ક્રિયાનને બાળી બસમ કરી દે છે, તેમ સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, દર્શન, તપ અને વીર્ય એ પાંચ પ્રત્યાચાર આત્મના આશ્રયથી પૂર્વે બાળેલા ક્રિયાનને બાળી બસમ કરી દે છે.

પદાર્થને બહુવારૂપ જ્ઞાન, ચિત્તની એકાગ્રતારૂપ ધ્યાન, સમાધિસ્થ થવું તે યોગ, તથા નિરતિચાર શુદ્ધ સમ્યગ્દર્શન એ ગુણો વીર્યને આધીન છે. અર્થાત્ વીર્ય, શક્તિ પ્રમાણે તેને ધારણ કરવા ભેદીએ. સમ્યગ્દર્શન વડે રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ જિન શાસનમાં કહ્યું છે. આ રત્નત્રય આત્માનો સ્વભાવ છે. તેને શીલ પણ કહેવાય છે. તેની પ્રાપ્તિથી ધ્યાનાદિક યથાશક્તિ થઈ શકે છે, તથા તેથી શક્તિપણ વધે છે. ૩૭

જિનવચનગદ્દસારા વિસયવિરક્તા તપોધના ધીરા ।

મીલસન્નિલેખ ણ્દાદા તે સિદ્ધાલયમુહં જંતિ ॥૩૮॥

જિનવચનગૃહીતસારા વિષયવિરક્તાઃ તપોધનાધીરાઃ ।

શીલમન્નિલેખ સ્નાતાઃ તે સિદ્ધાલયમુખં યાંતિ ॥૩૮॥

જિનવચનથી અહીં સાર, ધીર વિષયવિરક્ત તપોધના,

વળી સ્નાત શીલ જલે કરી, મુખ લહે સિદ્ધાલય તણાં. ૩૮

જે છવો સર્વજ્ઞ ભગવાનનાં વચનોથી વસ્તુના યથાર્થ સ્વરૂપને બાણી તેના સારરૂપે યોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરે છે, તે ઈન્દ્રિયોના વિષયોથી વિરક્ત થાય છે, તપને અંગીકાર કરે છે, તપ એજ યોતાનું ધન છે, એવા તપોધન બને છે, પરીપક્ક ઉપસર્ગને સદન કરવામાં ધીર વીર અટોલ અકંપ રહે છે, તેથી તેઓ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિની પૂર્ણતારૂપ, શુદ્ધ સદાજાતમસ્વરૂપરૂપ, નિર્ભળ શીલરૂપ જળ વડે સ્નાન કરી, શુદ્ધ થઈ, સિદ્ધાલય કે જ્યાં સિદ્ધ ભગવાંત વિરાજે છે, ત્યાં મોક્ષમંદિરમાં, આત્માના અનંત, પરમાનંદમય, અતિનાશી, અતીન્દ્રિય, અબ્યાપાધ, સ્વાધીન મુખલોગમાં, સદાને માટે જઈ વિરાજે છે. આનું શીતાનું મોક્ષરૂપ બધી મોક્ષાધિઓ સદાય શીલગુણથી અલંકૃત થવા તત્પર રહે છે. ૩૮

મન્વગ્નર્ત્તીયકમ્મા મુદ્દદુક્ખવિવર્જિતા મળવિમુદ્ધા ।

પપ્પાટ્ટિયકમ્મરયા દ્વંતિ આરાધના પગ્ગા ॥૩૯॥

મન્વગ્નર્ત્તીયકર્મણઃ મુસદુઃખવિવર્જિતાઃ મનોવિમુદ્ધાઃ ।

મન્વગ્નર્ત્તીયકર્મણઃ મન્વંતિ આરાધનાઃ પ્રકટાઃ ॥૩૯॥

જ્યાં નર્ત્તી ગુણથી કર્મરૂપ, મુખદુઃખ સંહિત, મનશુદ્ધતા,

ત્યાં કર્મ પૂર્ણ પ્રગટનારી, પ્રગટતી આરાધના. ૩૯

મન વિવર્જનથી થતી મટે અનંત સમયે સદૈવબના કરવાનું કહ્યું છે. ત્યાં કર્મનું જનન ન થાય અને જનન થાય એ સમયનાનો ઉપદેશ છે. તે આરાધનાઓ આ શીલગુણથી જ પ્રગટ થાય છે એથી તે વિર અહીં કહે છે.

જ્યાં કર્મ, જે નામકરુ વધે તેમ: મુખ, તે વડે શીલ થવાં છે કર્મ જેનાં મુખ દુઃખરૂપે સંહિત બનેલાં છે એવાં, મન, શાંત, વિમુક્ત થવાં છે એમાં, તથા કર્મરૂપ રજા ભરતી રહેવાં છે એવાં. તેથી આરાધના શીલથી પ્રગટ થાય છે.

અર્થ અરિત્રમાં, ઐક્યભાવનો લક્ષ થવાથી તેના હૃદયમાં વિરાજમાન પરમાત્માનો ઐક્યભાવ હોય છે; અને એજ પરાભક્તિ છે. જ્ઞાની પુરુષ અને પરમાત્મામાં અંતર જ નથી; અને જે કોઈ અંતર માને છે તેને માર્ગની પ્રાપ્તિ પરમ વિકટ છે. જ્ઞાની તો પરમાત્મા જ છે; અને તેની ઓળખાણ વિના પરમાત્માની પ્રાપ્તિ થઈ નથી; માટે સર્વ પ્રકારે ભક્તિ કરવા યોગ્ય એવી દેહધારી દિવ્યમૂર્તિ જ્ઞાનીરૂપ પરમાત્માનીને નમસ્કારાદિ ભક્તિથી માંડી પરાભક્તિના અંત સુધી એકલથે આરાધવી, એવો શાસ્ત્રલક્ષ છે. પરમાત્મા આ દેહધારીરૂપે થયો છે એમ જ જ્ઞાની પુરુષ પ્રત્યે જીવને બુદ્ધિ થયે ભક્તિ જીગે છે, અને તે ભક્તિ કરે કરી પરાભક્તિરૂપ હોય છે. જ્ઞાની તીર્થંકર દેવમાં લક્ષ થવા જૈનમાં પણ પંચપરમેષ્ઠિ મંત્રમાં “નમો અરિહંતાણુ” પદ પછી સિદ્ધને નમસ્કાર કર્યો છે; એજ ભક્તિ માટે એમ સૂચવે છે કે પ્રથમ જ્ઞાની પુરુષની ભક્તિ અને એજ પરમાત્માની પ્રાપ્તિ અને ભક્તિનું નિદાન છે.”

“જેના વચનગણે જીવ નિર્વાણ માર્ગને પામે છે એવી સજીવન મૂર્તિનો પૂર્વકાળમાં જીવને ભોગ ઘણીવાર થઈ ગયો છે; પણ તેનું ઓળખાણ થયું નથી; જીવે ઓળખાણ કરવા પ્રયત્ન કરાગિત્ કયું” પણ હશે, તથાપિ જીવને વિષે અડી રાખેલી સિદ્ધિયોગાદિ, રિદ્ધિયોગાદિ અને બીજી તેવી કામનાઓથી પોતાની દષ્ટિ મલિન હતી; દષ્ટિ જો મલિન હોય તો તેવી સત્ મૂર્તિ પ્રત્યે પણ બાદ્ય લક્ષ રહે છે, જેથી ઓળખાણ પડતું નથી; અને જ્યારે ઓળખાણ પડે છે, ત્યારે જીવને કોઈ અપૂર્વ સ્નેહ આવે છે. તે એવો કે તે મૂર્તિના વિયોગે ઘડી એક આયુષ્ય ભોગવવું તે પણ તેને વિટંબના લાગે છે, અર્થાત્ તેના વિયોગે તે ઉદાસીન બાવે નેમંજ તુલિ રાખીને જીવે છે; બીજા પદાર્થોના સંયોગ અને મૃત્યુ એ બન્ને એને સમાન થઈ ગયા હોય છે. આવી દશા જ્યારે આવે છે, ત્યારે જીવને માર્ગ બહુ નિકટ હોય છે એમ જાણવું. એવી દશા આવવામાં માયાની મંગતિ બહુ વિટંબનામય છે; પણ એજ દશા આવ્યા પછી એવો જોનો નિશ્ચય દૃઢ છે તેને ઘણું કરીને થોડા વખતમાં તે દશા પ્રાપ્ત થાય છે.”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

ઉપર પ્રમાણે જણાવેલી સંપુરણની શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, ભક્તિ, આશ્રય, નિશ્ચય એ સમ્યકત્વનું કારણ હોવાથી તે ભક્તિને સમ્યકત્વરૂપ કહી છે.

મગ દશ્યં આમદ તજ વતેં સદ્ગુરુ લક્ષ,

સમક્તિ તેને વાખિયું કારણ ગણી પ્રત્યાશ.

—શ્રી આગમસિદ્ધિ શાસ્ત્ર

આવી જાનકદશા અતંદ્રુત મરેં પદી અનન્ય અનુષમ ભક્તિ શ્રીમદ્ મૌનમ ક્ષાગીની કામજાન મદાવેલ દેવ પ્રત્યેની મુપસિદ્ધ છે.

સર્વેષ્ઠ વીતરાગસ્ય સ્વવશસ્યાસ્ય યોગિનઃ
ન કામપિ મિદાં કાપિ તાં વિદ્મો હા ! જહા વયમ્ ॥

—શ્રી નિયમસાર ગાં. ૧૪૬,

ટીકા પદ્યાંક ૨૫૩—શ્રી અમૃતચંદ્રસૂરિ

સર્વજ્ઞ વીતરાગમાં અને આ સ્વવશ યોગીમાં કયારેય કંઈ પણ લેદ નથી; છતાં
અરેરે ! આપણે જડ છીએ કે તેમનામાં લેદ ગણીએ છીએ.

આ જન્મમાં સ્વવશ જ્ઞાની એકજ ધન્ય છે કે જે અનન્યબુદ્ધિવાળા રહેતા થકા,
નિન્નતમા સિવાય અન્ય પ્રત્યે લીન નહિ થતા થકા, સર્વ કર્મોથી બહાર રહે છે. સમરસ-
રૂપી સુધાના સાગરને ઉછાળવામાં પૂર્ણચંદ્ર સમાન તે સહજાતમાને હું વંદું છું.

એવા સહજાતમા, સ્વવશયોગી, અગ્નિત્ય આત્મદશામાં રમણતા કરનાર સદ્ગુરુનેા
નિઐય અને આશ્રય જેને છે તે મહાભાગ્યશાળી છે. એવા ભાગ્યવંત આત્માર્થીઓ એવા
સમર્થ જ્ઞાનીની ભક્તિથી, તેના ઉપદેશને પરિણુમાવી સમ્યક્ત્વ તથા શીલ આદિ પાત્રી
અટપકાળમાં ભવમુક્ત થાય છે.

સમ્યક્ત્વ પ્રગટે તો વિષયોથી વિરક્તિ વધી જાય છે. વિષયો પ્રત્યે વૈરાગ્ય ન હોય
તો આ કારાગૃહરૂપ સંસારનું અને અનંત સુખમય સ્વાધીન મોક્ષદશાનું યથાર્થ સ્વરૂપ
ભાસતું નથી. તેથી જેને સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે તેને વિષયોથી વિરક્તિરૂપ શીલ પ્રગટે છે.

એક વિગયને છતતાં, છત્યેા સૌ સંસાર;
નૃપતિ છતતાં છતિયે, દળ પુર ને અધિકાર.
જે નવ વાડ વિશુદ્ધથી ધરે શિયળ સુખદાર્દ;
બવ તેનો ભવ પછી રહે તત્તવચયન એ ભાર્દ.
મુંદર શીયળ સુરતરુ, મનવાણી ને દેહ;
જે નરનારી સેવશે અનુપમ દળ તે લેહ.

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

સમ્યક્ત્વ અને શીલ પ્રગટવાથી જે જ્ઞાન છે તે સમ્યગ્જ્ઞાન કહેવાય છે. એમ
સમ્યક્ત્વ અને શીલનો સંબંધ થવાથી પોતાના કેવળ જ્ઞાન આદિ ગુણોની તથા આગમોની
કે જ્ઞાનજ્ઞાનરૂપ શાસ્ત્રોની મદત્તા ભાસે છે.

આ પ્રમાણે સમ્યગ્ગર્હન તથા શીલની સાથે જ્ઞાનનો મહિમા જાણવાથી આત્માના
પવિત્ર ગુણો અનંતજ્ઞાન, દર્શન, સુખ, સ્વીર્ણિની ઉપાસનાથી શુદ્ધ જુદા ચૈતન્યવત
સ્વચ્છન્દોનિ સુખધામ જેવું નિજ નિર્માળ નિરંજન મહાત્મા સ્વરૂપ પ્રગટાવવાની ભાવના
જાગે છે, જેના જાગે છપ નિર્વાણપદની પ્રાપ્તિ કરી કૃતાર્થ થઈ જાય છે.

પ્રગટે નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરવાનાર એવા આ સમ્યગ્ગર્હન શીલ આદિ આદિમક ગુણો
એક ખર્ણી નિર્ભય મનવના મંગલકર્મરૂપ પ્રત્યેક છે. એવાં ઉત્તમ સમ્યગ્ગર્હન
તથા શીલ આદિ જ્ઞાનમાં જરૂરના વર્તો અને અન્ય શીલિનઃ પાત્ર સહજ-સમ્યક્રૂપ એવા
આદિમક સ્વચ્છન્દોનિ પદમાં પરમગુણેત્ર પણ આ જ્ઞાનમાં વિકાસ જવાંત વર્તો ॥ ૪૦

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the bottom left corner.

લ્યાં પ્રગટતી આરાધના, બોધિસમાધિ પ્રાપ્તિ ત્યાં,
 સુખ સિદ્ધિનાં શાશ્વત અહો ! ભવબ્રમણ પૂર્ણ સમાપ્તિ ત્યાં;
 તે ધન્ય જ્ઞાની, ધન્ય આજ્ઞા, ધન્ય સાધક વૃંદને,
 કૃતકૃત્ય તે ભવજળ તરે, આરૂઢ સમકિત સ્થન્દને. ૮
 અનુવાદ ભક્તિભાવથી સંપૂર્ણ અત્રે આ થયો,
 મતિ સ્વદેષતાથી ત્યાં કદાપિ ભાવ ન્યૂનાધિક ભયો;
 કે દોષ કિંચિત્ જો દીસે તો સુજ હે વિદ્વજ્જનો !
 તે શુદ્ધ કરજો કરી ક્ષમા અપરાધ આ અદેષજનો. ૯
 સદ્ગુરુ કૃપાળુ રાજ અંતરમાં સદા જો રાજતા,
 સદ્ગત્તમ શુદ્ધ અખંડરમણે ભાવભાવિના ગાજતા;
 ચૈતન્યરામી પરવિરામી પ્રશમધામી સ્વામી એ,
 રાજેશ વચને જીવન રંગી અંગસંગ વિરામીએ. ૧૦

મંગલ કળશ.

શ્રી રાજચંદ્ર કૃપાળુ ભજ મન પતિતપાવનકર વરં,
 સમકિત નિર્માળ, દર્શ સુદર્શન ચક્ર અરિખળ ક્ષયકરં;
 અજ્ઞાનઅધિત દષ્ટિઅંજિત તત્ત્વરંજિત મતિકરં,
 સદ્ગત્તમશ્રી પ્રગટાવી રમણીય સુકિતરમણી રતિધરં. ૧
 ભવભીતિ ભાંજન, દુઃખ નિકંદન, પાપમંજન શુચિકરં,
 સદ્ગત્તમમગ્નં, ઠમ્ભગ્નં, સુકિતલગ્નં, શિવકરં;
 અમૃતવચનં, શાંતચિત્તં, ધ્યાનરક્તં, શમધરં,
 ચૈતન્યવ્યક્તં, મોહલ્યક્તં, સિદ્ધિસક્તં, સુખકરં. ૨
 ભવપારિ તારી દુઃખનિવારી સુકિતનારી દાયકં,
 અદ્વિત શક્તિ આત્મવ્યક્તિ ભવવિરક્તિ વિધાયકં;
 અર્વાજ ગ્રાસન ભવવિનાશન શિવપ્રકાશનપથવરં,
 ભવિદિત નિધાનં, યુગપ્રધાનં, બોધિદાનં દ્યો વરં. ૩
 જલ કમલવત્ નિલેપ કર્મ, આત્મધર્મે સ્થિતિધરં,
 અચરીરી ભાવે, નિજસ્વભાવે, રમણ કરતા ગુરુવરં,
 ભવનરણ તારણ દુઃખ નિવારણ, શમકારણ વ્યયકરં,
 જમવંત દો ! જમ કાળ દે ! આત્મસ્થ ચોગીગણુવરં. ૪
 બોધિ સમાધિ નિધાન અદ્વિત વિદ્યશાંતિ સુખકરં,
 દુઃખ ચરણ સરણ રમણ તારણ મરણ વ્યાધિ ભયદરં;
 જન મન વચન અન્ન નામધર્મ ચરણકજ દો ભયદરં,
 સદ્ગત્તમમગ્ની, દુઃખવિરક્તી, શાંતિધામી શિવકરં. ૫

શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

